

Regeringens proposition 2009/10:89

Bäst i klassen – en ny lärarutbildning

Prop.
2009/10:89

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 4 februari 2010

Fredrik Reinfeldt

Jan Björklund
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att dagens lärarexamen ska ersättas av fyra nya yrkesexamina: förskollärarexamen, grundläraresexamen, ämnesläraresexamen och yrkesläraresexamen. De nya examina bör bl.a. omfatta mål om kunskaper i undervisningsämnena och mål avseende andra centrala och generella kunskaper för lärare och förskollärare.

Regeringen föreslår i propositionen att kravet i högskolelagen (1992:1434) på att det vid universitet och högskolor där lärarexamen får utfärdas ska finnas ett särskilt organ med ansvar för lärarutbildning och för forskning som knyter an till sådan utbildning utgår. Lagändringen föreslås träda i kraft den 31 december 2010.

Regeringen bedömer att den utbildningsvetenskapliga kommittén bör finnas kvar vid Vetenskapsrådet. Däremot bör vissa villkor för Vetenskapsrådets finansiering av utbildningsvetenskaplig forskning förändras. Bland annat bedömer regeringen att den Utbildningsvetenskapliga kommittén, i de ärenden som Vetenskapsrådet bestämmer, bör besluta om fördelning av medel till forskning och utbildning på forskarnivå med relevans för skolans och förskolans utveckling.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)	5
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Principiella utgångspunkter	7
5	En ny struktur för utbildningen till lärare och förskollärare	9
5.1	Fyra nya examina	9
5.2	Förskollärarexamen	14
5.3	Grundlärarexamen	16
5.4	Ämneslärarexamen	23
5.5	Yrkeslärarexamen	29
6	Andra lärarexamina	31
6.1	Folkhögskollärarexamen	31
6.2	Speciallärarexamen	33
6.3	Specialpedagogexamen	34
7	Särskilda frågor	35
7.1	Utbildningsvetenskaplig kärna	35
7.2	Självständigt arbete	37
7.3	Verksamhetsförlagd utbildning	37
7.4	Regionala utvecklingscentrum	38
7.5	Lärare inom vuxenutbildning	39
7.6	Internationell rörlighet bör öka	39
7.7	Jämnare könsfördelning bland lärare och förskollärare	40
7.8	Kompletterande kurser	41
7.9	Nationella minoritetsspråk	42
8	Flera vägar till lärarexamen	43
8.1	Kompletterande pedagogisk utbildning	43
8.2	Personer med utländsk lärarexamen	45
8.3	Utbildning av lärare som saknar lärarexamen	46
9	Lärar- och förskollärarytbildningens förutsättningar	47
9.1	Det organisatoriska ansvaret för lärarutbildningen	47
9.2	Examenstillstånd	48
9.3	Dimensionering av utbildningarna	50
9.4	Krav för behörighet till lärar- och förskollärarytbildningar	53
9.4.1	Särskild behörighet till utbildning som leder till yrkeslärarexamen	53
9.4.2	Bedömning av yrkeskunskaper inför utbildning som leder till yrkeslärarexamen	54
10	Finansiering av utbildningsvetenskaplig forskning	56
11	Ikraftträdande	60
12	Ekonomiska konsekvenser	61
13	Författningskommentar	64

Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109).....	65	Prop. 2009/10:89
Bilaga 2	Lagförslag i betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109).....	72	
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109).....	74	
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Yrkeskunnande - en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen (SOU 2008:112).....	77	
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet Yrkeskunnande – en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen (SOU 2008:112).....	86	
Utdrag ur	protokoll vid regeringssammanträde den.....	88	

Regeringen föreslår att riksdagen
dels antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i högskolelagen (1992:1434),
dels godkänner vad regeringen föreslår om

2. att riksdagens tidigare ställningstagande om att det ska inrättas en samlad lärarexamen inte längre ska gälla utan att dagens lärarexamen i stället ska ersättas av fyra nya yrkesexamina; forskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen (avsnitt 5.1),

3. att riksdagens tidigare ställningstagande om att nytillkommande resurser till forskning och forskarutbildning inom det utbildningsvetenskapliga området huvudsakligen ska användas till forskningsprogram och forskarskolor i nära anslutning till lärarutbildningen inom vilka universitet och högskolor ska samverka inte längre ska gälla (avsnitt 10).

2 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Häri genom föreskrivs att 2 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

2 kap.

5 §¹

Det ska finnas minst en fakultetsnämnd vid varje universitet och vid varje högskola där det får utfärdas examina på forskarnivå, om inte annat följer av fjärde stycket.

Fakultetsnämnderna ska ansvara för forskning, konstnärligt utvecklingsarbete och utbildning på forskarnivå, om inte annat anges i tredje eller fjärde stycket. Nämnderna ska också ansvara för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, om inte universitetet eller högskolan inrättar särskilda organ för utbildning på dessa nivåer. Högskolorna ska därutöver alltid ha särskilda organ för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och för forskning som inte hör till ansvarsområdet för någon fakultetsnämnd.

Universitet och högskolor där lärarexamen får utfärdas ska alltid ha ett särskilt organ med ansvar för lärarutbildning och för forskning som knyter an till sådan utbildning. Vid universitet och högskolor som får utfärda examina på forskarnivå ska det särskilda organet ha ansvar också för sådan utbildning på forskarnivå som knyter an till lärarutbildningen.

Det ska finnas minst en fakultetsnämnd vid varje universitet och vid varje högskola där det får utfärdas examina på forskarnivå, om inte annat följer av tredje stycket.

Fakultetsnämnderna ska ansvara för forskning, konstnärligt utvecklingsarbete och utbildning på forskarnivå, om inte annat anges i tredje stycket. Nämnderna ska också ansvara för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, om inte universitetet eller högskolan inrättar särskilda organ för utbildning på dessa nivåer. Högskolorna ska därutöver alltid ha särskilda organ för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och för forskning som inte hör till ansvarsområdet för någon fakultetsnämnd.

¹ Senaste lydelse 2009:764. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket upphävs.

Vid universitet och högskolor med konstnärlig utbildning får det i stället för en fakultetsnämnd finnas ett organ som ansvarar för konstnärlig forskning, konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig utbildning på forskarnivå. Om det inte inrättas något särskilt organ för den konstnärliga utbildningen på grundnivå och avancerad nivå, ska organet svara också för denna utbildning.

Universiteten och sådana högskolor som får utfärda examina på forskarnivå, ska besluta vilka fakultetsnämnder som ska finnas och vilket ansvarsområde som varje nämnd ska ha. Vid högskolor som inte är universitet får ansvarsområdet för utbildning på forskarnivå dock bara avse de områden inom vilka högskolan har tillstånd att utfärda examina på forskarnivå.

Denna lag träder i kraft den 31 december 2010.

Genom beslut den 20 juni 2007 bemyndigade regeringen chefen för Utbildningsdepartementet att ge en särskild utredare i uppdrag att utifrån förskolans, fritidshemmets och skolans mål och behov av lärarkompetens lämna förslag till en ny lärarutbildning. Utredningen antog namnet HUT 07. Utredaren överlämnade sitt betänkande En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109) till regeringen den 3 december 2008. En sammanfattning av betänkandet finns i bilaga 1 och utredningens lagförslag finns i bilaga 2. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 3. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2008/7973/UH).

Genom beslut den 17 april 2008 bemyndigade regeringen chefen för Utbildningsdepartementet att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka och lämna förslag på hur ett system för bedömning och dokumentation av yrkeskompetens och yrkeserfarenhet kan utformas och genomföras för sökande till utbildning syftande till lärarexamen för lärare i yrkesämnen på gymnasial nivå. Utredningen antog namnet Utbildning till yrkeslärare. Utredaren överlämnade sitt betänkande Yrkeskunnande – en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen (SOU 2008:112) till regeringen den 11 december 2008. En sammanfattning av betänkandet finns i bilaga 4. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 5. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2008/8277/UH).

Däruöver har även Lärarutredningens betänkande Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) tjänat som underlag för propositionsarbetet. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2008/3915/S).

4 Principiella utgångspunkter

Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för Sveriges framtid. Skolan spelar en avgörande roll för varje barns möjligheter i livet. Undervisningen i skolan och verksamheten i förskolan bör utformas så att elevernas och barnens behov och förutsättningar tillgodoses. Allt eftersom eleverna blir äldre ska de få möjlighet att fördjupa sina kunskaper, bl.a. mot sina intresseområden. En av de grundläggande förutsättningarna för detta är att det finns tillgång till kompetenta lärare och förskollärare som har relevanta kunskaper.

Skolväsendets utmaningar är många. Cirka 25 procent av eleverna i grundskolan når inte målen i alla ämnen. Drygt var tionde elev i grundskolan når inte behörighet till gymnasieskolan. Andelen pojkar som inte når målen är väsentligt högre än motsvarande andel flickor. Av alla nybörjare i gymnasieskolan 2004 hade totalt 68 procent fått slutbetyg inom tre år och 76 procent efter fyra år (senast våren 2008). Av dem som fått slutbetyg nådde 89 procent (92 procent av kvinnorna och 86 procent

av männen) grundläggande behörighet till högskolan. Det motsvarar 67 procent av alla de som började 2004, dvs. endast två av tre elever.

Dagens samhälle, med större social, kulturell och språklig mångfald än tidigare, ställer nya och större krav på lärarna och förskollärarna. De sociala, ekonomiska, kulturella och miljömässiga utmaningar vi står inför i det 21:a århundradet ställer också krav på miljö- och hållbarhetsfrågorna i skolor och utbildningar. Utbildning kan hjälpa människor att utveckla attityder, kunskaper och färdigheter för att fatta välgrundade beslut till förmån för sig själva och andra, nu och i framtiden, och att agera utifrån dessa beslut. Det är genom de kommande generationerna som nya livsstilar och beteendemönster kan förändras. Detta måste vara utgångspunkten för en modern utbildning till lärare och förskollärare. I takt med att samhället förändras har kraven på lärares kunskaper ökat, både i fråga om ämnesbredd och ämnesdjup men också när det gäller att bidra till att utveckla undervisningen och läraryrket. Utbildningen till lärare och förskollärare måste kunna möta dessa behov. Kravet på och möjligheten för lärare och förskollärare att successivt ta till sig ny kunskap är av utomordentligt stor betydelse för utvecklingen av svensk skola och förskola. Det måste också bli lättare för den enskilde läraren och förskolläraren att komplettera sin utbildning och fördjupa sig inom ett eller flera ämnen för att på så vis kunna undervisa i fler ämnen, årskurser eller verksamheter. Att underlätta för läraren och förskolläraren att utveckla och förkovra sig fyller flera syften. Dels främjar det fler karriärvägar och skapar incitament för duktiga lärare och förskollärare att stanna kvar inom utbildningsväsendet, dels är det av stor vikt att utbildningen av lärare och förskollärare har en struktur och ett innehåll som i ett långsiktigt perspektiv kan tillgodose skolans och förskolans varierande kompetensbehov. Dessutom underlättar det att få anställning vilket är betydelsefullt både för lärarna och förskollärarna själva och för arbetsgivarna.

I utvärderingar och granskningar av lärarutbildningen har en rad kvalitetsbrister påtalats, både vad gäller innehåll och struktur. Vissa insatser har gjorts för att åtgärda problemen, men regeringen anser att utbildningsstrukturen måste förtydligas och innehållet regleras tydligare än vad som är fallet i dag. Regeringen lägger därför nu fram förslag om grundläggande förändringar i lärarutbildningens struktur och utformning i syfte att kunna garantera en utbildning till lärare och förskollärare av hög kvalitet som lever upp till skolans och förskolans behov.

Reformen av lärarutbildningen sammanfaller med andra insatser för att göra utbildningen till lärare och förskollärare till ett attraktivt val för både kvinnor och män. En rad kvalitetshöjande åtgärder införs för att ge lärarna de verktyg som krävs för att ge eleverna en god utbildning. Ett exempel på kompetensfrämjande åtgärder är det så kallade läraryftet, där regeringen investerar 3,6 miljarder kronor i lärarnas vidare- och kompetensutveckling. Genom läraryftet ges 30 000 behöriga lärare möjligheten att läsa vid högskolan med 80 procent bibehållen lön. Samtidigt pågår reformer såsom exempelvis utbildningsinsatsen för lärare som saknar lärarexamen, bred fortbildning för sfi-lärare och befattningsutbildning för rektorer.

Nu går regeringen vidare med ytterligare åtgärder. För att vi ska kunna nå målet att alla elever i skolan ska undervisas av lärare som har en utbildning för den undervisning de ska bedriva, behövs en mer grundläggande reformering av lärarutbildningen. Pedagogisk skicklighet och gedigna ämneskunskaper måste stå i centrum. Regeringen vill att lärar- och förskolläraryrket åter får status som några av samhällets allra viktigaste. För att det ska kunna ske måste utbildningen till lärare och förskollärare göras mer relevant, akademiskt krävande och attraktiv.

5 En ny struktur för utbildningen till lärare och förskollärare

5.1 Fyra nya examina

Regeringens förslag: Riksdagens tidigare ställningstagande om att det ska inrättas en samlad lärarexamen ska inte längre gälla. Dagens lärarexamen ska ersättas av fyra nya yrkesexamina: förskollärexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer till viss del med regeringens förslag. Utredaren föreslår att två nya yrkesexamina, grundlärarexamen och ämneslärarexamen, ska ersätta den nuvarande lärarexamen. Utredaren föreslår också att samtliga inriktningar inom de nya examina ska leda till en generell examen förutom yrkesexamen.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Högskoleverket, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Örebro universitet, Härnösands, Kiruna, Skövde* och *Övertorneå kommuner, Lärarnas Riksförbund* och *Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco)* är positiva till utredarens förslag om att två nya examina, grundlärarexamen och ämneslärarexamen, ska ersätta den nuvarande lärarexamen. *Lärarnas Riksförbund* och *Saco* anser att den nuvarande lärarexamen bör ersättas med fler än två examina och att flera av de föreslagna inriktningarna i respektive examen i stället ska utgöra egna examina.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Lunds universitet, Göteborgs universitet, Karlstad universitet, Högskolan Dalarna, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Kalmar, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, Malmö högskola, Mälardalens högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Luleå* och *Göteborgs kommuner, Friskolornas riksförbund, Lärarförbundet, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Stiftelsen Kristofferskolan* förordar att den nuvarande regleringen med en gemensam examen bibehålls. *Malmö högskola* anser att inget av utredarens förslag motiverar att hela lärarutbildningen omfattande tio procent av landets högskolestudenter behöver omarbetas. I stället bör den nuvarande utbildningen vidareutvecklas. *Högskolan i Jönköping* anser att en mer enhetlig tillämpning av gällande

bestämmelser beträffande inriktningar och fördjupningar kan ge samma resultat som utredaren vill åstadkomma. *Läraryrket* och *TCO* ser läraryrket som en sammanhållen profession som bör ha en gemensam examen.

Några remissinstanser, bl.a. *Mittuniversitetet*, *Högskolan i Kalmar* och *Sveriges universitetslärarförbund* är positiva till utredarens förslag att lärarexamina regelmässigt även ska leda till en generell examen.

Flertalet av de remissinstanser som kommenterat förslaget om dubbla examina, bl.a. *Högskoleverket*, *Lunds universitet*, *Linköpings universitet*, *Karlstad universitet*, *Högskolan i Gävle* och *Högskolan Kristianstad*, är negativa till utredarens förslag om dubbla examina. *Lunds universitet* anser t.ex. att lärarutbildningens lågstatuskaraktär blir förstärkt om en yrkesexamen regelmässigt ger en generell examen.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av en förändring av lärarutbildningen

Den nuvarande lärarutbildningen lider av en rad kvalitetsproblem, något som påtalats av bl.a. *Högskoleverket* (*Högskoleverket* 2005:17 och 2008:8). Även enkätstudier bland lärare har visat att det finns kritik mot den nuvarande lärarutbildningen (*Statskontoret*, 2007:8).

Ett resultat av den reform av lärarutbildningen som trädde i kraft 2001 (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5) var att den nuvarande lärarexamen ersatte åtta av de elva då befintliga lärarexamina; barn- och ungdomspedagogisk examen, bildlärares-, grundskollärares-, gymnasielärares-, hushållslärares-, idrottslärares-, musiklärares- och slöjdläraresexamen. Flygläraresexamen, folkhögskolläraresexamen och specialpedagogexamen blev kvar som separata examina. En av reformens bärande idéer var studenternas valfrihet, dvs. rätten att fritt välja kurser och inriktningar.

Konstruktionen med en lärarexamen har dock visat sig bristfällig. I *Högskoleverkets* utvärdering 2005 (2005:17 R) riktades bl.a. kritik mot studenternas stora valfrihet och utbildningens struktur. En komplicerad och svåröverskådlig utbildningsstruktur med ett allmänt utbildningsområde, olika inriktningar och specialiseringar, kombinerat med verksamhetsförlagd utbildning och krav på examensarbete medförde stora svårigheter för studenterna att göra relevanta vägval med tanke på möjligheter till framtida anställning. Det förutsattes att studenterna skulle erbjudas en väl fungerande studievägledning vilket inte alltid erbjöds i praktiken. Den valfrihet för studenten som finns i utbudet av kurser och inriktningar har ibland medfört att det blir svårt för lärosätena att skapa en progression i lärarutbildningen. Vid *Högskoleverkets* uppföljande utvärdering 2008 (*Högskoleverket* 2008:8 R) hade flera lärosäten åtgärdat många av de brister som *Högskoleverket* påpekat, exempelvis hade fler disputerade lärare anställts och den verksamhetsförlagda utbildningen hade utvecklats betydligt. Regeringen bedömer dock fortfarande att det finns uppenbara problem med den svåröverskådliga utbildningsstrukturen med olika inriktningar och specialiseringar.

Den nu rådande strukturen på lärarutbildningen innebär också att lärosätena tar beslut om vilka verksamhetsområden som varje inriktning

avser. Ofta är en inriktning riktad mot mer än ett verksamhetsområde vilket betyder ett brett intervall räknat i ålder eller skolår. Följande två mycket breda inriktningar är särskilt vanliga: förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år respektive grundskolans senare år och gymnasieskolan. Den första gäller i princip åldrarna 1–12 år och den andra åldrarna 12–19 år. Enligt Högskoleverkets utvärdering från 2008 (2008:8 R) skapar de breda åldersintervallen problem för studenterna att uppnå tillräckliga ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper för hela åldersspannet.

För att komma till rätta med problemen i dagens lärarutbildning anser regeringen att det är nödvändigt med en grundläggande reform av lärarutbildningen. Regeringen anser att det krävs en tydligare struktur och tydligare mål för utbildningen än i dag och en utbildningsstruktur som passar dagens utbildningsväsende. Det är också viktigt med en tydlig utbildningsstruktur i utbildningarna för att rörligheten bland studenterna ska underlättas och för att det bör vara enkelt att bygga på utbildningen och förkovra sig. Detta motsäger inte lärosätets organisatoriska ansvar för och dimensionering av utbildningen.

Internationellt sett är en uppdelning av lärarutbildningen i två lärarexamina vanliga, där skiljelinjen mellan de båda lärarkategorierna förenklat sett går mellan barn och ungdom. Regeringen anser att utredarens förslag om att dagens lärarexamen bör ersättas av en grundlärarexamen och en ämneslärarexamen är bra (se avsnitt 5.3 och 5.4). Utöver grundlärarexamen och ämneslärarexamen anser dock regeringen att utbildningarna till förskollärare respektive yrkeslärare bör leda till egna examina (se nedan och avsnitt 5.2 och 5.5).

Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att riksdagens tidigare ställningstagande om en samlad lärarexamen inte längre ska gälla och att dagens lärarexamen ska ersättas av fyra nya yrkesexamina: förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen.

Behovet av en förskollärarexamen

En av konsekvenserna av den gemensamma lärarexamen som trädde i kraft 2001 (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5) blev att samtliga lärosäten med någon form av lärarutbildning fick tillstånd att utfärda lärarexamen. Ingen prövning skedde av förutsättningarna för att bedriva utbildning inom alla de områden som läraprogrammet täckte. Den generella lärarexamenstillståndet innebar t.ex. att lärarutbildning med inriktning på förskolan och grundskolans tidigare år kunde startas vid lärosäten med uppenbart begränsad lärarkompetens på förskoleområdet.

I dag råder det dock brist på förskollärare. Enligt Högskoleverkets rapport Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden (Högskoleverket 2009:5 R) har det varit brist på förskollärare de senaste tio åren och Högskoleverkets beräkningar tyder på att bristen kommer att förvärras. Med tanke på den rådande bristen på förskollärare anser regeringen att fler förskollärare än i dag behöver utexamineras och att utbildningen till förskollärare behöver bli mer attraktiv. Samtidigt ställs, med tanke på

den stora betydelse som förskolan och dess pedagogik har för barns utveckling, höga krav på utbildningen till förskollärare. Regeringen anser därför att en utbildning som leder till förskolläraryrket bör vara inriktad specifikt på förskolan och de behov som finns där. En utbildning med en mer tydlig inriktning mot arbete i förskolan och med tydligare yrkesidentitet bör ge förskolläraryrket en ökad status och utbildningen bör därmed sannolikt också bli mer attraktiv (se avsnitt 5.2).

Behovet av en yrkeslärarexamen

I samband med att utbildningen till lärare i yrkesämnen successivt har förändrats, förlängts och till sist inordnats i lärarexamen i samband med reformen 2001, har antalet examinerade yrkeslärare minskat kraftigt. Bristen på utbildade lärare i yrkesämnen är i dag mycket omfattande. Högskoleverket räknar med att cirka 700 yrkeslärare per år kommer att behöva examineras under det kommande decenniet. Detta är långt fler än det antal som årligen har examinerats de senaste åren. Om behovet av utbildade yrkeslärare ska kunna tillgodoses på lång sikt krävs att rekryteringen till den ordinarie utbildningen till yrkeslärare ökar på ett varaktigt sätt. För att åtgärda den stora bristen på yrkeslärare och den situation som många potentiella yrkeslärarstudenter befinner sig i anser regeringen att det är nödvändigt att genomföra grundläggande förändringar i utbildningen av lärare i yrkesämnen (se avsnitt 5.5).

Kunskaper i undervisningsämnena

Inom ramen för nuvarande lärarexamen finns stora möjligheter för lärarstudenterna att inrikta sig inom ämnen, ämnesområden och teman som inte har en given plats i det svenska skolsystemet. Detta påverkar de nyexaminerade lärarnas anställningsbarhet negativt. Regeringen anser att endast ämnen som syftar mot undervisning i ett av skolväsendets ämnen för vilket det finns en fastställd ämnes- eller kursplan, bör vara möjliga att läsa inom ramen för en grund-, ämnes- eller yrkeslärarexamen. Regeringen ser dock positivt på om den enskilde studenten eller läraren, vid sidan om sina lärarstudier eller som kompetensutveckling, läser ämnen som inte har en direkt undervisningsanknytning för att bredda och fördjupa sina kunskaper.

Läraryrket i examensordningen

Regeringen beslutade i mars 2007 genom förordningen (2007:129) om ändring i högskoleförordningen (1993:100) att placera lärarexamen i den nya utbildnings- och examensstrukturen för den högre utbildningen. Reformen 2007 innebär en översyn av examensordningen med mer utförliga examensbeskrivningar för examina än tidigare och ett system där kurser och examina nivåplaceras på grundnivå, avancerad nivå eller forskarnivå. Dagens lärarexamen skiljer sig från övriga examina genom att den har en stor mängd olika omfattningar och är placerad på antingen grundnivå eller avancerad nivå. Examensbeskrivningen för dagens lärarexamen skiljer sig även från övriga examina genom sin omfattande

reglering av olika i utbildningen ingående delars omfattning och hur de kan kombineras. Enligt regeringens bedömning kommer examensbeskrivningarna för de nya lärar- och förskolläraryrkesexamen att fortsatt vara relativt detaljerade, även om de tydligare ramar som regeringen vill se i vissa avseenden kan ge en enklare examensbeskrivning än de många olika alternativ som ska rymmas inom dagens lärarexamen. Under förutsättning av erforderliga riksdagsbeslut avser regeringen att återkomma med nivåplacering av de nya examina och med examensbeskrivningarna i högskoleförordningen (1993:100) för respektive examen.

Den reform som regeringen föreslår i denna proposition innebär enligt regeringens bedömning en ökad tydlighet genom att en lärarexamen med en svåröverskådlig utbildningsstruktur ersätts av fyra mer distinkt profilerade examina. Som framgår av regeringens bedömningar (se avsnitt 5.2–5.5) kommer det dock även fortsättningsvis att vara så att olika inriktningar inom en och samma examen kan skilja sig åt i fråga om omfattning och mål. Det är ändå, enligt regeringen, att föredra jämfört med att låta varje inriktning vara en egen examen.

Dubbla examina

I samband med 1993 års högskolereform indelades examina i generella examina och yrkesexamen (prop. 1992/93:1, bet. 1992/93:UbU3, rskr. 1992/93:103). Efter förslag i propositionen Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162, bet. 2005/06:UbU3, rskr. 2005/06:160) delades högre utbildning in i tre nivåer – grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. I propositionen anger regeringen också principerna för inrättande av yrkesexamen. Regeringens bedömning i propositionen är att utbildning på avancerad nivå väsentligen ska bygga på utbildning på grundnivå vilket tydliggör en progression i studierna. Enligt regeringens mening i propositionen bör också varje utbildning karakteriseras av progression för studenten, såväl inom varje utbildningsnivå som mellan nivåerna.

Utvecklingen under senare år har visat att det blivit allt vanligare att yrkesprogram har ett innehåll och ett upplägg som innebär att kraven inte bara för yrkesexamen utan även för en generell examen uppfylls. För att ett lärosäte ska utfärda en generell examen gäller i dag att studenten måste ansöka om detta. När det gäller generella examina på avancerad nivå ställs dock krav i högskoleförordningen (1993:100) på tidigare avlagd kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen, yrkesexamen om minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen.

Regeringen anser att det finns flera skäl till att inte utfärda en generell examen vid utfärdandet av en yrkesexamen. För det första finns det en uppenbar risk för missförstånd hos t.ex. arbetsgivare och utländska aktörer så länge examensbevisen och ingående kurser inte granskas och jämförs. För det andra kan utfärdande av en generell examen tillsammans med yrkesexamen ses som ett uttryck för att yrkesexamen i sig inte skulle ha samma status som den generella examen, eller att tydligheten i nivåplacering inte skulle vara densamma för yrkesexamen. Avslutningsvis, och kanske allvarligast, är att tydligheten i den svenska

examensstrukturen undergrävs om lärosäten regelmässigt utfärdar både en yrkesexamen och en generell examen på grundval av samma utbildningsprogram.

5.2 Förskolläraryexamen

Regeringens bedömning: Förskolläraryexamen bör omfatta 210 högskolepoäng.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredaren föreslår att utbildning med inriktning mot arbete i förskolan ska vara en inriktning inom grundläraryexamen och att den ska omfatta 180 högskolepoäng.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, exempelvis *Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Högskolan i Borås, Karlstad, Malmö och Västerås kommuner, Sveriges förenade studentkårer* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*, avstyrker utredarens förslag. Den huvudsakliga invändningen är att en utbildning om 180 högskolepoäng inte räcker för att ge fullgoda kunskaper och praktisk erfarenhet för arbete i förskolan. Att utredarens förslag till utbildning för förskollärare endast ger en examen på grundnivå och inte på avancerad nivå har väckt kritik och t.ex. *Stockholms universitet, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Gävle, Södertälje och Trollhättans kommuner* samt *TCO* menar att en förkortning av utbildningen minskar forskningsanknytningen och att alla lärarexamina borde ligga på avancerad nivå för att kunna ge behörighet till forskarutbildning.

Skälen för regeringens bedömning: I Sverige tillbringar fler än åtta av tio 1–5-åringar delar av sin vardag i förskolan, vilket innebär att förskolan och dess verksamhet är en stor och betydelsefull del av många barns liv. Förskolan bör, enligt regeringen, präglas av en verksamhet där omsorg, fostran, lärande och lek bildar en helhet och förskollärares yrkesutövning kräver, inte minst i ljuset av förskolans stärkta pedagogiska uppdrag (prop. 2008/09:1, utg.omr. 16, bet. 2008/09:UbU1, rskr. 2008/09:131), gedigen kunskap om barns utveckling och lärande. Enligt betänkandet *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52) blir det allt vanligare att huvudmän försöker rekrytera personal med pedagogisk högskoleutbildning till förskolor. Denna utveckling ligger i linje med Statens skolverks allmänna råd för kvalitet i förskolan (SKOLFS 2005:10) som anger att kommunen bör sträva efter att anställa sådan personal. Regeringen bedömer också att det är förskollärare som ska ha ansvaret för undervisningen i förskolan samtidigt som verksamheten genomförs av såväl förskollärare som barnskötare.

I dag råder dock brist på förskollärare och enligt Högskoleverkets rapport *Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden* (2009:5 R) har denna brist funnits under lång tid. Högskoleverkets beräkningar tyder på att bristen kommer att öka än mer och rekryteringsbehovet av förskollärare beräknas fr.o.m. 2013 och några år framåt bli cirka 3 600 per år. Antalet examinerade med lärarexamen som omfattar förskolan uppskattas bli cirka 3 400 under 2013, men bara 1 600 av dessa beräknas

börja arbeta som förskollärare. Övriga beräknas börja arbeta inom förskoleklass, fritidshem eller grundskola. Det innebär att inte ens hälften av det prognostiserade behovet kommer att kunna täckas. Samtidigt förväntas efterfrågan på förskollärare öka pga. pensionsavgångar, den allmänna befolkningsökningen och, i samband med denna, stigande födelsetal.

Under perioden 1993–2001 fanns en barn- och ungdomspedagogisk examen som förberedde för arbete i förskola eller fritidshem, men i och med reformen 2001 (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5) inordnades denna utbildning i utbildningen som leder till en samlad lärarexamen. I praktiken innebar reformen att utbildningarna för arbete i förskola, förskoleklass, fritidshem och grundskolans tidigare år integrerades i en och samma utbildning vilket i sin tur bl.a. ledde till att färre examinerade lärare valde att arbeta i förskolan. Det förskolepedagogiska kunskapsområdet kunde inte alltid hävda sig i kampen om utrymme i den nya, större lärarutbildningen och då har studenter i ökad grad valt andra verksamhetsgrenar i stället (Högskoleverket 2005:17 R).

Regeringen bedömer att förskolläraryxamen bör omfatta 210 högskolepoäng. Detta innebär en termins längre utbildning för förskollärare än vad utredaren föreslår. Regeringen anser dock, liksom många av remissinstanserna som yttrat sig om förslaget, att detta utrymme är nödvändigt, särskilt då förskolans pedagogiska uppdrag kommer att förstärkas och förskolläraernas ansvar för undervisningen i förskolan tydliggöras, och för att hålla en god kvalitet på förskollärarytbildningen. I exempelvis regeringens uppdrag till Statens skolverk (U2008/6144/S) om förslag till förtydliganden i läroplanen för förskolan anger regeringen att förskolan i högre utsträckning ska ge tidig pedagogisk stimulans för barns språkliga och matematiska utveckling. Mot bakgrund av det förstärkta pedagogiska uppdraget vill regeringen betona vikten av att den blivande förskolläraren har den kunskap och kompetens som krävs för att möta de yngsta barnens behov av lärande och omsorg. Detta ger även utbildningen en prägel och ett djup med inriktning mot förskolans uppdrag som ger förskollärare en tydlig yrkesidentitet och status i förhållande till andra lärargrupper. Enligt examensbeskrivningen för dagens lärarexamen (examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen [1993:100]) gäller för undervisning och annan pedagogisk verksamhet i bl.a. förskola att studenten ska visa mycket god kunskap i läs- och skrivinläring och i grundläggande matematikinläring. Regeringen anser att en hög ambitionsnivå inom dessa områden måste gälla även för den framtida förskollärarytbildningen.

För förskolläraryxamen bör den utbildningsvetenskapliga kärnan som beskrivs i avsnitt 7.1 omfatta 60 högskolepoäng. För förskolläraryxamen bör vidare verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng (se avsnitt 7.3) krävas och ett examensarbete om 15 högskolepoäng. Resterande del (105 högskolepoäng) bör bl.a. omfatta kunskaper om barns utveckling och lärande, t.ex. grundläggande läs-, skriv- och matematikinläring, praktiska och estetiska lärprocesser, och kunskaper om barns behov av omsorg samt förskolans pedagogik och arbetssätt. Leken som pedagogiskt verktyg bör genomgående betonas. Förskollärare

bör också i utbildningen få kompetens för att kunna arbeta i Prop. 2009/10:89
förskoleklass.

5.3 Grundlärarexamen

Regeringens bedömning: Grundlärarexamen bör ges med

- inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3,
- inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4–6, och
- inriktning mot arbete i fritidshem.

Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 bör omfatta 240 högskolepoäng. Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4–6 bör omfatta 240 högskolepoäng. Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem bör omfatta 180 högskolepoäng.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Utredaren föreslår att även utbildningen för arbete i förskola ska ligga inom ramen för grundlärarexamen och att inriktningen mot arbete i fritidshem bör omfatta 240 högskolepoäng.

Remissinstanserna: Flera av de remissinstanser som yttrat sig över utredarens förslag om en grundlärarexamen med fyra inriktningar tillstyrker förslaget, t.ex. *Barnombudsmannen*, *Statens skolverk* och *Växjö kommun*. *Statens skolverk* bedömer att utredarens förslag ger grundlärare breda men relativt grunda kunskaper men anser samtidigt att det är viktigare att läraren i årskurserna 1–6 har någon form av lärarutbildning i flertalet undervisningsämnen än att han eller hon har djupare kunskaper i ett fåtal ämnen och ingen utbildning i övriga.

Utredarens förslag om stadiindelningen möts av kritik från bl.a. *Stockholms universitet*, *Högskolan Väst* samt *Karlstads* och *Luleå kommuner* vilka menar att förslaget om en stadiindelad lärarutbildning kan skapa snäva ämnes- och åldersgruppsperspektiv och riskera att minska lärarnas anställningsbarhet. Samtidigt tillstyrker *Barnombudsmannen* förslaget och menar att exempelvis åldersgruppen 10–12 år i många sammanhang kommit i kläm då det under de senaste åren inte utbildats lärare specialiserade på denna åldersgrupp.

Flera instanser, t.ex. *Uppsala universitet*, *Stockholms universitet*, *Linköpings universitet*, *Mittuniversitetet*, *Högskolan i Gävle*, *Malmö högskola* samt *Botkyrka*, *Luleå* och *Malmö kommuner* är kritiska till utredarens förslag på upplägg för grundlärare och menar att det innebär en reduktion av ämnesstudier i samtliga ämnen jämfört med dagens utbildning. Åtskilliga instanser, såsom exempelvis *Göteborgs universitet*, *Mittuniversitetet*, *Gävle* och *Halmstads kommuner*, ställer sig kritiska till att utredarens förslag om grundlärarutbildning innebär en minskning av ämnesdjup när det gäller t.ex. natur- och samhällsorienterande ämnen och åtskilliga remissinstanser, bl.a. *Örebro universitet*, *Högskolan Dalarna* och *Kungliga Vetenskapsakademien*, menar att det bör kunna ges möjlighet till fördjupning i ett eller två ämnen. Vidare ifrågasätter ett antal instanser, däribland *Örebro universitet*, *Högskolan Kristianstad*, *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm*, *Högskolan i Halmstad* samt

Botkyrka, Linköping, Luleå och Malmö kommuner, utredarens förslag till grundlärares utbildning eftersom den, menar de, helt saknar inslag av praktiska och estetiska ämnen.

Högskolan på Gotland och Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget om en förlängning av utbildningen jämfört med dagens krav om en lärarexamen om 210 högskolepoäng för undervisning i grundskolans tidigare år. *Högskoleverket* samt *Gävle och Halmstads kommuner* välkomnar utredarens förslag om satsningar på läs-, skriv- och matematikutveckling.

Ett stort antal av remissinstanserna, exempelvis *Lunds universitet, Stockholms universitet, Karlstads universitet, Mittuniversitetet, Högskolan i Borås, Högskolan Kristianstad, Högskolan Väst, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Linköpings kommun* och *Luleå kommun*, tillstyrker utredarens förslag om utbildning omfattande 240 högskolepoäng med inriktning mot fritidshem. Bl.a. Statens skolverk, *Stockholms universitet* och *Högskolan Kristianstad* är positiva till utredarens förslag om att utbildningsinriktningen mot arbete i fritidshem ska få ämnesfördjupning i sin utbildning för att ge möjlighet att undervisa i förskoleklass och i grundskolan. *Botkyrka kommun* framhåller att det bör finnas möjlighet att ta ut en examen på grundnivå för dem som endast önskar arbeta i fritidshem, dock med möjlighet till påbyggnadsutbildning för behörighet till undervisning i ämnen i grundskolan.

Skälen för regeringens bedömning

Behovet av lärare i förskoleklassen och i grundskolans årskurser 1–6

Dagens lärarutbildning ger ofta fördjupade kunskaper i ett par ämnen men samtidigt grundare kunskaper i övriga ämnen. Avsikten är att de blivande lärarna ska undervisa i de ämnen där fördjupade studier skett men det är inte alltid detta passar med de behov och den organisation som finns på dagens skolor. Exempelvis visar Statskontorets studie *Lärares utbildning och undervisning i skolan – kartläggning och analys* (2007:8) att cirka 25 procent av de lärare som undervisar i matematik i årskurserna 1–5 saknar utbildning i ämnet. Samma studie visar att mindre skolor har svårt att rekrytera lärare med tillräckligt bred utbildning för att den samlade kompetensen ska täcka alla undervisningsämnen. Även de intervjuer med bl.a. rektorer, lärare, förskollärare och fritidspedagoger, som tjänade som ett av underlagen till betänkandet *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52), visar att det behövs flera olika lärarkategorier i grundskolan. Ett annat problem i dagens lärarutbildning är att utbildningen ofta är riktad mot breda åldersintervall. Det kan medföra att studenterna kan ha svårt att uppnå tillräckliga ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper för hela åldersspannet. Utbildningen för undervisning i grundskolans tidigare år är ofta riktad mot årskurserna 1–7. Enligt Högskoleverkets utvärdering från 2008 (2008:8 R) är den elevgrupp som oftast hamnar på undantag eleverna i årskurs 3–5/6.

Som framkommer av denna beskrivning har lärarutbildningen för undervisning i grundskolans tidigare år flera brister. I många fall kan den inte möta det behov av lärarkompetens som dagens skolor har. Att en

fjärdedel av de lärare som undervisar 7–11-åringar i matematik saknar utbildning i ämnet är ett illustrerande exempel. Enligt en promemoria från Statens skolverk, Skolverkets bild av utvecklingen av kunskapsresultaten i grundskolan och av elevers studiemiljö (dnr 2008:3010), hamnade Sveriges resultat i en undersökning av matematikkunskaper 2007 hos elever i årskurs 4 under både OECD- och EU-genomsnittet.

Enligt Statens skolverks kunskapsöversikt Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? (Statens skolverk, best.nr. 09:1127) pekar forskning på att lärarkompetensen är en viktig faktor när det gäller elevernas resultat. Välutbildade och erfarna lärare med ämnesdidaktisk kompetens är alltså en nyckelfaktor för ett framgångsrikt utbildningsväsende, och lärare med utbildning för den undervisning de bedriver är av avgörande betydelse för elevernas måluppfyllelse.

Skolhuvudmännen har ansvaret för att organisera skolverksamheten och organisationen kan därmed skilja sig åt mellan olika huvudmän och skolor. Därför anser regeringen att det är viktigt att grundlärarutbildningen anpassas efter de olika behov som finns på skolorna. Utbildningen till grundlärare bör vara utformad så att en och samma lärare ska kunna följa eleverna under de första skolåren. De skolor som efterfrågar klasslärare ska kunna få tillgång till lärare med sådan utbildning samtidigt som de skolor som vill organisera undervisning så att flera lärare samverkar om undervisningen i en klass har fortsatt möjlighet att använda lärare som undervisar i enskilda ämnen. På grund av att det alltså finns ett behov av både klasslärare och ämneslärare för undervisning i lägre årskurser anser regeringen att de lärare som är inriktade mot förskoleklass och grundskolans årskurs 1–6 bör ha bredare ämneskunskaper och vara inriktade mot snävare åldersintervall än vad som är fallet i dag.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att grundlärarexamen bör ges med en inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 samt med en inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4–6. Som framgår av avsnitt 5.4 så kommer ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9 också att kunna undervisa i sina ämnen i årskurs 4–6. Därmed ges skolhuvudmännen goda möjligheter att kunna anställa lärare som passar den egna organisationen, antingen klasslärare eller ämneslärare.

Inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3

Förskoleklassen är sedan 1998 en del av det offentliga skolväsendet och följer samma läroplan som grundskolan (Lpo 94). Den är frivillig, men kommunerna är skyldiga att erbjuda alla sexåringar plats. Nästan alla barn går numera i förskoleklass. Under läsåret 2008/2009 gick 95 procent av sexåringarna i förskoleklass. Att gå i förskoleklass är en viktig övergångsfas i barnens liv, då de får möjligheter till förberedande möten med skolans krav på kunskaper och färdigheter på samma gång som förskolans arbetssätt med lärande genom lek fortfarande får stort utrymme. Samtidigt bör verksamheten i förskoleklassen betraktas som undervisning i samma mening som i övriga skolformer.

Såväl nationellt som internationellt finns en stark tendens att stärka undervisningen och det tidiga ämneskunnandet. Det är viktigt med tidig uppföljning och tidiga insatser för att ge alla elever förutsättningar att nå målen. Därför har riksdagen bl.a. beslutat att årskurs 3, 6 och 9 ska utgöra avstämningstillfällen i grundskolan (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Som ett led i arbetet med tidig uppföljning beslutade regeringen redan i maj 2008 att mål i svenska, svenska som andraspråk och matematik skulle införas från höstterminen 2008 i årskurs 3 (U2008/3962/S).

Regeringen bedömer att kunskaper om läs- och skrivutveckling och om barns kommunikation och språkutveckling bör utgöra en väsentlig del av kompetensen för lärare inriktade på förskoleklassen och grundskolans första år. Till denna hör också fördjupade kunskaper om matematik för yngre barn och hur barns matematiska begreppsutveckling och lärande stimuleras. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) anges bl.a. att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet och att eleverna ska utveckla sin förmåga till kreativt skapande och få ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud. De estetiska uttryckssätten har ett egenvärde men är också vägar till kunskap i olika ämnen (prop. 2007/08:1, utg.omr. 17, bet. 2007/08:KrU1, rskr. 2007/08:59). Regeringen bedömer därför att kunskaper och kompetenser inom de praktiska och estetiska områdena är viktiga för de blivande lärarna.

Flera av remissinstanserna som kommenterat utredarens förslag har anmärkt på att ämnesdjupet blir mindre med utredarens förslag till utbildning för undervisning i grundskolans tidigare år jämfört med vad som gäller i dag. Regeringen instämmer i att det är viktigt med ämnesdjup men bedömer också att grundlärarutbildningen behöver utformas så att den svarar mot huvudmännens efterfrågan på klasslärare som kan följa eleverna under de första skolåren och som kan undervisa i flertalet ämnen, inte bara i ett fåtal. För att utbildningen ska kunna ge både ämnesbredd och ökat ämnesdjup anser regeringen att grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 bör omfatta 240 högskolepoäng. Detta innebär ett halvårs längre utbildning jämfört med dagens krav för undervisning i grundskolans tidigare år och ger utrymme för studier om minst 30 högskolepoäng i exempelvis matematik.

Genom utbildningen ska studenterna kunna få de kunskaper och kompetenser som krävs för arbete i förskoleklass och i grundskolans årskurs 1–3 och som anges i målen för examen i högskoleförordningen. Utbildningens innehåll bör således spegla utbildningens examensmål. Ämnesstudierna inom inriktningen bör omfatta sammanlagt 165 högskolepoäng. Av dessa bör 15 högskolepoäng utgöras av verksamhetsförlagd utbildning inom ett eller flera aktuella ämnen eller ämnesområden (se avsnitt 7.3). Inom ramen för ämnesstudierna bör även examensarbetet om 30 högskolepoäng, alternativt två examensarbeten om 15 högskolepoäng vardera, genomföras. Ämnesstudierna bör även inkludera ämneskunskaper och ämnesdidaktik i svenska, matematik, engelska, samhällsorientering, naturorientering och teknik. Inom utbildningens ram bör även kunna rymmas vissa moment inom de praktiska och estetiska områdena. För att tillgodose behovet av

ämneskompetens inom dessa områden anser regeringen att grundlärare med andra inriktningar och relevanta ämneskunskaper och ämneslärare med relevanta ämneskunskaper ska kunna undervisa i praktiska och estetiska ämnen i förskoleklassen och i årskurs 1-3. Det är också önskvärt att det anordnas kompletterande kurser (se avsnitt 7.8) där blivande lärare i förskoleklassen och årskurs 1-3 ges möjlighet till fördjupning i dessa ämnen. Utöver ämnesstudier bör en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng (se avsnitt 7.1) samt ytterligare verksamhetsförlagd utbildning inrymmas i utbildningen. Den verksamhetsförlagda utbildningsdelen bör totalt omfatta 30 högskolepoäng.

Inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4–6

Fram till 1988 fanns en särskild lärarexamen med inriktning på årskurserna 4–6 i grundskolan, då benämnt mellanstadiet. Mellanstadielärarnas fick en bred utbildning som, förutom kunskaper i svenska, matematik och engelska, omfattade både naturkunskap och de samhällsvetenskapliga områdena liksom praktiska och estetiska ämnen.

Den nuvarande lärarexamens utformning med dess breda åldersspann har tenderat att ha negativa konsekvenser i form av otillräckliga ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper anpassade för hela åldersintervallet. Lärarna lämnar ofta sin utbildning med ofullständiga kunskaper inom flera av de ämnesområden som är betydelsefulla för denna grupp av elever. Det gäller t.ex. matematik och de ämnen som ryms inom naturvetenskap, men även svenska och samhällskunskap. För de lärarstudenter som inte är inriktade på matematik kan t.ex. dagens utbildning i praktiken ofta innebära så lite som några veckors ämnesstudier i matematik men kommer trots detta kanske ändå att undervisa i matematik. I Högskoleverkets utvärdering från 2008 (2008:8 R) uppmärksammades särskilt matematikämnet, och den visade att de blivande lärarna dels har dåliga förkunskaper, dels att de inte får tillräckliga kunskaper under lärarutbildningen. Högskoleverket konstaterade också att det var just årskurserna 4–6 som hamnar på undantag i lärarutbildningen, inte bara när det gällde ämnesfördjupning utan även ämnesdidaktiska kunskaper. Regeringen anser att det är av central betydelse att även elever i årskurs 4–6 undervisas av lärare som har utbildning som är riktad mot åldersgruppen.

Flera av de remissinstanser som kommenterat utredarens förslag om en grundlärarexamen med inriktning mot arbete i årskurs 4–6 menar att det finns en risk att ämnesdjup går förlorat jämfört med hur dagens lärarexamen är utformad och att de blivande lärarnas kunskaper i t.ex. natur- och samhällsorienterande ämnen blir för grunda om utredarens förslag genomförs. Det har även anförts att det borde finnas utrymme i utbildningen för ämnesfördjupning. Regeringen instämmer i detta och bedömer att grundlärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4–6 bör omfatta 240 högskolepoäng, vilket innebär ett halvårs längre utbildning än med dagens krav för undervisning för grundskolans tidigare år. Detta möjliggör en bred kunskapsbas hos de blivande lärarna i årskurs 4–6.

Genom utbildningen ska studenterna kunna få de kunskaper och kompetenser som krävs för arbete i grundskolans årskurs 4–6 och som anges i målen för examen i högskoleförordningen. Utbildningens innehåll bör således spegla utbildningens examensmål. Detta innebär bl.a. att utbildningsinriktningen för undervisning i årskurs 4–6 bör omfatta ämneskunskaper och ämnesdidaktik motsvarande 30 högskolepoäng vardera i svenska, matematik och engelska och 15 högskolepoäng ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning (se avsnitt 7.3). Därutöver bör även den utbildningsvetenskapliga kärnan (se avsnitt 7.1) om 60 högskolepoäng och ytterligare verksamhetsförlagd utbildning ingå i utbildningen. Den verksamhetsförlagda utbildningsdelen bör totalt omfatta 30 högskolepoäng. Studenten bör dessutom välja mellan tre olika alternativ; 30 högskolepoäng i naturorienterande ämnen och teknik, 30 högskolepoäng i samhällsorienterande ämnen eller 30 högskolepoäng i något eller några praktiska och estetiska ämnen. Examensarbetet om 30 högskolepoäng, alternativt de två examensarbetena om 15 högskolepoäng vardera, bör skrivas i något eller några av undervisningsämnena. Sammantaget motsvarar detta 165 högskolepoäng ämnesstudier.

För att öka flexibiliteten i utbildningen och därmed också anställningsbarheten anser regeringen att det bör kunna erbjudas en extra termins studier för de studenter som så önskar i form av ett tillval av studier i något av de alternativ som man inte redan har läst, dvs. i naturorienterande ämnen och teknik, i samhällsorienterande ämnen eller i något eller några praktiska och estetiska ämnen.

Med grundlärarexamen med inriktning mot årskurs 4–6 skärps kraven när det gäller både ämnesbredd och ämnesfördjupning betydligt jämfört med dagens lärarexamen, och den lärarstuderande får en tydlig läraridentitet med en inriktning mot årskurserna 4–6. Utbildningen för arbete i årskurs 4–6 bör dock även kunna ge lärarna sådan kompetens att de kan undervisa även i lägre årskurs i exempelvis praktiska och estetiska ämnen.

Behovet av lärare i fritidshemmen; inriktning mot arbete i fritidshem

Det råder i dag brist på fritidspedagoger och lärare med inriktning mot arbete i fritidshem. Få studenter väljer lärarutbildningens inriktning mot fritidspedagogik och fritidsverksamhet. Skäl till detta kan vara den otydlighet som finns i dagens lärarexamen. I samband med förändringen av lärarutbildningen 2001 (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5) inordnades den barn- och ungdomspedagogiska utbildningen, som förberedde för arbete i förskola eller fritidshem, i utbildningen som leder till en samlad lärarexamen (se även avsnitt 5.2). Reformen innebar att utbildningarna för arbete i förskola, förskoleklass, fritidshem och grundskolans tidigare år integrerades i en och samma utbildning. I dag finns vid vissa lärosäten därmed inte en tydlig inriktning i lärarutbildningen mot arbete i fritidshem, utan det kan vara en generell inriktning mot arbete med yngre barn. Tillämpningen av lärarutbildningsreformen 2001 innebar i praktiken att för arbete i

fritidshem relevant kunskap fick ett kraftigt reducerat utrymme i lärarutbildningen.

Enligt Högskoleverkets rapport Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden (2009:5 R) har behovet av fritidspedagoger och lärare med inriktning mot arbete i fritidshem ökat och efterfrågan förväntas öka än mer, bland annat till följd av att antalet barn i åldrarna 6–12 år väntas öka på grund av den allmänna befolkningsökningen. Det beräknade behovet av nyexaminerade lärare med inriktning mot arbete i fritidshem räcker inte till för att ersätta de som går i pension.

Fritidshemmen har under senare år knutits allt närmare skolan. De båda verksamheterna har i många kommuner samordnats organisatoriskt, och fritidspedagoger och lärare med inriktning mot arbete i fritidshem ingår numer ofta i skolans arbetslag och medverkar i undervisningen på olika sätt. I praktiken får fritidspedagoger och lärare med inriktning mot arbete i fritidshem ofta en lärarfunktion såväl på lektioner som i andra undervisningssammanhang, och deras arbete har i ökande grad förlagts till den obligatoriska skoldagen som stöd till skolans undervisning. Regeringen anser därför att lärare som arbetar i fritidshemmen bör vara lärarutbildade eftersom fritidshemmen i dag blir alltmer integrerade i skolan och regeringen bedömer att grundlärarexamen bör ges med inriktning mot fritidshem, utöver de två ovan nämnda inriktningarna.

Dagens utbildning till lärare med inriktning mot arbete i fritidshem, som sker inom utbildningen för arbete i förskola, förskoleklass eller fritidshem om 210 högskolepoäng, behöver förtydligas och kan förkortas. Regeringen delar därmed inte utredarens förslag om en utbildning omfattande 240 högskolepoäng för arbete i fritidshem. Genom att renodla utbildningen mot i huvudsak arbete i fritidshem bör det finnas tillräckligt med utrymme för att uppnå fullvärdig kompetens med en kortare utbildning. Regeringens bedömning är därför att grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem bör omfatta 180 högskolepoäng.

Genom att skapa en utbildning med en tydligare inriktning mot fritidshem bedömer regeringen att dessa lärares yrkesidentitet stärks. Genom utbildningen ska studenterna kunna få de kunskaper och kompetenser som krävs för arbete i fritidshem, förskoleklass och årskurs 1–3 som anges i målen för examen i högskoleförordningen. Utbildningens innehåll bör således spegla utbildningens examensmål. För grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem innebär detta att den utbildningsvetenskapliga kärna som beskrivs i avsnitt 7.1 bör omfatta 60 högskolepoäng. För examen bör dessutom verksamhetsförlagd utbildning (se avsnitt 7.3) om totalt 30 högskolepoäng, varav 15 högskolepoäng kan vara ämnesrelaterade, krävas. 60 högskolepoäng bör sedan kunna fördelas inom det fritidspedagogiska området inkluderande ett examensarbete om 15 högskolepoäng. Resterande del (30 högskolepoäng) bör omfatta ett eller flera praktiska och estetiska ämnen så att de blivande lärarna även kan få förutsättningar att undervisa i dessa ämnen i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3.

5.4 Ämneslärarexamen

Regeringens bedömning: Ämneslärarexamen bör ges med

- inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9, och
- inriktning mot arbete i gymnasieskolan.

Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bör omfatta 270 högskolepoäng. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan bör omfatta 300 eller 330 högskolepoäng. Inriktningarna bör ges med ett begränsat antal ämneskombinationer.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredaren föreslår även inriktningar mot undervisning i yrkesämnen samt mot praktiska och estetiska ämnen. Utredaren föreslår att inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska omfatta 240 högskolepoäng och att inriktningen mot arbete i gymnasieskolan ska omfatta 300 högskolepoäng.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har kommenterat utredarens övergripande förslag om ämneslärarexamens olika inriktningar. *Statens skolverk* tillstyrker förslaget då verket menar att inriktningarna ligger i linje med skolans kommande utformning och att utvärderingar har visat att vida åldersspann skapar problem för studenterna att uppnå tillräckliga kunskaper för hela åldersspannet. *Umeå universitet*, *Kommunförbundet Stockholms Län* och *Lärarnas Riksförbund* är positiva till utredarens förslag när det gäller inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. *Umeå universitet* och *Lärarnas Riksförbund* tillstyrker förslaget om inriktning mot arbete i gymnasieskolan. *Barnombudsmannen*, *Uppsala universitet*, *Lunds universitet*, *Karlstad kommun* m.fl. är positiva till förslaget om förstärkt ämneskompetens för ämneslärarna.

Göteborgs universitet, *Högskolan i Halmstad*, *Högskolan på Gotland* och *Södertörns högskola* är tveksamma till att förkorta utbildningen för ämneslärare med inriktning mot årskurs 7–9 med en termin jämfört med nuvarande utbildning. *Övertorneå kommun* anser att lärare i grundskolan år 7–9 generellt bör ha tre- eller fyraämneskombinationer i allmänna ämnen. *Stockholms universitet* och *Västerås kommun* menar att tvåämneslärare kan försämra anställningsbarheten. *Statens skolverk* och *Högskolan Dalarna* menar att de av utredaren föreslagna tvåämneslärarna i grundskolans årskurs 7–9 kan komma att tvingas undervisa i ämnen de inte är utbildade för. Ett fåtal remissinstanser, däribland *Norrköpings kommun* och *Övertorneå kommun*, anser att det bör finnas möjlighet till ett tredje ämne även för gymnasielärare.

Flera remissinstanser, däribland *Umeå universitet*, *Gymnastik- och idrottshögskolan*, *Högskolan Dalarna*, *Högskolan i Gävle*, *Konstfack*, *Malmö högskola*, *Mälardalens högskola*, *Läraryrket*, *Lärarnas Riksförbund* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*, avvisar förslaget om att de praktiska och estetiska ämnena särskiljs från de andra ämnena. Flertalet remissinstanser, t.ex. *Statens skolinspektion*, *Uppsala*

universitet, Högskolan i Kalmar, Halmstad, Härnösands, Kalmar och Lomma kommuner, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Musiklärarnas riksförening och Sveriges Skolledarförbund, ställer sig kritiska till förslaget att utbilda ettämneslärare i praktiska och estetiska ämnen och menar att även dessa lärare som regel bör ha ett andra undervisningsämne. *Gymnastik- och idrottshögskolan* ställer sig positiv till olika konstruktioner av ämneslärarutbildning i idrott och hälsa, dvs. som ett-, två- eller treämneslärarutbildning.

I fråga om fasta ämneskombinationer är remissinstanserna delade. *Lunds universitet, Högskolan Kristianstad, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Gävle, Halmstad och Skellefteås kommuner, Lärarnas Riksförbund, Sveriges Akademikers Centralorganisation* m.fl. delar uppfattningen att en minskning av antalet möjliga ämneskombinationer är motiverad och är positiva till förslaget. Flera ifrågasätter dock samtidigt de kombinationer som utredaren föreslår bl.a. då man menar att de utesluter etablerade kombinationer.

Uppsala universitet, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Högskolan Väst, Mälardalens högskola, Göteborgs kommun, Skövde kommun, Friskolornas riksförbund, Lärarförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges universitetslärarförbund och *TCO* avstyrker förslaget om fasta ämneskombinationer. Flera remissinstanser, däribland *Göteborgs kommun, Lärarförbundet, Sveriges universitetslärarförbund* och *TCO*, ifrågasätter om förslaget löser behovet av en långsiktigt hållbar lärarutbildning då behovet av lärare med olika kunskaper varierar geografiskt och över tid. Flera remissinstanser, däribland *Linköpings universitet, Högskolan i Gävle* och *Malmö högskola*, ifrågasätter indelningen i första- respektive andraämnen då de menar att det leder till att andraämnena kommer att sakna den expertis i skolan som förstaämnena har.

Skälen för regeringens bedömning

Djupa ämneskunskaper för att möta elevernas växande krav

I dag saknar ungefär var tionde elev som slutar grundskolan behörighet till gymnasieskolans nationella program. Av eleverna med slutbetyg från gymnasiet saknar ungefär motsvarande andel grundläggande behörighet till högskolan. Närmare tre av tio gymnasieelever fullföljer inte studierna och uppfyller därmed inte kraven för att få slutbetyg. Flera studier, t.ex. Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat – en kunskapsöversikt (Statens skolverk 02:726), visar att lärarnas utbildning och kompetens är de viktigaste faktorerna för att eleverna ska nå uppställda mål. Olika skolformer, verksamheter, årskurser och ämnen ställer olika krav på kompetens hos lärarna. Ju äldre eleverna blir och ju längre eleverna har kommit i sin kunskapsutveckling, desto större blir behovet av lärare med fördjupade ämneskunskaper. För att kunna möta dessa krav bedömer regeringen att lärare i grundskolans årskurs 7–9 och lärare i gymnasieskolan bör ges en smalare och djupare ämneskompetens jämfört med grundlärarna.

Flera av gymnasieskolans kurser bygger vidare på grundskolans ämnen och fördjupar kunskaperna i dessa. Många elever som läser flera

kurser i ett ämne fördjupar sina kunskaper betydligt i gymnasieskolan. Eftersom graden av specialisering ökar i gymnasieskolan genom att det finns olika program ökar också antalet ämnen markant jämfört med grundskolan. Regeringen bedömer därför att ämneslärarexamen bör ges med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och med inriktning mot arbete i gymnasieskolan.

Regeringen anser att tyngdpunkten inom utbildningen för blivande ämneslärare bör ligga i ämnesstudier i två eller tre ämnen beroende på inriktning och ämnesval. Ämnesstudierna bör ha en tydlig ämnesdidaktisk prägel för att på bästa sätt förbereda studenterna för det kommande yrket som lärare. Inom ämneslärarutbildningens inriktningar bör, utöver ämnesstudier, också en utbildningsvetenskaplig kärna (se avsnitt 7.1) inrymmas samt en verksamhetsförlagd utbildningsdel omfattande totalt 30 högskolepoäng, varav 15 högskolepoäng bör genomföras inom ett eller flera relevanta ämnen eller ämnesområden (se avsnitt 7.3). För ämneslärarexamen bör vidare ett eller flera självständiga arbeten (examensarbeten) om sammanlagt minst 30 högskolepoäng genomföras.

Inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9

Inom många skolor undervisar i dag lärare i årskurs 7–9 i ämnen för vilka de saknar utbildning. Av Statskontorets rapport Lärares utbildning och undervisning i skolan – kartläggning och analys (2007:8) framgår att endast 42 procent av alla lärare i årskurs 6–9 har både en lärarexamen med inriktning mot de aktuella årskurserna samt utbildning i undervisningsämnet. Med utbildning i undervisningsämnet avses i rapporten minst en termins studier eller att ämnet ingått i lärarutbildningen men att antalet poäng inte framgår i examen. Inom de moderna språken, utom engelska, saknar tre av tio lärare utbildning i ämnet som de undervisar i.

Att så många som undervisar i grundskolans senare årskurser saknar adekvat utbildning är en konsekvens av flera olika omständigheter. Bland annat har många skolor svårt att rekrytera lärare för undervisning i ett mindre antal timmar. I stället låter man de lärare som redan är anställda vid skolan undervisa i ämnen i vilka de saknar utbildning. Även för lärarna kan denna lösning ibland vara eftersträvsvärd, då de i annat fall kan ha problem att nå den tjänsteomfattning som de önskar.

Som ett led i att komma till rätta med dessa problem anser regeringen att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som huvudregel bör innefatta ämnesstudier i tre undervisningsämnen. Tre undervisningsämnen, som kombinerats med utgångspunkt i skolans organisation och behov, ger goda möjligheter även för mindre skolor att erbjuda flertalet lärare en heltidstjänst i de ämnen lärarna är utbildade för. Därmed kommer undervisningens kvalitet att öka, vilket bör leda till positiva effekter på elevernas resultat.

För att undervisa i grundskolans årskurs 7–9 krävs såväl goda ämneskunskaper som en god didaktisk förmåga. Regeringen bedömer att ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bör omfatta 270 högskolepoäng. Ämnesstudierna inom inriktningen bör

omfatta sammanlagt 195 högskolepoäng. Av dessa bör 15 högskolepoäng utgöras av verksamhetsförlagd utbildning inom ett eller flera relevanta ämnen eller ämnesområden. Inom ramen för ämnesstudierna bör även examensarbetet genomföras. Utöver ämnesstudier bör, som ovan nämnts, en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng samt ytterligare verksamhetsförlagd utbildning inrymmas i utbildningen. Den verksamhetsförlagda utbildningsdelen bör omfatta totalt 30 högskolepoäng.

För att ett tillräckligt ämnesdjup ska nås anser regeringen att det för examen bör krävas minst 90 högskolepoäng i ett ämne. Bedömningen hur studiernas omfattning i de övriga ämnena på bästa sätt fördelas med hänsyn till ämnets karaktär och det kommande yrkeslivet, avgörs med fördel av lärosätet. Regeringen anser dock att minst 45 högskolepoäng i varje i examen ingående ämne bör krävas för examen. För att studierna i ämnena ska kunna stödja varandra är det en fördel om det minsta ämnet är närliggande till ett annat som ingår i examen. Särskilda krav på ämnesdjup ställs för ämneslärarexamen då svenska och samhällskunskap ingår som ämnen (se nedan). Utbildningen till ämneslärare med inriktning mot årskurs 7–9 bör vidare ge sådan kompetens att lärarna kan undervisa i årskurs 4–6 i de ämnen utbildningen omfattar.

Inriktning mot arbete i gymnasieskolan

Regeringen anser att det krävs gedigna ämneskunskaper och en god didaktisk förmåga för att undervisa i gymnasieskolan. Kraven på omfattningen av ämneskunskaper för lärare i gymnasieskolan behöver därför öka.

I förhållande till examenskraven enligt äldre bestämmelser för utbildning till lärare i gymnasieskolan har nuvarande krav på ämnesstudiernas omfattning reducerats. För att få gymnasielärarexamen i allmänna ämnen enligt den ordning som fanns fram till 2001 krävdes t.ex. ämnesstudier i huvudämnet motsvarande minst 120 högskolepoäng. I nuvarande lärarexamen ställs för arbete inom gymnasieskolan krav om minst 90 högskolepoäng i ämnena, förutom i svenska och samhällskunskap där 120 högskolepoäng krävs. Kraven på ämneskunskaper i nuvarande lärarexamen har dessutom ytterligare begränsats då minst 15 av de 90 högskolepoängen ska bestå av verksamhetsförlagd utbildning.

För att lärarna i gymnasieskolan på ett kvalificerat sätt ska kunna undervisa och fungera som experter inom sina ämnen, och därmed ge gymnasieskolans elever goda förutsättningar för fortsatta studier inom högskolan eller yrkeshögskolan, krävs en nära koppling mellan gymnasieskolans lärare och högskolan. Regeringen bedömer att ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan bör omfatta 300 eller 330 högskolepoäng. Regeringen anser vidare att inriktningen bör innefatta ämnesstudier i två undervisningsämnen och att ämnesstudierna sammanlagt bör omfatta 225 eller 255 högskolepoäng beroende på ämnesval. Av dessa bör 15 högskolepoäng utgöras av verksamhetsförlagd utbildning inom det ena eller båda de relevanta ämnena eller ämnesområdena. Inom ramen för ämnesstudierna bör även

examensarbetet genomförs. Utöver ämnesstudier bör, som ovan nämnts, en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng samt ytterligare verksamhetsförlagd utbildning inrymmas i utbildningen. Den verksamhetsförlagda utbildningsdelen bör omfatta totalt 30 högskolepoäng.

För att ett tillräckligt ämnesdjup ska nås bedömer regeringen att det bör krävas minst 120 högskolepoäng inom ett ämne samt minst 90 högskolepoäng i det andra ämnet för examen. Om både svenska och samhällskunskap ingår som ämnen ställs dock särskilda krav varför ytterligare en termins studier krävs för examen (se nedan). Utbildningen till ämneslärare med inriktning mot arbete i gymnasieskolan bör ge lärarna sådan didaktisk kompetens att de också kan undervisa i grundskolans årskurs 7–9.

Praktiska och estetiska ämnen samt modersmål särskiljs inte

Regeringen anser att de praktiska och estetiska ämnena inte bör särskiljas från övriga ämnen. I stället bör dessa ämnen även fortsättningsvis likställas med övriga ämnen. På motsvarande sätt anser regeringen att de språk som omfattas av undervisning i modersmål bör inrymmas i ämneslärarexamen.

Flera skäl talar för denna ordning. Regeringen anser att skillnaderna mellan att utbilda sig inom och undervisa i praktiska och estetiska ämnen jämfört med att utbilda sig inom och undervisa i andra ämnen inte är så stora att de motiverar en särskild inriktning. Samtliga lärare bör också ges samma möjligheter till ett fungerande och långsiktigt hållbart yrkesliv. Av det skälet bör inte lärare utbildas i enbart ett undervisningsämne och bli så kallade ettämneslärare. Erfarenheten, vilket även många remissinstanser påtalar, visar att kompetens att undervisa inom endast ett ämne i många fall leder till en problematisk tjänstekonstruktion för såväl arbetsgivare som för den enskilde läraren då läraren i många mindre kommuner ofta måste vara verksam i flera skolor, verksamheter och årskurser för att få ihop ett tillräckligt tjänsteunderlag.

I utbildningarna för grundlärare ges kunskap och kompetens inom de praktiska och estetiska områdena, se vidare avsnitt 5.3. För att tillgodose behovet av lärare i dessa ämnen i hela skolväsendet, anser regeringen dock att ämneslärarna med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9 i dessa ämnen bör utbildas för att kunna undervisa i grundskolans samtliga årskurser.

Den utbildningsväg som utredaren föreslår för blivande lärare i modersmål går via den kompletterande pedagogiska utbildningen om 90 högskolepoäng (se avsnitt 8.1). För antagning till utbildningen föreslår utredaren att förkunskaper om minst 90 högskolepoäng i det aktuella språket eller motsvarande kunskaper ska finnas. Regeringen bedömer dock att ämneslärarutbildningen, där det aktuella språket är ett av de ämnen som ingår i en ämneskombination, är mer attraktiv då den inte kräver omfattande förkunskaper samtidigt som den studerande inte blir ettämneslärare. Regeringen anser därför att inte heller modersmål bör särskiljas från de övriga ämnena. För personer med goda kunskaper i det aktuella språket bör gällande regler för validering och tillgodoräknande

kunna användas för att ersätta ämnesstudierna eller delar av ämnesstudierna. Prop. 2009/10:89

Särskilda krav på ämnesdjup i vissa ämnen

Samtliga ämnen som studeras i skolan är viktiga. Vissa ämnen ställer dock särskilda krav på lärarnas kunskapsdjup, bl.a. beroende på ämnenas omfattning i skolan, deras bredd och deras sammansättning av flera akademiska ämnen. Regeringen anser, bl.a. av dessa skäl, att särskilda krav på ämnesdjup bör ställas för en ämneslärarexamen som omfattar ämnena svenska och samhällskunskap. Särskilda krav på ämnesdjup bör också kunna gälla vissa praktiska och estetiska ämnen som t.ex. musik. För ämneslärarexamen med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9 bör alltid ett ämnesdjup om minst 90 högskolepoäng krävas i svenska och i samhällskunskap. Om både svenska och samhällskunskap ingår i examen kan därmed, med hänsyn till det utrymme övriga utbildningsdelar kräver (se avsnitt 7.1 och 7.3), endast dessa två ämnen ingå i examen. För ämneslärarexamen med inriktning mot gymnasieskolan bör i svenska och i samhällskunskap alltid krävas 120 högskolepoäng i respektive ämne. Om både svenska och samhällskunskap ingår i examen fordras därför att utbildningen omfattar ytterligare en termins studier och att examen därmed omfattar totalt 330 högskolepoäng.

Ämneskombinationer för ökad anställningsbarhet

Den stora flexibilitet som nuvarande lärarexamen medger när det gäller inriktningar och specialiseringar har blivit ett problem i relation till de kompetensbehov som skolhuvudmännen har utifrån arbetsorganisationen. Detta har bidragit till att skolans behov av lärare med vissa ämnesprofiler har varit svåra att tillgodose. I arbetet med Statskontorets rapport Lärares utbildning och undervisning i skolan – kartläggning och analys (2007:8) intervjuades ett antal rektorer av vilka många ställde sig kritiska till att lärarstudenterna fritt kan välja kombinationer av olika ämnen i sin examen. Rektorer menade att skolans organisation och tjänstefördelning i stor utsträckning följer vissa traditionella ämneskombinationer. Många av de intervjuade diskuterade också bristen på anpassning mellan skolans organisation och lärarutbildningens grundtankar.

Regeringen anser att lärarutbildningen i första hand ska organiseras med utgångspunkt i skolans organisation och behov samt ett för lärarna fungerande yrkesliv. Regeringen bedömer därför att inriktningarna inom ramen för ämneslärarexamen bör ges med ett begränsat antal ämneskombinationer. Regeringen avser att återkomma i frågan om ämneskombinationer.

Regeringen anser att alla ämnen bör ges samma möjligheter till ämnesdidaktisk utveckling och progression inom utbildningen. Det bör därför vara fritt för lärosätena att, med de preciseringar som angetts ovan, bestämma vilket ämne som ska läsas med det största ämnesdjupet, alternativt att studenten själv väljer. I valet bör hänsyn tas till vad som är lämpligt med utgångspunkt i ämnets karaktär samt det kommande

yrkeslivet. I de kombinationer där svenska eller samhällskunskap ingår begränsas dock valmöjligheten då dessa ämnen alltid kräver det största ämnesdjupet (se ovan). Prop. 2009/10:89

5.5 Yrkeslärarexamen

Regeringens bedömning: Yrkeslärarexamen bör omfatta 90 högskolepoäng.
--

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer huvudsakligen med regeringens bedömning. Utredaren föreslår att utbildningen för blivande yrkeslärare ska vara en inriktning inom ramen för ämneslärarexamen omfattande 90 högskolepoäng.

Remissinstanserna: *Högskolan Dalarna* och *Landsorganisationen i Sverige (LO)* delar utredarens uppfattning att yrkeslärarutbildningen bör omfatta 90 högskolepoäng och kunna erbjudas flexibelt i tid och rum. *Lärarförbundet* är positivt till förslaget om att den sökande ska ha rätt att få sina förkunskaper validerade och att Statens skolverk föreslås få ansvar för valideringen.

Lärarnas Riksförbund föreslår att yrkeslärarexamen ges en poängomfattning om 180 högskolepoäng där själva utbildningen utgör 90 högskolepoäng och resterande poäng antingen utgörs av tidigare studier, validerad kompetens eller om så krävs kompletterande kurser. *Lärarnas Riksförbund* anser dessutom att utbildningen för lärare i yrkesämnen bör leda till en egen examen.

Högskoleverket anser att ett examensarbete måste inrymmas i utbildningen för att en akademisk yrkesexamen ska kunna utfärdas varför antingen innehållet bör förändras eller utbildningen förlängas. *Lärarförbundet* föreslår att utbildningen utökas till två år så att studenten ges en högskoleexamen om 120 högskolepoäng.

LO anser att alla berörda, t.ex. myndigheter och arbetsmarknadens parter, aktivt måste försöka skapa förutsättningar för ökad rekrytering av duktiga yrkesutövare till yrkeslärarutbildningen.

Skälen för regeringens bedömning

Grundläggande förändringar för fler examinerade yrkeslärare

Fram till mitten av 1990-talet var den högskoleförlagda yrkeslärarutbildningen ettårig. Kraven för antagning var grundläggande yrkesutbildning och minst sju års vitsordad yrkeserfarenhet. Sedan mitten av 1990-talet har kravet på omfattningen av yrkeslärarnas högskoleutbildning tredubblats. Samtidigt har antalet sökande till lärarutbildningar med inriktning mot yrkesämnen sjunkit kraftigt.

Bristen på utbildade lärare i yrkesämnen är i dag stor. Inom vissa gymnasieprogram har så få som hälften av dem som är anställda som yrkeslärare en lärarexamen. Totalt sett saknar drygt var tredje anställd yrkeslärare en lärarexamen. Flera faktorer har bidragit till detta. Att examinationen av lärare i gymnasieskolans yrkesämnen minskat kraftigt sedan början av 1990-talet är en av dem. Samtidigt påverkas tillgången

på yrkeslärare av stora pensionsavgångar. Höskoleverket räknar med att cirka 700 yrkeslärare per år kommer att behöva examineras under det kommande decenniet. Detta är långt fler än det antal som har examinerats de senaste åren. Om behovet av utbildade yrkeslärare ska kunna tillgodoses på lång sikt krävs att rekryteringen till den ordinarie utbildningen till yrkeslärare ökar på ett varaktigt sätt.

För att möta den stora bristen på yrkeslärare och den speciella situation som många potentiella yrkeslärarstudenter befinner sig i, jämför nedan, föreslår regeringen i denna proposition flera genomgripande förändringar av utbildningen till yrkeslärare. Regeringen bedömer att yrkeslärarexamen bör omfatta 90 högskolepoäng för den som har tidigare studier eller yrkeserfarenhet enligt avsnitt 9.4.1. För att garantera att alla lärare får med sig en gemensam kunskapsgrund som underlättar det kommande yrkeslivet och det kollegiala samarbetet bör det i yrkeslärarutbildningen inrymmas en utbildningsvetenskaplig kärna (se avsnitt 7.1) omfattande 60 högskolepoäng samt en verksamhetsförlagd utbildningsdel, som bör vara nära knuten till det aktuella undervisningsämnet, omfattande 30 högskolepoäng, (se avsnitt 7.3).

För personer som under en längre tid varit verksamma som lärare trots att de saknat relevant utbildning bör yrkeserfarenheten genom gällande regler för validering och tillgodoräknande kunna ersätta den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. För att tillgodose ett nödvändiga yrkesdidaktiska kunskaper erhålls är det av stor vikt att det yrkesdidaktiska perspektivet genomsyrar kurserna i den utbildningsvetenskapliga kärnan och att den verksamhetsförlagda delen av utbildningen genomförs inom gymnasieskolans yrkesprogram.

Inget krav på examensarbete

Höskoleverket anser i sitt remissvar att ett examensarbete måste inrymmas i yrkeslärarutbildningen för att en akademisk yrkesexamen ska kunna utfärdas. I propositionen Ny värld – ny högskola (prop. 2004/05:162, bet. 2005/06:UbU3, rskr. 2005/06:160) gjorde regeringen bedömningen att alla examensbeskrivningar bör följa en gemensam struktur och att krav på självständigt arbete (examensarbete) bör ställas för examina på grundnivå och avancerad nivå. Omfattningen på det självständiga arbetet bör enligt nämnda proposition ställas i relation till omfattningen på de sammanlagda kursfordringarna för respektive examen.

Regeringen anser att det för yrkeslärarexamen finns flera skäl att göra ett undantag i fråga om självständigt arbete. För yrkeslärarna är ett självständigt arbete inte lika centralt för att bekräfta att studenten har inhämtat kunskaper och kan tillämpa dessa med den grad av självständighet som krävs för att utöva det yrke som utbildningen förbereder för. De blivande yrkeslärarnas kunskaper inom sitt ämne eller ämnesområde har redan vid antagning bedömts uppfylla de krav som ställs. Regeringen bedömer att det är av vikt att utbildningens längd kan begränsas i tid och att de blivande yrkeslärarna får en god grund inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, i stället för att de ska genomföra ett självständigt arbete.

Blivande yrkeslärare befinner sig ofta i en annan ekonomisk och social situation än de studenter som går direkt från gymnasieskolan till högre utbildning. Många gånger är de redan etablerade på arbetsmarknaden. Många har också hunnit bilda familj. Detta ställer särskilda krav på åtgärder för att locka kunniga yrkesutövare till läraryrket. Bland annat bör inte utbildningen vara för lång då stora studieskulder och en begränsad ekonomi under en längre tid kan göra att den enskilde inte har råd eller inte tycker att det är värt insatsen att studera. Lärosätena bör ta hänsyn till dessa aspekter när de organiserar yrkeslärarutbildningen.

Regeringen anser att utbildningen bör kunna vara flexibel i både tid och rum och att den med fördel kan planeras av lärosäten, berörda branscher och skolhuvudmän gemensamt. Olika kombinationer av utbildning och tjänstgöring bör kunna prövas, t.ex. genom att varva utbildning, verksamhetsförlagd utbildning och tjänstgöring i ett företag. Även efter avslutad yrkeslärarutbildning ser regeringen stora fördelar med ett nära samarbete mellan tidigare och nuvarande yrkesliv, t.ex. via olika former av kombinationstjänster där yrkesläraren en del av tiden arbetar inom sitt yrkesområde och resterande tid som lärare. Detta främjar en kontinuerlig kompetensutveckling och läraren håller sig à jour med hur yrket utvecklas.

6 Andra lärarexamina

6.1 Folkhögskollärarexamen

Regeringens bedömning: Folkhögskollärarexamen bör ses över i särskild ordning.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredaren föreslår att folkhögskollärarexamen avskaffas och ersätts med en profilering av ämneslärarutbildningens alternativa ingång vid lärosäten med vetenskaplig grund inom vuxen- och folkbildningsområdet.

Remissinstanserna: *Specialpedagogiska skolmyndigheten, Lunds universitet, Högskolan Kristianstad, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Folkbildningsförbundet, Folkbildningsrådet, Svenska folkhögskolans lärarförbund* och *Sveriges Kommuner och Landsting* är positiva till utredarens förslag. Flera, däribland *Folkbildningsrådet*, framhåller samtidigt att det är viktigt att förslaget inte sker på bekostnad av den specifika folkbildningsprofilen, utan att det ges stort utrymme för folkbildningens idétradition, metodik och samhällliga roll.

Svenska folkhögskolans lärarförbund instämmer med utredningens bedömning om behovet av att rekonstruera och göra folkhögskoleutbildningen mer kvalificerad, men menar att utredningen inte innehåller ett hållbart förslag till ny folkhögskollärarutbildning. *Linköpings universitet* avvisar, dock ej kategoriskt, förslaget och menar att det kan få negativa konsekvenser för den svenska

folkhögskolerörelsen i stort. *Lärarnas Riksförbund* anser att konsekvenserna av en avskaffad folkhögskolelärarexamen behöver utredas ytterligare.

Folkbildningsrådet, Svenska folkhögskolans lärarförbund och *Tjänstemännens Centralorganisation* anser att det är viktigt att tillträdeskraven till utbildningen ges en maximal flexibilitet.

Skälen för regeringens bedömning: I Sverige finns i dag knappt 150 folkhögskolor vid vilka cirka 100 000 personer varje termin läser kurser på olika nivåer och med olika omfattning. Folkhögskolorna är inte bundna till centralt fastställda läro- eller kursplaner. I stället har huvudmännen goda möjligheter att sätta sin prägel på verksamheten med hänsyn till skolans ideologiska och kunskapsmässiga inriktning. Folkhögskolorna finansieras främst genom statsbidrag och landstingsbidrag. Regeringens syften med statsbidraget är bl.a. att stärka och utveckla demokratin samt att bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället.

Till skillnad från stora delar av skolväsendet i övrigt är inga formella krav uppställda i lag eller andra föreskrifter kring vilken kompetens som krävs för att få anställning som lärare eller få undervisa på folkhögskolor. Detta, tillsammans med den stora variationen i kursutbudet, gör att folkhögskolans lärarkår är mångfacetterad och behovet av lärarkompetens är mycket skiftande.

Vid sidan av folkhögskolorna finns även nio studieförbund som arrangerar studiecirklar, kulturprogram och annan folkbildningsverksamhet. Varje år genomför studieförbunden cirka 275 000 studiecirklar som samlar cirka 750 000 unika deltagare. Studieförbunden och dess personal är liksom folkhögskolorna väldigt olika.

I dag är det möjligt att få en folkhögskollärarexamen efter studier om 60 högskolepoäng. I examensbeskrivningen i högskoleförordningen (1993:100) finns bl.a. kunskapsmål kring statens, folkhögskolans och folkbildningsorganisationernas mål för folkbildningen samt krav på genomgången praktik och slutfört examensarbete. I dag ges utbildningen till folkhögskollärare enbart vid Linköpings universitet. Årligen examineras ett 60-tal personer från utbildningen.

Regeringen anser att folkhögskolorna har en speciell ställning och en viktig roll att fylla i det svenska utbildningsväsendet. Den stora variation som finns inom folkhögskolans utbildningar gör det dock svårt att identifiera folkhögskolläraernas kompetensbehov. Regeringen anser därför inte att folkhögskollärarexamen kan avskaffas och ersättas med en profilering av ämneslärarutbildningen utan föregående konsekvensanalys. Regeringen har för avsikt att se över folkhögskollärarexamen i särskild ordning och klargöra hur man på bästa sätt tillgodoser de behov som finns inom folkhögskolorna och folkbildningen i stort.

Regeringens bedömning: Speciallärarexamen bör utökas med specialiseringar mot dövhet eller hörselskada, synskada, grav språkstörning och utvecklingsstörning.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: I utredningen redovisas inget förslag som motsvarar regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte lämnat några synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringens ambition är att i så stor utsträckning som möjligt tillgodose behovet av lärare och förskollärare med de fördjupade kunskaper som behövs för att alla elever och barn ska ges goda förutsättningar att nå de nationella målen för skolan och förskolan. Landets skolor och förskolor bör i högre grad än för närvarande kunna erbjuda stöd som är anpassat efter varje barns eller elevs behov och förutsättningar.

Barn och elever kommer till förskolan, skolan och vuxenutbildningen med olika förutsättningar och behov. Varje lärare och förskollärare måste uppmärksamma elever och barn i behov av särskilt stöd och kunna svara för att de både får rätt sorts stöd och stöd i tillräcklig omfattning. Dessutom krävs att det finns lärare och förskollärare med fördjupade specialpedagogiska kunskaper.

Specialundervisning har länge bedrivits i olika former i skolan. Den första påbyggnadsutbildningen till speciallärare startade dock inte förrän 1962 och var ettårig. 1986 tillsatte regeringen en utredning för att utreda speciallärarutbildningen. Resultatet blev att speciallärarexamen ersattes av en specialpedagogisk påbyggnadsutbildning 1990 (prop. 1988/89:4, bet. 1988/89:UbU7, rskr. 1988/89:95).

Mot bakgrund av att såväl nationella som internationella studier visar att elevernas resultat försämrats över tid, beslutade regeringen i juni 2007 att ge nio universitet och högskolor i uppdrag att under 2008 starta en speciallärarutbildning på avancerad nivå. Enligt examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), omfattar examen bl.a. fördjupade kunskaper om elevers lärande, språk- och matematikutveckling. Utbildningen behövs för att lärare med utgångspunkt i vetenskap och beprövad erfarenhet ska kunna stödja elever som behöver utveckla och förbättra sina grundläggande kunskaper.

Regeringen drar emellertid slutsatsen att detta inte är tillräckligt för att kunna möta alla elever i skolväsendet. Särskolans och specialskolans behov av specialpedagogisk kompetens är mycket stort. I betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) föreslås att det ska krävas speciallärarutbildning för att vara behörig att undervisa i särskolan respektive specialskolan. I skälen för utredarens förslag anges att behörigheten ska vara en speciallärarexamen med relevant inriktning och att den grundläggande lärarutbildningen behöver kompletteras med utbildning om det aktuella funktionshindret. Ett antal remissinstanser, som kommenterat utredarens förslag, t.ex. Specialpedagogiska skolmyndigheten, Mälardalens högskola, Lärarnas Riksförbund och

Handisam, stödjer förslaget och betonar vikten av att lärare som undervisar elever med funktionsnedsättning också har de kunskaper som krävs för att anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar.

I dag saknas det specialiseringar i speciallärarexamen mot särskolans respektive specialskolans behov, vilket innebär att det är osäkert om lärare får de kunskaper som behövs om elevernas olika funktionsnedsättningar. Regeringens bedömning är därför att speciallärarexamen bör utökas med specialiseringar mot dövhet eller hörselskada, synskada, grav språkstörning samt utvecklingsstörning för att tillgodose specialskolans och särskolans behov av speciallärare med specifika kunskaper om de elevgrupper skolformerna vänder sig till. Speciallärare bör kunna undervisa i olika skolformer, beroende av var elever med de olika funktionsnedsättningarna får sin undervisning.

6.3 Specialpedagogexamen

Regeringens bedömning: Specialpedagogexamen bör ses över i särskild ordning.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: I utredningen redovisas inget förslag som motsvarar regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte lämnat några synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Utbildningen som leder till specialpedagogexamen har under 1990-talet förändrats både till innehåll och förutsättningar. Den tidigare speciallärarexamen var inriktad mot elever med olika funktionsnedsättningar och inlärningsvårigheter men kom 1990 att ersättas av specialpedagogexamen. Det övergripande målet för specialpedagogexamen enligt examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), är att studenten för examen ska ha uppnått sådan kunskap och förmåga som krävs för att självständigt arbeta som specialpedagog för barn och elever i behov av särskilt stöd inom förskola, förskoleklass, fritidshem, skola eller vuxenutbildningen. Enligt Högskoleverkets utvärdering av specialpedagogutbildningen 2005 (Högskoleverket 2006:10) har målen i examensordningen tolkats vid lärosätena som att specialpedagogen har en yrkesroll där det konkreta arbetet med elever i behov av särskilt stöd är ett underordnat mål och att specialpedagogens roll i första hand ska vara rådgivande, handledande och utvecklande. Det konkreta arbetet med barnen överläts på detta sätt i stor utsträckning åt lärarna.

Regeringen har därför för avsikt att se över specialpedagogexamen i särskild ordning för att klargöra hur man på bästa sätt tillgodoser behovet av specialpedagogik och specialundervisning i förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, skolan och vuxenutbildningen samt det behov av specialpedagogiskt stöd som lärare och förskollärare kan ha.

7.1 Utbildningsvetenskaplig kärna

Regeringens bedömning: Centrala och generella kunskaper för lärare och förskollärare bör utgöra en utbildningsvetenskaplig kärna. Studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan bör omfatta 60 högskolepoäng.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Ett flertal av remissinstanserna som yttrat sig över förslaget tillstyrker utredarens förslag, exempelvis *Statens skolverk*, *Stockholms universitet*, *Växjö universitet*, *Örebro universitet*, *Högskolan i Halmstad*, *Blekinge tekniska högskola*, *Mälardalens högskola* samt *Botkyrka*, *Kalmar* och *Kirunas kommuner*, eller har inget att invända. Flera instanser, till exempel *Lunds universitet*, *Stockholms universitet*, *Högskolan Kristianstad* och *Lärarnas Riksförbund*, är dock tveksamma till utredarens förslag om att innehåll och poängantal för varje moment i den utbildningsvetenskapliga kärnan ska regleras, och menar att regeringen snarare bör styra utbildning genom att ange examensmål i examensordningen i högskoleförordningen. Åtskilliga remissinstanser har synpunkter på innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan. Exempelvis menar *Uppsala universitet*, *Botkyrka kommun*, *Tjänstemännens Centralorganisation*, *Läraryrket* och *Kungliga Vetenskapsakademien* att delar av den utbildningsvetenskapliga kärnan bör utgöras av ämnesdidaktik, *Statens skolinspektion* och *Barnombudsmannen* tycker att barnkonventionen bör uppmärksammas, *Handisam* anser att kunskap om tillgänglighet och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska ingå i kärnan, *Högskolan i Halmstad* och *Högskolan Kristianstad* anser att utbildning i muntlig kommunikation är viktig, *Blekinge tekniska högskola*, *Arboga* och *Södertäljes kommuner* samt *Sveriges förenade studentkårer* anser att sociala relationer och konflikthantering bör lyftas fram och *Riksförbundet för sexuell upplysning* föreslår att frågeställningar kopplade till bl.a. sexualitet och samlevnad ska ingå i kärnan.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen bedömer att vissa kunskaper och färdigheter är nödvändiga för alla lärare och förskollärare och därför bör centrala och generella kunskaper anges för samtliga lärarexamina.

I dag utgör det s.k. allmänna utbildningsområdet i lärarexamen en gemensam del för alla lärarstudenter om 90 högskolepoäng. Det allmänna utbildningsområdet infördes i samband med reformeringen av lärarutbildningen 2001. Enligt examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), innefattar det allmänna utbildningsområdet tvärvetenskapliga studier, och minst 15 högskolepoäng av de 90 högskolepoängen ska vara verksamhetsförlagda. I övrigt står det anordnande lärosätet fritt att ange innehållet. Syftet med utbildningsområdet var, enligt propositionen En förnyad lärarutbildning (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5), att med

moment som omfattade centrala kunskapsområden för läraryrket och med tvärvetenskapliga ämnesstudier, förbereda studenten inför den framtida yrkesrollen. De blivande lärarna skulle förberedas för samarbete med lärare med olika specialiseringar och inriktningar och den blivande lärarens förutsättningar att möta alla elever skulle främjas. I propositionen framhölls att det allmänna utbildningsområdet borde organiseras så att studenter med olika inriktningar och specialiseringar kunde mötas i utbildningen och att det borde fördelas över en längre period av lärarutbildningen.

I Högskoleverkets utvärderingar har dock det allmänna utbildningsområdet kritiserats. I utvärderingen från 2005 (Högskoleverket 2005:17 R) pekade exempelvis Högskoleverket på de svårigheter som uppstår när studenter med olika inriktningar ska samläsa. Det kan t.ex. vara svårt att ge undervisning och hitta litteratur som är lika relevant för alla verksamhetsområden och för alla inriktningar. Högskoleverket menade att målsättningen att det allmänna utbildningsområdet skulle rymma tvärvetenskapliga studier, verksamhetsförlagd utbildning, centrala kunskapsområden och eventuellt även ett examensarbete, samt dessutom kunna utgöra en bas för forskarutbildning inom det utbildningsvetenskapliga området, var i det närmaste ogörlig. I flera fall har det snarare inneburit att väsentliga delar inte har ingått. Högskoleverket ansåg därför att en uppstramning av det allmänna utbildningsområdet var nödvändig och samtliga lärosäten rekommenderades att se över utbildningens upplägg. I den efterföljande utvärderingen 2008 (Högskoleverket 2008:8 R) konstaterade Högskoleverket att kravnivåerna och progressionen inom det allmänna utbildningsområdet hade förbättrats men att förändringstakten vid flera av lärosätena var alltför långsam. Det fanns också för få disputerade lärare som undervisade inom det allmänna utbildningsområdet.

Utredaren har föreslagit att ett antal områden bör ingå i den utbildningsvetenskapliga kärnan. Exempel på sådana områden är utveckling och lärande, läroplansteori och allmändidaktik samt sociala relationer, konflikthantering och ledarskap. Kunskaper i flera av de föreslagna områdena har bland annat efterlysts i svaren till utredningens enkät till nyutexaminerade lärare. Det innebär att dessa aspekter i dag sannolikt ofta saknas i lärarutbildningen, något som också stöds av Högskoleverkets utvärderingar. Regeringen instämmer med utredarens förslag om vad som bör ingå i den utbildningsvetenskapliga kärnan och avser att reglera detta i examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen. Regeringen bedömer således att centrala och generella kunskaper för lärare och forskollärare bör utgöra en utbildningsvetenskaplig kärna. Studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan bör omfatta 60 högskolepoäng.

Regeringen håller i princip med de remissinstanser som menar att det inte bör ske en detaljreglering av den utbildningsvetenskapliga kärnan. Men, mot bakgrund av de problem när det gäller innehålllet i och strukturen på det allmänna utbildningsområdet som beskrivits ovan, bedömer regeringen att den utbildningsvetenskapliga kärnan bör regleras tydligare än det allmänna utbildningsområdet. Regeringen avser därför att reglera inte bara den utbildningsvetenskapliga kärnans omfattning utan också målen för den, alltså vilka kunskaper, färdigheter och

förhållningssätt som ska utvecklas inom ramen för den utbildningsvetenskapliga kärnan. Prop. 2009/10:89

Flera remissinstanser anser att ytterligare områden än de som utredaren föreslår bör ses som obligatoriska moment i utbildningen. Regeringen bedömer att flertalet av de angelägna områden som dessa remissinstanser tar upp, exempelvis jämställdhet, tillgänglighet och rättigheter för elever med funktionsnedsättning, hållbar utveckling och sex- och samlevnad, bör kunna rymmas inom den utbildningsvetenskapliga kärnan liksom också generella kunskaper om de övriga områden som skolans värdegrund, så som den definieras i läroplanerna för skolväsendet, omfattar. Även principer, värderingar och metoder för hållbar utveckling bör kunna integreras i olika aspekter av utbildning och lärande. Den närmare bedömningen av vilka kurser, och innehållet i dessa, som bör ingå i den utbildningsvetenskapliga kärnan bör vara de anordnande lärosätenas ansvar. Det är där kompetens finns för att avgöra vad utbildningarna i detalj ska innehålla för att en student ska uppnå målen i examensbeskrivningen.

De olika områdena inom den utbildningsvetenskapliga kärnan bör behandlas och ges tillämpningar som nära anknyter till kommande yrkesutövning för respektive studentgrupp. Studenternas ämnesmässiga inriktning och vilka årskurser de ska vara verksamma i bör exempelvis beaktas, vilket också innebär en viss ämnesmässig fördjupning. Exempelvis kan olika innehållsligt fokus läggas på utbildning som rör ”bedömning och betygsättning” eller som rör ”utveckling och lärande” i en studentgrupp inriktad på förskolan jämfört med en studentgrupp inriktad på gymnasieskolan. Detta bör leda till att utbildningsinnehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan får en större relevans för studenterna än vad som normalt är fallet när det gäller dagens allmänna utbildningsområde.

7.2 Självständigt arbete

För att erhålla en förskolläraryrkes-, grundläraryrkes- eller ämnesläraryrkesexamen bör studenten genomföra ett eller flera självständiga arbeten (examensarbeten). De självständiga arbetenas omfattning för respektive examen framgår av kapitel 5. Dessa arbeten bör spegla utbildningens examensmål, vilket enligt regeringens bedömning kommer att innebära att arbetet huvudsakligen sker inom ramen för ämnesstudierna. Samtidigt är det naturligt att de kunskaper som studenten tillägnat sig inom ramen för den utbildningsvetenskapliga kärnan och den verksamhetsförlagda utbildningen också tas i bruk.

7.3 Verksamhetsförlagd utbildning

Regeringen anser att den verksamhetsförlagda delen i utbildningen till lärare och förskollärare generellt sett behöver förstärkas.

En av tankarna bakom lärarutbildningsreformen 2001 (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5) var att den tidigare praktiken skulle ersättas med verksamhetsförlagd utbildning.

Syftet med den verksamhetsförlagda utbildningen var att de lärarstudenter i skolorna skulle tillämpa sina teoretiska kunskaper och att de praktiska erfarenheterna från den verksamhetsförlagda utbildningen sedan skulle utgöra en grund för de fortsatta teoretiska studierna. Enligt examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), ska den verksamhetsförlagda utbildningen omfatta minst 15 högskolepoäng kopplade till det allmänna utbildningsområdet och minst 15 högskolepoäng kopplade till varje inriktning. Flera undersökningar, bl.a. Lärarförbundets rapport Hur ser lärarstudenterna på sin VFU? (Lärarförbundet, 2008) och Högskoleverkets rapport Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen (Högskoleverket, 2008:8 R), visar på brister i den verksamhetsförlagda utbildningen. Exempelvis genomför inte studenterna den verksamhetsförlagda utbildningen i den skolform eller mot de årskurser som de utbildas i övrigt för i den utsträckning som krävs för att den ska vara yrkesrelevant.

Regeringen anser att den verksamhetsförlagda utbildningen även fortsatt bör vara en del av utbildningen till lärare och förskollärare. Den verksamhetsförlagda utbildningen bör omfatta 30 högskolepoäng och ske inom relevant ålderskategori och skolform eller verksamhet och i relevanta ämnen eller ämnesområden för att utbildningen i så hög grad som möjligt ska förbereda för det kommande yrkeslivet. En viss del av den verksamhetsförlagda utbildningen bör därför kunna ingå i ämnesstudierna.

Regeringen anser att ansvaret för att administrera den verksamhetsförlagda utbildningen och reglera vilken typ av samarbetsorganisation som krävs för samverkan mellan utbildningarna och skolhuvudmän även fortsättningsvis bör ligga på universitet och högskolor, i samråd med skolhuvudmännen. Detta ger förutsättningar för en samverkansform lokalt med fältskolor enligt utredarens förslag i SOU 2008:109 (se bilaga 1).

7.4 Regionala utvecklingscentrum

I budgetpropositionen för 1997 (prop. 1996/97:1, bet. 1996/97:UbU:1, rskr. 1996/97:100) bedömde regeringen att bildandet av regionala utvecklingscentrum bör stimuleras. Syftet var att stärka de praktiska och teoretiska delarna i lärarutbildningen, skapa forum för erfarenhetsutbyte, stärka möjligheterna till vidareutbildning och fortbildning samt att det skulle vara ett självklart forum för högskola, skola och förskola i gemensamma frågor om grundutbildning, kompetensutveckling, fortbildning, vidareutbildning och forskning osv. I 1997-års regleringsbrev till universitet och högskolor angav regeringen att lärosäten som bedriver utbildning av lärare ska samverka i uppbyggnaden av regionala centrum för skolutveckling. Denna skyldighet har sedan dess funnits inskriven i regleringsbrevet till universitet och högskolor.

Högskoleverket har under 2008 i samverkan med Statens skolverk på regeringens uppdrag utvärderat de regionala utvecklingscentrumens betydelse för skolutvecklingen (Högskoleverket, 2009:1 R). I utvärderingen framkommer att de regionala utvecklingscentrumen har lyckats bäst när de har en stark ställning inom lärosätet och när det finns

en genomtänkt strategi från lärosätets ledning samt en tydlig vilja från kommunernas sida. I regleringsbrevet för universitet och högskolor de senaste åren har regeringen begärt att det i lärosätenas årsredovisningar ska framgå antal och inriktning av samverkansprojekt och samverkansaktiviteter vid de regionala utvecklingscentrumen. Regeringen anser att det i lärosätenas åiterrapportering inte framkommer något som motiverar ett krav på att lärosätena måste ha en specifik enhet som handhar dessa uppgifter. Ett sådant krav är inte heller i linje med regeringens ambition att öka lärosätenas självbestämmande över bl.a. den interna organisationen (se avsnitt 9.1).

Regeringens bedömning är därför att uppdraget och kravet på åiterrapportering i regleringsbrev till universitet och högskolor när det gäller de regionala utvecklingscentrumen bör tas bort. De lärosäten som så önskar kan dock fortsätta att bedriva verksamheten som har bedrivits vid de regionala utvecklingscentrumen.

7.5 Lärare inom vuxenutbildning

Utbildning av vuxna bedrivs i dag inom ramen för ett antal skilda verksamheter med olika behov av lärarkompetens. Vid sidan av den kommunala vuxenutbildningen, folkhögskolorna och yrkeshögskolan finns bl.a. de många internutbildningar som sker inom företag och myndigheter. Utbildningarna sker med olika syften och på olika nivåer och inriktningar vilket i praktiken omöjliggör att en specifik utbildning tillgodoser behovet av lärare inom vuxenutbildningen. Regeringen vill betona vikten av att universitet och högskolor inom ramen för respektive lärarutbildning lyfter fram vuxenutbildningen och dess särskilda behov och frågeställningar och dessutom prövar möjligheterna att profilera lärarutbildningarna mot detta område.

7.6 Internationell rörlighet bör öka

De senaste åren har antalet svenska studenter som studerar utomlands minskat. När det gäller student- och lärarmobilitet inom ramen för lärarutbildningen är denna särskilt låg jämfört med andra svenska högskoleutbildningar (Studentmobilitet – högskolestuderandes internationella rörlighet, Högskoleverket, 2007:9 R).

Regeringen bedömer att det är angeläget att denna utveckling bryts. I budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg.omr.16, bet. 2009/10:UbU1, rskr. 2009/10:126) gjorde regeringen bl.a. bedömningen att en ökad internationell rörlighet bland studenter, lärare och forskare stärker kvaliteten vid svenska universitet och högskolor och önskade särskilt se en ökning av både student- och lärarmobilitet inom ramen för lärarutbildningen. Även i svaret på EU-kommissionens grönbok (Att främja ungdomars rörlighet i utbildningssyfte, U2009/5042/IS) framhåller regeringen betydelsen av internationalisering, och rörlighet som en del av denna, för att öka kvaliteten i svensk utbildning. Regeringen lyfter även fram vikten av internationell erfarenhet för lärare i skolan, både som ett medel för att öka kvaliteten i

den egna utbildningen och för att de lättare ska kunna inspirera eleverna till att själva förlägga en del av sina studier eller sin praktik utomlands. Regeringen anser att det är en stor fördel om de lärare och förskollärare som kommer att undervisa elever och barn från olika kulturer i framtiden själva har erfarenhet av att leva i ett främmande land.

I propositionen Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid (prop. 2008/09:175, bet. 2008/09:UbU19, rskr. 2008/09:283) presenterade regeringen ett antal insatser för att stärka lärosätenas internationaliseringsarbete. I syfte att stimulera studenter vid svenska lärosäten att studera utomlands en period bedömde regeringen bl.a. att ett nytt stipendieprogram för att främja utbytesstudier i tredje land skulle inrättas och att det för detta ändamål borde fördelas totalt 10 miljoner kronor under 2010 och 2011. Regeringen bedömde även att den internationella rörligheten bland lärare vid lärosätena bör öka och för detta syfte borde totalt 20 miljoner kronor fördelas under 2010 och 2011. Dessa insatser bör kunna komma bland annat lärar- och förskolläraryrket samt studenter vid lärar- och förskolläraryrket till del och öka den internationella rörligheten bland dessa grupper.

För att ytterligare understryka betydelsen av internationell rörlighet har regeringen i universitets och högskolors regleringsbrev för de senaste två åren (se exempelvis dnr U2009/7241/SAM [delvis]) angett att den internationella rörligheten avseende lärare och studenter, särskilt inom lärarutbildningen, ska öka. I sin återskrifning till regeringen ska lärosätena bl.a. redovisa antalet utresande studenter och lärare inom lärarutbildningen. Den förändring av lärar- och förskolläraryrket som regeringen i denna proposition bedömer bör genomföras medför en ökad tydlighet i strukturen av utbildningen, vilket sin tur bör kunna underlätta att vissa delar av studierna bedrivs vid andra lärosäten, såväl svenska som utländska.

7.7 Jämnare könsfördelning bland lärare och förskollärare

Lärarkyrket är i dag ett starkt kvinnodominerat yrke. Andelen kvinnliga lärare är större ju tidigare i skolväsendet man tittar. Det finns också tydliga skillnader mellan kvinnor och män när det gäller ämnesinriktningar, där männen är överrepresenterade endast inom lärarkategorierna idrott och hälsa samt inom trä- och metallslöjd. Regeringens uppfattning är att skolan, precis som andra arbetsplatser, bör ha en jämnare könsfördelning. En jämnare könsfördelning är också viktig, bl.a. för att barnen och eleverna behöver både kvinnor och män som förebilder och för att en könsblandad miljö främjar barns identitetsutveckling och sociala utveckling.

I likhet med de yrkesverksamma lärarna är lärarutbildningen starkt könsuppdelad. Betydligt färre män än kvinnor studerar till lärare. Det är också en avsevärt högre andel av männen än kvinnorna som inte fullföljer utbildningen. Enligt Högskoleverkets rapport Man ska bli lärare! (2009:7 R) har t.ex. andelen män bland de studenter som studerat till förskollärare de senaste 30 åren varit cirka 10 procent. Orsaker till den sneda könsfördelningen handlar, som både Högskoleverkets rapport och betänkandet Jämställd förskola – om betydelsen av jämställdhet och

genus i förskolans pedagogiska arbete (SOU 2006:75) anger, om subtila faktorer som sociokulturella traditioner samt normer och värderingar om vad kvinnor och män är lämpade för.

Prop. 2009/10:89

Regeringen anser att det är viktigt att universitet och högskolor och skolor arbetar aktivt med att öka rekryteringen av män till lärar- och förskollärarytbildningen och också med att minska avhoppet från dessa utbildningar där det är en betydligt större andel män än kvinnor som inte fullföljer utbildningen. Några ytterligare exempel på åtgärder som lärosätena kan genomföra är insatser där man aktivt arbetar för attitydförändringar med informationsinsatser för t.ex. studie- och yrkesvägledare i grundskola och gymnasieskola, samt med behörighetsgivande och studieförberedande utbildningar i regi av lärosätena, nätverk och mentorer.

7.8 Kompletterande kurser

Goda förutsättningar för att kunna utvecklas inom sitt yrke är för många en viktig faktor för att trivas och fortsätta i sitt arbete. För en lärare eller förskollärare kan det innebära att kunskaperna fördjupas i de undervisningsämnen eller områden som denne är verksam inom. Det kan också handla om att läsa in ytterligare ämnen för att kunna undervisa i de skolformer, verksamheter, årskurser och ämnen där behoven finns.

Det är av stor vikt att det finns vägar för lärare och förskollärare att komplettera sin utbildning och utvecklas i sitt yrke. När barn- och elevkullarnas storlek förändras är det nödvändigt att en viss flexibilitet finns i systemet för att lärarna inte ska låsas fast i vissa årskurser, utan efter kompletterande utbildning ges möjlighet att undervisa i de skolformer, verksamheter, årskurser och ämnen där behoven finns. Möjligheter för lärare att tillgodoräkna sig tidigare utbildning samt att få sin reella kompetens validerad är viktiga i detta sammanhang.

Samtliga lärare och förskollärare bör kunna erbjudas kompletterande kurser som leder till fördjupade ämneskunskaper i ett eller flera av de ämnen som redan ingår i den aktuella lärar- eller förskolläraryxamen, ger möjlighet att undervisa i ytterligare ämnen i de årskurser man är utbildad för eller ger möjlighet att undervisa i andra skolformer, verksamheter eller årskurser än de som ingår i examen.

De här föreslagna nya yrkesexamina för lärare och förskollärare och de förslag till regler om vem som får användas för undervisning som regeringen inom ramen för en proposition om en ny skollag avser att återkomma till riksdagen med utgör, tillsammans med möjligheten att komplettera sin utbildning, ett flexibelt system och gör vägarna till att bredda sitt undervisningsområde överskådliga för såväl lärare, förskollärare och arbetsgivare som universitet och högskolor.

Kompletterande kurser kan även innefatta kurser som leder till en magister- eller masterexamen genom vilka t.ex. personer med en grundlärarytbildning med inriktning mot fritidshemmet kan nå allmän behörighet till forskarutbildning.

Sverige har genom ratificeringen år 2000 av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (Framework Convention for the Protection of National Minorities, SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk (European Charter for Regional or Minority Languages, SÖ 2000:3) åtagit sig att främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken i Sverige. Detta innebär bl.a. att Sverige förbundit sig att tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av de lärare som behövs för att kunna erbjuda modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken.

I regeringens minoritetspolitiska strategi som antogs av riksdagen i juni 2009, föreslogs en rad åtgärder för att aktivt främja de nationella minoritetsspråken (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272). Regeringen betonade bl.a. att det är särskilt viktigt att stärka barns förutsättningar att lära sig minoritetsspråket.

Sedan 2007 har regeringen genomfört flera satsningar på uppbyggnad av utbildning i nationella minoritetsspråk. Exempelvis har regeringen gett Linköpings universitet ansvar för utbildning i romani chib, Lunds universitet för utbildning i jiddisch, Uppsala och Stockholms universitet ansvar för utbildning i finska och Umeå universitet ansvar för utbildning i meänkieli och samiska (se t.ex. regleringsbrev för 2010 avseende universitet och högskolor m.m. [U2009/7241/SAM (delvis)]). Vidare har Luleå tekniska universitet i uppdrag (se t.ex. regleringsbrev för 2010 avseende universitet och högskolor m.m. [U2009/7241/SAM (delvis)]) att erbjuda lärarutbildning med inriktning mot de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Regeringen anser att det är angeläget att de lärosäten som har i uppdrag att anordna utbildning i nationella minoritetsspråk aktivt verkar för en god studenttillströmning till dessa utbildningar.

För att möjliggöra utbildning av lärare i minoritetsspråk bedömer regeringen att de nationella minoritetsspråken, inklusive relevant ämnesdidaktik, bör kunna studeras som ämnen inom ramen för ämneslärarutbildningen och att det bör kunna vara möjligt att få reella kunskaper i språken validerade (se avsnitt 5.4).

Lärarutbildningsutredningen (SOU 2008:109) har föreslagit att vissa lärosäten ges särskilt ansvar för lärarutbildningen i nationella minoritetsspråk. Regeringen konstaterar att en del ytterligare detaljer behöver klargöras innan ett ställningstagande kan göras i denna del. Regeringen avser därför att under 2010 uppdra åt Högskoleverket att göra en översyn av utbildningarna i nationella minoritetsspråk. I uppdraget bör det även ingå att föreslå åtgärder för hur Sverige i högre grad ska kunna efterleva minoritetskonventionerna avseende tillgång på lärare som kan undervisa i och på minoritetsspråk. Beroende på resultatet av översynen kan regeringen komma att se över ansvarsfördelningen mellan lärosätena när det gäller utbildning i de nationella minoritetsspråken.

8.1 Kompletterande pedagogisk utbildning

Regeringens bedömning: Den som har tillräckliga ämneskunskaper i minst ett ämne bör kunna få en ämneslärarexamen efter en kompletterande pedagogisk utbildning. Den kompletterande pedagogiska utbildningen bör omfatta 90 högskolepoäng.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Stockholms universitet, Kungl. Tekniska högskolan, Växjö universitet, Örebro universitet, Högskolan i Kalmar, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Mälardalens högskola, Skövde kommun, Friskolornas riksförbund, Lärarnas Riksförbund, Samernas utbildningscentrum, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Kommuner och Landsting* m.fl. är positiva till förslaget. *Friskolornas riksförbund* understryker vikten av ökade möjligheter till validering av annan kompetens. *Stockholms universitet* och *Botkyrka kommun* ifrågasätter dock att det enligt förslaget om förkunskapskrav ska krävas endast ett undervisningsämne.

Skälen för regeringens bedömning: Ungefär en tredjedel av de personer som i dag får en lärarexamen har först tillägnat sig ämneskunskaperna för att därefter komplettera dessa med lärarspecifika kurser. Regeringen anser att de föreslagna ämneslärarutbildningarna bör vara den typiska utbildningsvägen mot läraryrket för blivande lärare i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan. Att läsa en sammanhållen lärarutbildning ger en tydlig professionsidentitet och ger studenterna möjlighet att under en längre period reflektera över det kommande yrkeslivet. Dock finner regeringen det också angeläget att det finns alternativa vägar till läraryrket. Det är av stor betydelse för skolans utveckling att personer med olika bakgrund och erfarenheter som vill utbilda sig till lärare bereds plats. Den kompetens som dessa individer bär med sig måste tas till vara, t.ex. genom kompletterande utbildningar, tillgodoräknande och validering.

Regeringen bedömer att det bör finnas möjligheter för den med tillräckliga ämneskunskaper i minst ett ämne att få en ämneslärarexamen efter en kompletterande pedagogisk utbildning. Detta ger de studenter som från början inte varit säkra på sitt yrkesval eller personer med en annan yrkeserfarenhet möjlighet att få en ämneslärarexamen utan att behöva gå en hel ämneslärarutbildning. Den kompletterande pedagogiska utbildningen bör också vara vägen för att tillgodose behovet av lärare i mindre och ovanliga ämnen för vilka det inte finns reguljära ämneslärarutbildningar.

I dag anordnar flera lärosäten motsvarande kortare lärarutbildningar men dessa utbildningar är oreglerade. Vanligen omfattar de i praktiken det allmänna utbildningsområdet om 90 högskolepoäng efter tillgodoräknande av tidigare genomförda ämnesstudier. Examenskraven är alltså desamma för denna grupp studenter som för dem som läser den

reguljära lärarutbildningen med inriktning mot grundskolans senare år och gymnasieskolan.

Regeringen anser att alternativet att få en examen genom en kompletterande pedagogisk utbildning efter tidigare ämnesstudier bör tydliggöras genom att reglera denna utbildningsform. Det bör enligt regeringens uppfattning finnas en flexibilitet när det gäller antalet undervisningsämnen men med krav som garanterar att samtliga lärare får med sig en gemensam kunskapsgrund för att underlätta det kommande yrkeslivet och det kollegiala samarbetet. Regeringen anser att kraven om utbildningsvetenskaplig kärna och verksamhetsförlagd utbildning bör vara desamma för dem som går en kompletterande pedagogisk utbildning efter tidigare ämnesstudier som för dem som läser ett sammanhållet utbildningsprogram. Det innebär att en student som uppfyller de krav på kunskaper i undervisningsämnen som beskrivs nedan därutöver behöver 90 högskolepoäng; 60 högskolepoäng inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (se avsnitt 7.1) och 30 högskolepoäng verksamhetsförlagd utbildning (se avsnitt 7.3). Den verksamhetsförlagda utbildningsdelen bör till minst 15 högskolepoäng genomföras inom det aktuella ämnet eller ämnesområdet. De i utbildningen ingående delarna bör vara inriktade mot de ålderskategorier som de blivande lärarna sedan ska undervisa, på motsvarande sätt som de är inom ramen för de sammanhållna lärarutbildningarna. För personer som under en längre tid varit verksamma som lärare, trots att de saknat relevant utbildning, bör yrkeserfarenheten genom gällande regler för validering och tillgodoräknande kunna ersätta den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. För att de lärarstudenter som läser den kompletterande pedagogiska utbildningen ska få med sig ämnesdidaktiska kunskaper är det viktigt att det ges plats för viss ämnesdidaktik inom ramen för den utbildningsvetenskapliga kärnan.

Kraven vad gäller ämneskunskaper för en ämneslärarexamen i enlighet med denna utbildningsväg anser regeringen bör vara ämneskunskaper i minst ett ämne motsvarande minst 90 högskolepoäng för att bli ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9. För blivande ämneslärare i gymnasieskolan bör motsvarande krav vara 120 högskolepoäng. De sammanlagda kursfordringarna för examen kan därmed bli mindre för denna grupp studenter, för att inte resa alltför höga hinder för dem med tidigare utbildning som vill sadla om till läraryrket. Även för de studenter som läser den kompletterande pedagogiska utbildningen är det dock naturligtvis ofta en fördel för anställningsbarheten att kunna undervisa i fler ämnen.

I England genomförs sedan cirka fem år tillbaka en variant av den kompletterande pedagogiska utbildningen. I ett samarbete mellan näringsliv, myndigheter och skolor genomförs ett tvåårigt arbetsplatsbaserat lärarutbildningsprogram för högpresterande studenter från andra akademiska utbildningar kallat Teach First. Utbildningen innefattar såväl mer traditionella lärarutbildningsdelar som ledarskapsträning och karriärplanering både i och utanför skolväsendet. Programmet har snabbt blivit mycket populärt och lyckats med intentionen att locka studenter som annars med stor sannolikhet inte valt läraryrket. Regeringen menar att denna utbildningsform är intressant i fråga om att bredda rekryteringen av personer verksamma inom

8.2 Personer med utländsk lärarexamen

Läraryrket är i Sverige ett så kallat reglerat yrke vilket innebär att särskilda krav ställs för vilka som får vara verksamma inom yrket. För att få undervisa krävs antingen en svensk lärarexamen som regeringen enligt vad som anges i högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om eller motsvarande äldre utbildning, eller ett behörighetsbevis utfärdat av Högskoleverket enligt skollagen (1985:1100). Behörighetsbevis utfärdas av Högskoleverket efter ansökan av den enskilde enligt förordningen (1999:1421) om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning. För att få ett behörighetsbevis krävs dels en utländsk lärarutbildning som ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar en svensk utbildning, dels tillräckliga kunskaper i det svenska språket. Om Högskoleverket finner att ett behörighetsbevis inte kan utfärdas ska Högskoleverket lämna uppgifter om i vilka avseenden kompetensen anses otillräcklig så att den tidigare utbildningen kan kompletteras.

För medborgare i en annan medlemsstat i EU, liksom för medborgare inom EES, som vill utöva ett yrke som är reglerat i en annan medlemsstat gäller Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer (EUT L 255, 30.9.2005, s. 22) (yrkeskvalifikationsdirektivet). Enligt direktivet är den mottagande medlemsstaten i vilken yrket är reglerat, skyldig att ta hänsyn till de kvalifikationer som medborgaren har förvärvat i en annan medlemsstat och bedöma om dessa kvalifikationer motsvarar de krav som ställs för behörighet. Som grundprincip gäller att den som är behörig inom ett annat EU/EES-land även är behörig i Sverige. Men, om utbildningen är minst ett år kortare eller om utbildningens innehåll väsentligen avviker från det som krävs i Sverige, får krav om kompensationsåtgärder ställas på medborgaren för att denne ska få behörighet. Kompensationsåtgärd får även krävas om yrket i den mottagande staten omfattar reglerade yrkesaktiviteter som inte ingår i motsvarande yrke i medborgarens ursprungsmedlemsstat och skillnaden motsvaras av en särskild utbildning som krävs i den mottagande medlemsstaten. Innehållet i denna utbildning ska dessutom avvika väsentligt från det innehåll som omfattas av medborgarens kompetensbevis eller bevis på formella kvalifikationer. Om väsentliga avvikelser finns kan de kompenseras antingen genom en introduktionsperiod (s.k. anpassningsperiod) eller, för vissa, ett godkänt lämplighetsprov.

I vissa fall bedömer Högskoleverket att det finns så stora skillnader mellan den lärarexamen som den sökande har jämfört med den svenska examen, att den utländske läraren måste genomföra en mer omfattande komplettering för att bli behörig att undervisa. Detta gäller inte sällan lärarutbildningar som genomförts utanför EU/EES och det kan i många fall botten i att utbildningen inte är eftergymnasial eller att läraren inte har med sig en tillräckligt lång praktisk-pedagogisk utbildningsdel. Läraren får då komplettera sina tidigare studier med studier vid ett

svenskt lärosäte för att få en svensk lärarexamen och därmed få behörighet att bedriva undervisning.

År 2007 initierade regeringen (prop. 2006/2007:1, bet. 2006/07:FiU1, rskr. 2006/07:9) en särskild utbildningsinsats för att personer med avslutad utländsk eftergymnasial lärarexamen genom en kortare kompletterande utbildning ska bli behöriga att anställas i det svenska skolväsendet. Utbildningen äger i dag rum vid sex universitet och högskolor och söktrycket har varit högt sedan utbildningens start. Deltagarna representerar en verklig mångfald; enbart vid Stockholms universitet deltar studenter med lärarutbildning från 78 olika länder. Den kompletterande utbildningen bedrivs enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning. Utbildningen anpassas efter tidigare utbildning och yrkeserfarenhet men omfattar maximalt 120 högskolepoäng med både ämnesstudier och verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen kan, beroende på förkunskaper, leda fram till antingen en svensk lärarexamen eller ett behörighetsbevis då även introduktionsperioder i svensk skola för utländska lärare ryms inom ramen för utbildningsinsatsen.

Regeringen bedömer att behovet av introduktionsperioder kommer att öka, inte minst mot bakgrund av att Sverige enligt yrkeskvalifikationsdirektivet är skyldigt att tillhandahålla en anpassningsperiod för lärare med utbildning från andra EU-länder i de fall det krävs för att de ska få behörighetsbevis. Det är också mycket angeläget att den kompetens och de erfarenheter som personer med annan utbildningsbakgrund än svensk har tas till vara inom det svenska skolväsendet. Regeringen avser därför att även fortsättningsvis uppdraga åt universitet och högskolor att anordna kompletterande utbildning för lärare och förskollärare med utländsk utbildning.

8.3 Utbildning av lärare som saknar lärarexamen

Det finns i dag många lärare som saknar utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver. Flera utbildningsinsatser har genomförts av både nuvarande och tidigare regeringar. Exempelvis gav regeringen i regleringsbrevet för 2002 sex lärosäten i uppdrag att anordna en utbildning för obehöriga lärare (U2001/4728/DK) för att på kort sikt fylla behovet av lärare med lärarexamen. Regeringen beslutade 2005 om en utbildningsinsats för personer som arbetar som yrkeslärare (U2005/9498/BIA) och 2007 beslutade regeringen (U2007/3165/UH) om en vidareutbildningsinsats av lärare som saknar lärarexamen.

Trots dessa satsningar anser regeringen att det fortfarande finns alltför många lärare som saknar utbildning för den undervisning de bedriver. Den officiella statistiken för läsåret 2008/09 för samtliga skolformer visar att 77 procent av lärarna hade pedagogisk högskoleutbildning. Trots detta var 86 procent anställda utan tidsbegränsning. Detta kan jämföras med läsåret 1998/99 då 85 procent hade pedagogisk högskoleutbildning och 81 procent var anställda utan tidsbegränsning. Av statistiken framgår inte om de lärare som har pedagogisk högskoleexamen har en examen som motsvarar den undervisning de faktiskt bedriver. Statskontoret redovisar i Lärares utbildning och undervisning i skolan – kartläggning

och analys (Statskontoret, 2007:8) att 65 procent av undervisningen i grundskolan läsåret 2006/07 bedrevs av lärare som hade svensk lärarexamen både med inriktning mot skolformen och årskursen. Motsvarande andel för gymnasieskolan var 48 procent. I särskolan och specialsolan var andelen lärare med utbildning för årskurs och skolform ännu lägre. Inom vuxenutbildningen var andelen cirka 55 procent, utom i sårvux där endast 38 procent av lärarna hade adekvat utbildning.

Därför menar regeringen att det krävs omfattande utbildningsinsatser för lärare som saknar en lärarexamen, men har lång erfarenhet av läraryrket. Detta är personer med en värdefull kompetens som bör tas till vara. Mot denna bakgrund anser regeringen att sådana lärare bör ges möjlighet att validera och komplettera sina tidigare studier till en lärarexamen.

I budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1, utg. område 16, bet. 2009/10:UbU1, rskr. 2009/10:126) föreslog regeringen att medel skulle avsättas för ytterligare en utbildningsinsats för obehöriga lärare. Utgångspunkten för denna satsning är att universiteten och högskolorna ska validera tidigare erfarenheter som lärare och erbjuda individualiserade utbildningsprogram för den enskilde studenten så att de uppfyller kraven för en lärarexamen eller någon av de föreslagna nya yrkesexamina. Utbildningen bör kunna inkludera såväl ämnesstudier som utbildning inom det allmänna utbildningsområdet alternativt den utbildningsvetenskapliga kärnan. Regeringen avser att återkomma om den närmare utformningen av denna utbildningsinsats.

När det gäller lärare inom svenskundervisning för invandrare, sfi, genomför regeringen en särskild satsning för att höja sfi-lärares ämneestetiska kompetens i ämnet svenska som andraspråk (prop. 2006/07:100, bet. 2006/07:FiU20, rskr. 2006/07:221). Satsningen pågår under perioden 2008–2010. Statens skolverk har fått i uppdrag att uppdra åt lärosäten att anordna kurser för sfi-lärare i svenska som andraspråk (U2007/7558/SV).

9 Lärar- och förskolläraryrket förutsättningar

9.1 Det organisatoriska ansvaret för lärarutbildningen

Regeringens förslag: Kravet i högskolelagen (1992:1434) på ett särskilt organ med ansvar för lärarutbildning och för forskning som knyter an till sådan utbildning ska tas bort.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Nästan alla remissinstanser som kommenterat förslaget, bl.a. *Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Blekinge tekniska högskola, Högskolan Dalarna, Högskolan Kristianstad, Högskolan Väst, Mälardalens högskola, Chalmers tekniska högskola AB, Sveriges universitetslärarförbund* och *Sveriges*

Akademikers Centralorganisation tillstyrker utredningens förslag. *Tjänstemännens Centralorganisation* anser att det på varje lärosäte måste organiseras någon form av övergripande instans med mandat och befogenheter. *Mittuniversitetet* anser att kravet på att ett särskilt organ för lärarutbildning tas bort är rimligt, men att det fortfarande finns behov av en intern samordning och styrning av lärarutbildningen så att den blir en hanterlig verksamhet för hela universitetet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att det särskilda organet har ett oklart ansvarsområde inom högskolan. Enligt nuvarande bestämmelser i 2 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) ska universitet och högskolor där lärarexamen får utfärdas alltid ha ett särskilt organ med ansvar för lärarutbildning och för forskning som knyter an till sådan utbildning. Vid universitet och högskolor som får utfärdade examina på forskarnivå ska det särskilda organet ha ansvar också för sådan utbildning på forskarnivå som knyter an till lärarutbildningen.

Det särskilda organet på universitet och högskolor har vållat en del problem, t.ex. en oklar styrning av resurser för forskning och utbildning inom lärosätet. Regeringen anser att det särskilda organet har en oklar ställning i förhållande till lärosätens ledning. Högskoleverket har i flera rapporter konstaterat att bestämmelserna kring det särskilda organet i vissa avseenden är oklara och att det särskilda organet inte fungerar som föreskrivet vid alla lärosäten. Organets befogenheter varierar och enligt Högskoleverket är det tveksamt om organet har fått de befogenheter det bör ha (Högskoleverket 2002:41 R, 2007:47 R och 2008:41 R).

Regeringen anser att lärosätens frihet och självbestämmande ska öka (prop. 2009/10:1, utg. område 16, bet. 2009/10:UbU1, rskr. 2009/10:126). Regeringen delar därmed utredarens bedömning att staten bör undvika att styra interna organisationsfrågor vid universitet och högskolor. Regeringen anser att lärar- och forskollärarytbildningen inte bör särbehandlas i detta avseende och att forskning i anslutning till lärar- och forskollärarytbildningen bör kunna samordnas och integreras med annan forskning vid lärosätet på det sätt som varje lärosäte finner lämpligast. Regeringen föreslår därför att kravet i högskolelagen (1992:1434) på ett särskilt organ med ansvar för lärarutbildning och för forskning som knyter an till sådan utbildning ska tas bort.

Lärosätena kommer då att vara fria att organisera ansvaret för utbildningen till lärare och forskollärare på det sätt som man finner lämpligast utifrån sina egna förutsättningar.

9.2 Examenstillstånd

Regeringens bedömning: För grundlärarexamen och ämneslärarexamen bör Högskoleverket tilldela examenstillstånd i första hand för inriktning och ämnen eller ämnesområden.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som kommenterat förslaget, bl.a. *Statens skolverk*, *Högskoleverket*, *Uppsala universitet*,

Örebro universitet, Högskolan i Kalmar, Chalmers tekniska högskola AB, Blekinge tekniska högskola, Mälardalens högskola, Göteborgs, Luleå, Nykvarns och Simrishamns kommuner, Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Barnombudsmannen, Sveriges Skolledarförbund och Sveriges Kommuner och Landsting, är positiva till förslaget att examenstillstånden ska kunna begränsas på inriktnings- eller ämnesnivå. Några remissinstanser, t.ex. Lunds universitet, Högskolan i Jönköping, Högskolan Kristianstad, Högskolan Väst, Mälardalens högskola och Sveriges universitetslärarförbund, avstyrker förslaget att examenstillstånden för grundlärarexamen och ämneslärarexamen ska begränsas till inriktning eller ämne. Flera remissinstanser, exempelvis Uppsala universitet, Örebro universitet, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan i Kalmar, Högskolan Kristianstad och Malmö högskola, anser att kriterier och kravnivåer för lärarexamina måste vara kända före ansökningsförfarandet och bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: Lärarutbildningen är den volymmässigt största utbildningen vid universitet och högskolor. I dag har 24 universitet och högskolor, spridda över landet, tillstånd att utfärda lärarexamen. Under läsåret 2007/08 utfärdades lärarexamina enligt den lärarexamen som infördes 2001 med cirka 300 olika inriktningar. Regeringen bedömer att tillstånd att utfärda lärarexamen med en begränsning när det gäller inriktningar och ämnen eller ämnesområden sannolikt skulle medföra en behövlig reduktion av utbudet. Samtidigt är det viktigt att exempelvis mindre lärosäten med hög kompetens inom ett begränsat antal ämnen eller ämnesområden får möjlighet att erhålla tillstånd att utfärda ämneslärarexamen inom ett begränsat antal ämnen eller ämnesområden. Regeringen anser därför att för grundlärarexamen och ämneslärarexamen bör Högskoleverket tilldela examenstillstånd i första hand för inriktning och ämnen eller ämnesområden. Regeringen bedömer dock att det är osannolikt att alla universitet och högskolor kommer att ansöka om eller få examenstillstånd för alla de yrkesexamina med respektive inriktningar som här föreslås.

En viktig del i Högskoleverkets arbete för hög kvalitet inom svensk högre utbildning är att avgöra vilka statliga universitet och högskolor som ska få utfärda olika examina. Av bestämmelserna i 1 kap. 12 § högskolelagen (1992:1434) framgår att det är Högskoleverket som beslutar om tillstånd att utfärda examina på grundnivå och avancerad nivå för statliga universitet och högskolor. För att tillstånd att utfärda en examen ska ges ska utbildningen uppfylla de krav som ställs på utbildningen i första kapitlet högskolelagen och de särskilda krav som finns i förordningsbestämmelser. Med sådana förordningsbestämmelser avses t.ex. kraven i examensbeskrivningen (examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen [1995:100]) för varje examen. Bestämmelserna i högskolelagen och högskoleförordningen ger dessutom utrymme för Högskoleverket att föreskriva vad ett tillstånd att utfärda en viss examen omfattar. Detta innebär att om examensbeskrivningen för en yrkesexamen innehåller olika inriktningar, bör också ett tillstånd att utfärda en examen kunna avse olika inriktningar.

Systemet för utvärdering av utbildningar och tillstånd att utfärda examina är under översyn. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Regeringen anser att de universitet och högskolor som vill anordna lärar- eller förskollärarytutbildning bör ansöka om tillstånd att utfärda de nya yrkesexamina: förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Att utan prövning ge tillstånd att utfärda förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen till de universitet och högskolor som i dag har tillstånd att utfärda lärarexamen riskerar att ge de blivande studenterna en bristfällig utbildning. Det kan också vara kvalitetsdrivande för universitet och högskolor att en prövning av examenstillstånd genomförs. Regeringens bedömning är därför att lärosätena bör ansöka om tillstånd att utfärda de nya yrkesexamina och att dessa ansökningar, liksom i dag, bör prövas av Högskoleverket. Under förutsättning av erforderliga beslut bör denna tillståndsprövning kunna initieras av Högskoleverket under våren 2010.

Regeringen anser att Högskoleverkets krav och bedömningskriterier bör vara kända före ansökningsförfarandet för att ge universitet och högskolor ett rimligt utgångsläge inför en tillståndsprövning för de nya examina.

För att klara bredden i en lärar- eller förskollärarytutbildning, trots att all kompetens inte finns vid ett lärosäte, är samverkan mellan lärosäten ett bra sätt att tillförsäkra att rätt lärarkompetens finns för att bedriva utbildningen. Det är viktigt att det finns stabilitet och en kritisk massa av personal som bedriver forskning i den vetenskapliga miljön. För att stimulera denna samverkan mellan lärosäten anser regeringen att den totala lärarkompetensen som är verksam vid utbildningen bör beaktas vid en tillståndsprövning.

9.3 Dimensionering av utbildningarna

Regeringens bedömning: Mål för antal examina inom lärarutbildningen bör ersättas med ett system där universitet och högskolor får ett större ansvar för att dimensionera utbildningen till lärare och förskollärare i samverkan med det omgivande samhället.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredaren föreslår att dimensioneringen av lärarutbildningen bör utgå från Statens skolverks och Högskoleverkets prognoser, varefter examensmål fördelas utifrån dessa prognoser på lärosätena med utgångspunkt i beviljade examensrätter och tillgänglig utbildningskapacitet.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser har kommenterat förslaget, varav några ställer sig positiva till förslaget att dimensioneringen av lärarutbildningen bör utgå från Statens skolverks och Högskoleverkets prognoser. *Statens skolverk*, *Blekinge tekniska högskola*, *Växjö kommun* och *Lärarnas Riksförbund* tillstyrker förslaget. *Lunds universitet* och *Högskolan Kristianstad* är tveksamma till

förslaget. Den sistnämnda menar att man i förslaget kan se en tendens till centralstyrning av högre utbildning som inte är förenlig med hur styrning av svensk högskola i dag går till. *Mälardalens högskola* och *Högskoleverket* avstyrker utredningens förslag om att Högskoleverket ska utarbeta prognoser för dimensionering. *Högskoleverket* påpekar att tidigare försök att beräkna behoven och att dimensionera utbildningsplatser inte har fungerat samt att inga prognoser kan göras med tillräcklig exakthet och tillförlitlighet för att på ett meningsfullt sätt kunna användas i dimensioneringen av utbildning. *Högskoleverket* och *Högskolan i Kristianstad* menar att problemet framför allt inte är en fråga om dimensionering, utan om hur man får tillräckligt många personer intresserade av att söka sig till lärarutbildningen. *Läraryförbundet*, *Tjänstemännens Centralorganisation* och *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att eventuella prognoser måste ta regional hänsyn. *Luleå tekniska universitet* anser att det utöver Högskoleverkets och Statens skolverks prognoser måste tillkomma lokala prognoser. *Sveriges Kommuner och Landsting* anser att den prognosmodell som de arbetar med att utveckla tillsammans med lärarorganisationerna och Statens skolverk bör användas.

Skälen för regeringens bedömning: I samband med högskolereformen 1993 övergavs detaljplaneringen av nybörjarplatser inom högre utbildning till förmån för ett system med mål- och resultatstyrning, och regeringen beslutade att fortsättningsvis sätta vissa mål för antal examina. I propositionen Högre utbildning för ökad kompetens (prop. 1992/93:169, bet. 1992/93:UbU14, rskr. 1992/93:363) var utgångspunkten att mål för antal examina skulle sättas för ett fåtal utbildningar för vilka staten ur ett nationellt perspektiv skulle garantera ett visst antal examinerade studenter. Inledningsvis sattes mål för antal civilingenjörsexamina, läkar- och tandläkarexamina samt grundskolläro- och gymnasieläroexamina. Därefter har antalet examensmål förändrats. Inför perioden 2005–2008 infördes i regleringsbrevet för universitet och högskolor ett delmål för inriktningen mot förskola och förskoleklass inom målet för läroexamen med inriktning mot tidigare år.

Dimensioneringen av lärarutbildningen har tidigare kritiserats från olika håll. Statskontoret konstaterade i rapporten *Lärares utbildning och undervisning i skolan – kartläggning och analys (2007:8)* att det endast finns ett fåtal exempel på utvecklade samarbeten mellan skolhuvudmän och lärosäten när det gäller dimensioneringen av olika inriktningar inom lärarutbildningen. Betydligt vanligare är att man från kommunerna framhåller hur svårt man har att få gehör hos lärosätena för önskemål om vilka inriktningar som efterfrågas. Samtidigt har Statens skolverk i rapporten *Kommunernas personalförslagsprogram för lärare (2005:1168)* visat att få kommuner har en strukturerad personalplanering som kan utgöra underlag för sådana önskemål.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har i sin rapport *Tertiary Education for the Knowledge Society* pekat på vissa internationella erfarenheter och forskning om central dimensionering. OECD framhåller t.ex. svårigheten för en central myndighet att ha all tillgänglig information för att göra rätt bedömningar och att det kan uppstå stora skillnader mellan studenternas intresse och vilka utbildningar som erbjuds. Erfarenheter visar också att myndigheter oftast

inte har mer eller bättre information om nuvarande och kommande arbetsmarknad än blivande studenter. Som en motvikt till central dimensionering menar OECD att studenter i stället måste ges goda möjligheter att informera sig och få en god studie- och yrkesvägledning.

Såväl Högskoleverket som Statens skolverk har i olika sammanhang påtalat att exakta beräkningar av behovet av examinerade lärare med olika utbildningsinriktningar har blivit mer eller mindre omöjligt att göra. En rad faktorer påverkar dimensioneringen av lärarutbildningen, t.ex. förändringar inom skolområdet, pensionsavgångar, det aktuella arbetsmarknadsläget, tjänstledigheter, demografiska framskrivningar, andelen examinerade från lärarutbildningen som börjar arbeta som lärare m.m. Sammantaget leder detta till flera antaganden som kan vara svåra att värdera. Historiskt har också flera antaganden visat sig felaktiga med betydande över- eller underskott inom olika lärarkategorier som resultat.

Sveriges Kommuner och Landsting presenterade 2007 ett förslag till alternativt arbetssätt för att dimensionera lärarutbildningen. Utgångspunkten var att större regional hänsyn bör tas där lärosätena måste bli bättre på att stämma av dimensioneringen med omgivande kommuner samtidigt som kommunerna måste bli bättre på strategisk kompetensförsörjning. Allmänt sett råder stora regionala skillnader i tillgång och efterfrågan på lärare. Trots att lärosätena har nationella uppdrag att utbilda lärare, är såväl rekrytering från som kvarvaron i regionen påtaglig för lärarutbildningen. Utexaminerade lärare arbetar till mycket stor del (70 till 80 procent) i samma län som där utbildningen har getts. Under 2008 påbörjade Sveriges Kommuner och Landsting ett försök med att utveckla en modell för dimensionering som tar större hänsyn till de regionala behoven tillsammans med tre lärosäten.

Regeringen konstaterade i direktivet till utredaren (dir. 2007:103) att ”statens försök att genom centrala beslut styra dimensioneringen av olika läroinriktningar historiskt sett har misslyckats. Det är viktigt att lärosäten och skolans huvudmän i en decentraliserad process samarbetar om dimensionering av lärarutbildningen”. Regeringen ser inga skäl till att universitet och högskolor inte i högre utsträckning bör ansvara för att dimensionera utbildningarna till lärare och förskollärare i likhet med i stort sett alla övriga högskoleutbildningar. Även om regeringen upphör att ange mål för antal examina är det fortfarande viktigt att framhålla att regeringen även fortsättningsvis anser att staten har ett övergripande ansvar för att lärar- och förskollärarkompetensen säkerställs. Regeringen kommer därför att framöver ange tydliga viljeinriktningar för lärardimensioneringen för högskolesektorn i t.ex. budgetpropositionen eller regleringsbrev. En sådan styrning kommer fortlöpande att följas upp och utvecklas.

Trots svårigheterna att prognostisera behovet av lärare är det även fortsättningsvis viktigt att prognoser och underlag finns tillgängliga för såväl lärosäten att utgå ifrån i sina beslut kring dimensionering som för blivande studenter att utgå ifrån när det gäller att välja inriktningar med goda arbetsmarknadsutsikter. Problem med lärarbrist inom vissa inriktningar eller ämnen handlar oftare om svagt studentintresse än att universitet och högskolor inte prioriterar inriktningar eller ämnen. Så länge ett lärosäte har utrymme inom tilldelat anslag finns starka incitament att ge de utbildningar som studenterna efterfrågar. I detta

sammanhang är det viktigt att lärosätena även gör avvägningar när det gäller vilken efterfrågan som finns på arbetsmarknaden för vissa lärarkategorier. Prop. 2009/10:89

9.4 Krav för behörighet till lärar- och förskolläraryrkesutbildningar

Regeringen anser att höga krav på förkunskaper är en förutsättning för en lärar- och förskolläraryrkesutbildning med hög kvalitet. Enligt nuvarande bestämmelser i 7 kap. 9–10 a §§ högskoleförordningen (1993:100) har Högskoleverket regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om särskilda behörighetskrav och om vilka särskilda behörighetskrav som ska gälla för utbildningsprogram som vänder sig till nybörjare och som leder till yrkesexamen. Regeringen anser att särskilda behörighetskrav till utbildning som leder till lärarexamina kan behöva skärpas, men avser inte att frångå den nuvarande ordningen där det är Högskoleverket som meddelar föreskrifter om vilka krav som ska gälla. Däremot ser regeringen att de förslag och bedömningar som presenteras i den här propositionen sammantaget kommer att leda till att kvaliteten och nivån i utbildningen till lärare och förskollärare höjs och att undervisningen kommer att ställa högre krav på studenterna än vad som gäller i dag. Regeringen bedömer således att Högskoleverket med stor sannolikhet kommer att behöva revidera de särskilda behörighetskrav som ska gälla för tillträde till utbildning som vänder sig till nybörjare och som leder till förskolläraryrkes-, grundläraryrkes- och ämnesläraryrkesexamen.

9.4.1 Särskild behörighet till utbildning som leder till yrkesläraryrkesexamen

Regeringens bedömning: För tillträde till utbildning som leder till yrkesläraryrkesexamen bör det, utöver grundläggande behörighet, krävas kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper förvärvade genom yrkeserfarenhet, högskoleutbildning eller annan eftergymnasial utbildning, eller genom en kombination av dessa.

Utredarens förslag i SOU 2008:112: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredaren har föreslagit att det för att antas till lärarutbildningen i yrkesämnen utöver grundläggande behörighet ska krävas godkända resultat från en högskoleutbildning omfattande minst 90 högskolepoäng i relevant ämnesområde och kvalificerad och relevant yrkeserfarenhet, eller godkända resultat från en annan eftergymnasial utbildning omfattande minst 60 veckors heltidsstudier inom relevant ämnesområde och kvalificerad och relevant yrkeserfarenhet, alternativt intyg utfärdat av Statens skolverk på bekräftade kunskaper och kompetenser som motsvarar kvalifikationskrav inom sökt ämne/inriktning eller yrkesutgång.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag om tre likvärdiga vägar till behörighet. Högskoleverket påtalar dock att nuvarande bestämmelser i

högskoleförordningen inte tillåter en områdesbehörighet med krav på relevant högskoleutbildning eftersom systemet med områdesbehörigheter ska användas för utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare. Den första av de områdesbehörigheter som utredaren föreslår kan således inte, med nuvarande bestämmelser, utfärdas av verket. Högskoleverket menar vidare att de lärosäten som utbildar lärare i yrkesämnen, när det gäller utbildningar som kräver förkunskaper på minst 90 högskolepoäng, själva kan ställa de behörighetskrav som utredaren föreslår med stöd av 7 kap. 25 § högskoleförordningen. *Högskoleverket* förordar dessutom att de lärosäten som anordnar de varianter av utbildning till lärare i yrkesämnen, som vänder sig till nybörjare i högskolan, ansöker till verket om tillstånd att använda relevant utbildning och relevant yrkeserfarenhet som behörighetskrav. *Göteborgs universitet*, *Högskolan Kristianstad* och *Malmö högskola* betonar att utredningen inte skiljer mellan behörighetskrav till en utbildning som ska leda till högskoleexamen och de krav som ställs enligt högskolans examensmål.

Skälen för regeringens bedömning: Utbildning som leder till yrkeslärarexamen ska i första hand vända sig till yrkesverksamma personer med gedigen erfarenhet och kvalificerat yrkeskunnande. Det är naturligt att den primära målgruppen för utbildningen har gjort studie- och yrkesval utifrån delvis andra utgångspunkter än att bli behöriga till högskoleutbildning. Regeringen anser därför att de särskilda behörighetskraven till yrkeslärarutbildningen måste spegla utbildningens särart och formuleras utifrån andra kriterier än vad som normalt gäller för högskoleutbildning. Därför avser regeringen att i förordning reglera de särskilda behörighetskraven som ska gälla till utbildning som leder till yrkeslärarexamen. För tillträde till utbildning som leder till yrkeslärarexamen bör det, utöver grundläggande behörighet, krävas kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper förvärvade genom yrkeserfarenhet, högskoleutbildning eller annan eftergymnasial utbildning, eller genom en kombination av dessa..

9.4.2 Bedömning av yrkeskunskaper inför utbildning som leder till yrkeslärarexamen

Regeringens bedömning: Med stöd av de särskilda behörighetskraven för utbildning som leder till yrkeslärarexamen bör kriterier för respektive undervisningsämne tas fram. Arbetet med att ta fram sådana kriterier bör involvera universitet och högskolor, berörda myndigheter och branschorganisationer.

Utredarens förslag i SOU 2008:112: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Utredaren har föreslagit att bedömningen av yrkes- och ämneskunskap ska utgå ifrån på förhand fastställda kvalifikationskriterier för såväl inriktning alternativt yrkesutgång som de programgemensamma yrkesämnena inom respektive yrkesprogram. Utredaren har vidare föreslagit att Statens skolverk med dess nationella programråd ska ansvara för nationell likvärdighet och säkerställa individens rättssäkerhet vid bedömning av ämneskunskap i relation till de särskilda behörighetskraven.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har kommenterat frågan om kvalifikationskriterier tillstyrker att sådana bör finnas, däribland *Statens skolinspektion*, *Internationella programkontoret*, *Umeå universitet* och *Byggnadsindustrins yrkesnämnd*.

I stort sett samtliga remissinstanser, däribland *Linköpings universitet*, *Botkyrka kommun* och *Metallgruppen*, tillstyrker förslaget om att kvalitetssäkring och likvärdighet garanteras genom att ansvaret läggs på en nationell myndighet. *Västerås kommun* anser att Myndigheten för yrkeshögskolan bör ansvara för en nationell struktur för validering samt i samverkan med berörda myndigheter främja utbildningsväsendets och branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas. *Statens skolverk* tillstyrker att kvalitetssäkring och likvärdighet ska garanteras av en nationell instans. *Statens skolverk* avvisar inte utredningens förslag om att verket ska ha den rollen, men anser att fler alternativ borde ha analyserats.

Skälen för regeringens bedömning: Kraven för särskild behörighet till utbildning som leder till yrkeslärarexamen ska enligt regeringens bedömning i avsnitt 9.4.1 i första hand omfatta kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper snarare än godkänt betyg i ett antal kurser från nationella program i gymnasieskolan. Vilka yrkeskunskaper som ska anses tillräckliga måste tillåtas variera beroende på det yrkesämne eller de yrkesämnena som den blivande läraren ska undervisa i. För att bedömningar av de sökandes yrkeskunskaper i ett undervisningsämne ska vara likvärdiga och åtnjuta legitimitet bland de sökande anser regeringen att kunskapskriterier bör tas fram på nationell nivå.

Det är självfallet mycket angeläget att universitet och högskolor – som ansvarar för att tillhandahålla yrkeslärarutbildningen – har ett stort inflytande över hur de särskilda behörighetskraven i praktiken formuleras. Samma sak gäller branschorganisationer, Statens skolverk och Myndigheten för yrkeshögskolan. Regeringen bedömer således att med stöd av de särskilda behörighetskraven för utbildning som leder till yrkeslärarexamen, bör kriterier för respektive undervisningsämne tas fram. Arbetet med att ta fram sådana kriterier bör involvera universitet och högskolor, berörda myndigheter och branschorganisationer.

Som en följd av att de särskilda behörighetskraven som bör gälla för utbildning som leder till yrkeslärarexamen inte bygger på gymnasiekurser kommer det att krävas särskilda insatser för att bedöma om en sökande har sådana kunskaper och erfarenheter som motsvarar de kriterier som ställs upp för respektive undervisningsämne. Enligt nuvarande bestämmelser i 7 kap. högskoleförordningen (1993:100) ska respektive lärosäte bedöma huruvida sökande når upp till behörighetskraven. Det är alltså rimligt att universitet och högskolor ansvarar för att validera de sökandes kunskaper och bedöma huruvida de motsvarar behörighetskraven. Regeringen förutsätter att universitet och högskolor, precis som i nuläget, har ett nära samarbete med bl.a. lokala branschorganisationer i fråga om validering av sökandes kunskaper.

Det är dessutom angeläget att universitet och högskolor samarbetar med anordnare av yrkeshögskoleutbildning och huvudmän för gymnasial vuxenutbildning i fråga om att tillhandahålla kompletterande utbildning på relevant nivå för de sökande till yrkeslärarutbildningen som inte når upp till de särskilda behörighetskraven.

Regeringens förslag: Den tidigare beslutade inriktningen, att resurserna till forskning och forskarutbildning inom det utbildningsvetenskapliga området huvudsakligen ska användas till forskningsprogram och forskarskolor i nära anslutning till lärarutbildningen inom vilka universitet och högskolor ska samverka, ska inte längre gälla (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5).

Regeringens bedömning: Den utbildningsvetenskapliga kommittén bör finnas kvar inom Vetenskapsrådet.

Kommittén bör, i de ärenden som Vetenskapsrådet bestämmer, besluta om fördelning av medel till forskning och utbildning på forskarnivå med relevans för skolans och förskolans utveckling.

Kommitténs ledamöter bör tillsammans besitta kompetens från olika vetenskapliga discipliner med relevans för den forskning som kommittén finansierar.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Utredaren föreslår att den utbildningsvetenskapliga kommittén bör få ställning som ett ämnesråd inom Vetenskapsrådet. Vidare föreslår utredaren att de särbestämmelser som gäller för den utbildningsvetenskapliga kommittén i förhållande till de nuvarande ämnesråden inom Vetenskapsrådet bör tas bort, exempelvis kravet på medfinansiering. Även proceduren för val av styrelseledamöter bör vara densamma som för ämnesråden.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser stödjer utredningens förslag om att omvandla den utbildningsvetenskapliga kommittén till ett ämnesråd inom Vetenskapsrådet, bl.a. *Lunds universitet, Högskolan i Gävle, Högskolan Kristianstad, Mälardalens högskola, Södertörns högskola, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund* och *Sveriges förenade studentkårer*. Ett skäl som framförs är att utbildningsvetenskap bör ges samma akademiska och kollegiala status som befintliga ämnesråd inom Vetenskapsrådet. Vidare framförs argumentet att ett ämnesråd skulle ge utbildningsvetenskapen en mer stabil och långsiktig grund.

Vetenskapsrådet anser att den utbildningsvetenskapliga forskningen bör fortsätta att utvecklas inom ramen för den nuvarande utbildningsvetenskapliga kommittén. *Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap* avstyrker förslaget om ett ämnesråd för utbildningsvetenskap med motiveringen att utredningen enbart har fokuserat på kunskapsbehov i förhållande till lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet. *Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling* föreslår att ett nytt forskningsråd skapas där lärarutbildarnas frågor avgör vad som är relevant. Det nya forskningsrådet ska enligt stiftelsen vara ett komplement till den utbildningsvetenskapliga kommitténs finansiering av grundforskning.

Lärarnas Riksförbund anser att det är av yttersta vikt att de medel som fördelas av Utbildningsvetenskapliga kommittén verkligen riktas till forskare som är verksamma inom lärarutbildningen eller som bedriver forskning av betydelse för lärarutbildningen.

Några remissinstanser, bl.a. *Högskolan i Dalarna, Mälardalens högskola* och *Vetenskapsrådet*, stödjer utredningens förslag om att avskaffa kravet på medfinansiering.

Prop. 2009/10:89

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Riksdagens tidigare ställningstagande gällande forskningsresurser inom det utbildningsvetenskapliga området

Riksdagen har efter förslag i propositionen En förnyad lärarutbildning (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5) beslutat att resurserna till forskning och forskarutbildning inom det utbildningsvetenskapliga området huvudsakligen ska användas till forskningsprogram och forskarskolor i nära anslutning till lärarutbildningen inom vilka universitet och högskolor ska samverka.

Regeringen anser att det bör vara regeringens uppgift att fastställa huvudinriktning och finansieringsvillkor för den utbildningsvetenskapliga forskningen. Därför föreslår regeringen att riksdagens ställningstagande inte längre ska gälla.

Behovet av utbildningsvetenskaplig forskning

Regeringens skol- och utbildningspolitik syftar till att stärka kvaliteten i svenskt utbildningsväsende. Utbildningsvetenskaplig forskning är central för att utveckla ett större vetenskapligt förhållningssätt bland såväl lärarstudierande och lärarutbildare som lärare och pedagoger. Regeringen anser därför att det är av stor vikt att den utbildningsvetenskapliga forskningen tillförsäkras goda möjligheter att fortsätta utvecklas. Som utredaren framhåller är lärarutbildningens vetenskapliga grund och forskningsbas av stor betydelse för utbildningens kvalitet och status.

Regeringen vill betona lärosätenas generella ansvar för finansiering av utbildningsvetenskaplig forskning och för att utbildningen till lärare och förskollärare vilar på vetenskaplig grund i enlighet med bestämmelsen i 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434). De direkta anslagen till universitet och högskolor för forskning och utbildning på forskarnivå ökar med 1,5 miljarder kronor under perioden 2009–2012. Den närmare fördelningen av dessa resurser beslutas av lärosätena, men en del av ökningen kan förväntas tillfalla det utbildningsvetenskapliga området, inte minst mot bakgrund av att ett stort antal av lärosätena angett forskning om utbildning och lärande som ett högt prioriterat område i sina forskningsstrategier.

Den utbildningsvetenskapliga kommittén inom Vetenskapsrådet

I propositionen En förnyad lärarutbildning (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5) gjordes bedömningen att en särskild kommitté för utbildningsvetenskap skulle inrättas inom Vetenskapsrådet. Enligt propositionen borde kommittén vara temporär under en uppbyggnadsfas. När forskningen hade blivit så stark att den av egen kraft kunde hävda sig gentemot annan forskning skulle kommittén

avvecklas och utbildningsvetenskap integreras inom Vetenskapsrådets eller annan forskningsfinansiers struktur. Att det ska finnas en utbildningsvetenskaplig kommitté regleras i Vetenskapsrådets instruktion.

I den forsknings- och innovationsproposition (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160) som regeringen presenterade i oktober 2008 gjordes bedömningen att den utbildningsvetenskapliga kommittén fortsatt bör finnas kvar inom Vetenskapsrådet. Regeringen menade att genomförda utredningar visat att intentionerna att etablera utbildningsvetenskap som ett forskningsområde av högsta vetenskapliga kvalitet ännu inte hade förverkligats.

Frågan om den utbildningsvetenskapliga kommitténs ställning har aktualiserats på nytt genom utredningens förslag att ombilda kommittén till ett ämnesråd. Enligt regeringens mening finns det åtminstone ett par faktorer som talar emot förslaget. En viktig faktor är att utbildningsvetenskap är ett relativt nytt forskningsområde som först bör uppnå en hög kvalitet under en längre tidsperiod innan en sådan organisatorisk förändring övervägs. En andra faktor av betydelse är att den utbildningsvetenskapliga kommittén har ett betydligt mer begränsat ansvarsområde jämfört med befintliga ämnesråd inom Vetenskapsrådet.

Regeringen bedömer därför att den bästa organisatoriska lösningen är att den utbildningsvetenskapliga kommittén finns kvar vid Vetenskapsrådet under överblickbar tid. Detta ger en grund för att den utbildningsvetenskapliga forskningen fortsätter att utvecklas. De utredningar (SOU 2005:31, SOU 2008:30, SOU 2008:109) som behandlat den utbildningsvetenskapliga forskningen, liksom Vetenskapsrådets egna strategiska dokument, kan bidra till detta utvecklingsarbete.

Utbildningsvetenskapliga kommitténs ledamöter

Enligt Vetenskapsrådets instruktion ska utbildningsvetenskapliga kommittén bestå av en ordförande och det antal andra ledamöter som Vetenskapsrådet bestämmer. Vetenskapsrådet ska utse ordföranden och de andra ledamöterna. Flertalet av ledamöterna ska vara forskare.

Regeringen anser att den nuvarande ordningen för att utse ordförande och ledamöter bör bestå. Samtidigt vill regeringen framhålla vikten av att kommitténs ledamöter tillsammans har kompetens från olika vetenskapliga discipliner med relevans för den utbildningsvetenskapliga forskningen. Redan i dag består kommittén av forskare från andra discipliner än pedagogik. Regeringen menar att detta kan bidra till att lärdomar och strategier från andra forskningsområden sprids till utbildningsvetenskapen. Pedagogik är en självklar del av utbildningsvetenskapen, men samtidigt bör forskningsområdets mång- och tvärvetenskapliga karaktär återspeglas i kommitténs sammansättning.

Regeringen bedömer därför att Vetenskapsrådets instruktion bör innehålla en bestämmelse som innebär att kommitténs ledamöter tillsammans ska besitta kompetens från olika vetenskapliga discipliner med relevans för den forskning som den utbildningsvetenskapliga kommittén finansierar. Behovet av en bred kompetens inom kommittén är även relaterat till nedanstående bedömning om betydelsen av att

Utbildningsvetenskapliga kommitténs inriktning

I Vetenskapsrådets instruktion finns ett s.k. relevanskrav för den utbildningsvetenskapliga kommittén. Kravet innebär att kommittén, i de ärenden som Vetenskapsrådet bestämmer, beslutar om fördelning av medel till forskning och utbildning på forskarnivå som bedrivs i anslutning till lärarutbildning och som svarar mot behoven inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten.

Relevanskravet har delvis en koppling till den riksdagsbindning som anger att resurserna huvudsakligen ska användas i nära anslutning till lärarutbildningen inom vilka universitet och högskolor ska samverka (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5). Ovan har regeringen föreslagit att denna riksdagsbindning tas bort.

Regeringens bedömning är att det nuvarande relevanskravet bör förändras. Inriktningen bör vara att den utbildningsvetenskapliga kommittén, i de ärenden som Vetenskapsrådet bestämmer, beslutar om fördelning av medel till forskning och utbildning på forskarnivå med relevans för skolans och förskolans utveckling. Genom en sådan fokusering menar regeringen att det blir tydligare att huvudmålsättningen med den forskning som finansieras är att den bidrar till en mer evidensbaserad skola och förskola. Det förändrade relevanskravet skapar samtidigt ett ökat utrymme för verksamhetsinriktad forskning av relevans för lärare och förskollärare. Även fortsättningsvis kommer forskningen att ha starka kopplingar till behoven inom utbildningarna för blivande lärare och förskollärare. Den utbildningsvetenskapliga forskningen är av avgörande betydelse för den vetenskapliga förankringen av dessa utbildningar. Med en sådan inriktning som nu angetts blir det också möjligt för forskare från flera olika vetenskapliga discipliner att bidra till skolans, förskolans och utbildningsvetenskapens utveckling.

Regeringen avser att följa hur det förändrade relevanskravet påverkar utbildningsvetenskapens fortsatta utveckling.

Vissa villkor för finansieringen av utbildningsvetenskaplig forskning

I Vetenskapsrådets regleringsbrev finns villkor som gäller de medel som fördelas till utbildningsvetenskaplig forskning. Ett krav på medfinansiering innebär att deltagande lärosäten ska bidra med egna resurser motsvarande minst en tredjedel av de medel som beviljats. Vidare ska medlen huvudsakligen användas till utbildningsvetenskaplig forskning i nära anslutning till lärarutbildning inom vilka universitet och högskolor ska samverka. Dessa villkor har funnits för att stödja den utbildningsvetenskapliga forskningen under en uppbyggnadsperiod.

I syftet att öka friheten för forskarna inom det utbildningsvetenskapliga området bedömer regeringen att kravet på medfinansiering bör avskaffas. Detta föreslås även i betänkandena En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109) och Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning (SOU 2005:31). I den sistnämnda utredningen framhålls att villkoret inte

fyller någon funktion när det gäller att överföra och bygga upp stabila resurser till det utbildningsvetenskapliga området samtidigt som det har en uteslutningseffekt när det gäller vissa forskares möjlighet att söka medel från Vetenskapsrådet. Även några remissinstanser har kommenterat kravet på medfinansiering och tillstyrker att det avskaffas.

Regeringen vill som ovan redovisats betona lärosätenas generella ansvar att finansiera utbildningsvetenskaplig forskning. Detta påverkas inte av att villkoret om medfinansiering avskaffas. Ansvaret kan ytterst härledas till den bestämmelse i 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434) som anger att högskoleutbildning ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet.

Det är regeringens bedömning att även villkoret om samverkan bör tas bort från Vetenskapsrådets regleringsbrev. Regeringen vill fortfarande framhålla betydelsen av samverkan mellan forskare vid olika lärosäten, men bedömer att detta avgörs bäst av forskarna själva. Något motsvarande krav finns inte heller för något annat forskningsområde som finansieras av Vetenskapsrådet.

Ett argument för samverkanskravet har varit att bygga upp forskningen vid högskolor som saknat vetenskapsområde. I propositionen Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09:UbU4, rskr. 2008/09:160) presenteras dock ett system som innebär att fr.o.m. 2009 ges lärosätena en basfinansiering för forskning. Lärosätena ges därmed förutsättningar att såväl koppla forskningsresurser till utbildningen som att avsätta resurser för tydliga forskningsprofiler.

Regeringen avser att följa hur de förändrade villkoren gällande medfinansiering och samverkan påverkar utbildningsvetenskapens fortsatta utveckling.

11 Ikraftträdande

Regeringens förslag och bedömning: Lagen om ändring i högskolelagen (1992:1434) ska träda i kraft den 31 december 2010. De föreskrifter som bör meddelas till följd av regeringens bedömningar och som bl.a. avser examensbeskrivningarna i högskoleförordningen (1993:100) bör träda i kraft den 1 juli 2011.

Utredarens förslag i SOU 2008:109: Överensstämmer inte med regeringens förslag och bedömning. Utredaren föreslår att lagändringen ska träda i kraft den 1 juli 2010 och de nya examina kan börja utfärdas från höstterminen 2010.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet*, *Lunds universitet*, *Mittuniversitetet*, *Konstfack*, *Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut*, *Södertälje kommun*, *Lärarnas Riksförbund*, *Läraryrket* och *Sveriges universitets- och högskoleförbund* anser att det behövs en rimlig tid för förberedelser till en ny lärarutbildning. De flesta av dessa remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet*, *Lunds universitet* och *Konstfack*, anser inte att ett ikraftträdande av de nya utbildningarna kan ske tidigare än hösten 2011.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Regeringen bedömer, i likhet med de remissinstanser som kommenterat förslaget, att universitet och högskolor måste få en rimlig tid för förberedelser så att de nya utbildningarna kan starta på ett rättssäkert sätt för studenterna och hålla en hög kvalitet. Högskoleverket konstaterar i reformuppföljningen av den nuvarande lärarutbildningen (Högskoleverket 2005:17 R) att den korta tid som stod till buds mellan riksdagsbeslut och antagning av den första kullen studenter säkert bidrog till att de tvingande organisatoriska frågorna om utbildningsområden, poängfördelning m.m. kom att prioriteras framför de mer djupgående frågorna om övergripande målsättning och verksamhetsidé, vad den gemensamma lärarkunskapen egentligen innefattar och vad det egentligen innebär att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund. I Högskoleverkets rapport noteras också ett närmast paradoxalt förhållande: ju större och mer resursstarkt ett lärosäte är, desto svårare tycks det – med några enstaka undantag – ha varit att på så extremt kort tid få hela programmet att fungera med avseende på progression, samverkan och integration mellan olika delar, fungerande samspel mellan de lärosätesförlagda delarna och den verksamhetsförlagda delen, samsyn med avseende på den vetenskapliga grunden, kravnivå osv. Den korta omställningstiden för universitetet och högskolorna bidrog sannolikt, enligt Högskoleverket, till initiala problem för lärosäten som drabbade studenterna.

Regeringen föreslår därför att lagen om ändring i högskolelagen (1992:1434) ska träda i kraft den 31 december 2010. Regeringens bedömning är att de nya utbildningarna till lärare och forskollärare bör kunna starta höstterminen 2011, vilket innebär att de föreskrifter som bör meddelas till följd av regeringens bedömningar och som bl.a. avser examensbeskrivningarna i högskoleförordningen (1993:100) bör träda i kraft den 1 juli 2011.

För att skapa ett flexibelt system för studenterna anser regeringen att de som påbörjat en utbildning till lärare före den 1 juli 2011 så långt det är möjligt bör erbjudas att få en examen enligt de nya bestämmelserna. Regeringen anser också att de studenter som påbörjat en utbildning till lärare före den 1 juli 2011 dock bör ha rätt att få examen enligt äldre bestämmelser, under förutsättning att de ansöker om en examen och samtidigt uppfyller kraven för examen före den tidpunkt som anges i övergångsbestämmelsen, under en rimlig tid.

12 Ekonomiska konsekvenser

Förändrad utbildningslängd

De förändringar som föreslås i denna proposition påverkar bland annat längden för vissa delar av utbildningen till lärare och forskollärare. Medan forskollärarytbildningen föreslås vara lika lång som tidigare, förlängs utbildningen för lärare med inriktning mot grundskolans årskurser 1–3 med en termin. Samtidigt minskar utbildningens längd för en del av studenterna med inriktning mot grundskolans årskurs 4–6 med en termin (se avsnitt 5.2 och 5.3). Strukturen inom utbildningen påverkas

även genom att den utbildningsvetenskapliga kärnan ersätter det s.k. allmänna utbildningsområdet. I dagens lärarutbildning innehåller det allmänna utbildningsområdet en gemensam del för alla lärarstudenter om 90 högskolepoäng, i vilken även ingår verksamhetsförlagd utbildning. Den verksamhetsförlagda utbildningsdelen kan variera i omfattning beroende på upplägget inom det allmänna utbildningsområdet och med antalet inriktningar i dagens lärarutbildning. I de nya examina som föreslås i denna proposition bör studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan omfatta 60 högskolepoäng och den verksamhetsförlagda delen av utbildningen bör omfatta 30 högskolepoäng (se avsnitt 7.1 och 7.3). Detta bedöms leda till att kursklassificeringarna inom utbildningen till lärare och förskollärare förändras i och med att ämneskurser får en större tyngd i den nya utbildningen och att utbildningsområdet *Övrigt* kommer att användas i en något mindre utsträckning. Sammantaget bör därmed statens genomsnittliga ersättning till lärosätena per helårsstudent för de nya utbildningarna till lärare och förskollärare minska jämfört med dagens lärarutbildning.

Avhopp inom utbildningen till lärare och förskollärare

Knappt 65 procent av nybörjarna på lärarutbildningen 2001/02 har tagit ut en examen och cirka 35 procent har avbrutit lärarutbildningen före examen (SCB, UF 20 SM 0903). I förhållande till flera andra utbildningar inom högskolan är detta högt. Av de som avbröt sina lärarutbildningsstudier gjorde cirka 32 procent det efter första året. Drygt 40 procent lämnade lärarutbildningen efter att ha varit registrerade på utbildningen i fyra läsår eller mer. Det är en betydligt större andel män än kvinnor som inte fullföljer utbildningen. Till viss del hänger detta samman med att männen framför allt återfinns på lärarutbildningen med inriktning mot senare år (Högskoleverket, Statistisk analys 2008/6).

Enligt Högskoleverket (Statistisk analys 2007/3) fanns det dock en rörlighet inom högskolesystemet. Cirka 40 procent av de som avbröt lärarutbildningen före examen mellan hösten 2001 och våren 2005 fortsatte inom andra högskoleutbildningar. Det var främst de som valt en inriktning på lärarutbildningen mot senare år som fortsätter på en annan utbildning inom högskolan. Cirka 40 procent av de som avbröt lärarutbildningen mellan hösten 2001 och våren 2005 varken fortsatte inom högskolan eller började arbeta inom skolan. Av den resterande andelen som avbröt lärarutbildningen utan att ta ut en examen var cirka 20 procent anställda i skolan någon gång under perioden höstterminen 2002 till och med vårterminen 2006.

Regeringen bedömer att de nya lärar- och förskollärexamina med en tydlig struktur kommer att leda till färre avhopp och en ökad genomströmning bland både män och kvinnor. En minskad avhoppsfrekvens bör inledningsvis leda till att kostnaderna för lärar- och förskollärarytbildningarna ökar då fler studenter väljer att vara kvar inom utbildningen. Kostnadsökningen beräknas dock inte slå igenom fullt ut det första året. De som i dag lämnar lärarutbildningen och börjar arbeta i skolan innan de tar ut sin examen kommer troligtvis att stanna kvar inom

högskolan för att slutföra sina studier i högre grad än vad som är fallet i dag. Detta leder dock bara till en marginell kostnadsökning eftersom det är rimligt att anta att de endast har enstaka poäng kvar till en examen eller att de har fullgjort de poäng som krävs, men ändå inte tagit ut en examen. Det är dock inte troligt att förvänta sig att en så stor andel som cirka 40 procent av dem som i dag hoppar av skulle välja att sluta efter att ha varit registrerade på utbildningen i fyra läsår eller mer för att komma ut till en oviss framtid med minskad möjlighet att få anställning som lärare.

På längre sikt bedöms en minskad avhopsfrekvens och en ökad genomströmning leda till minskade kostnader genom att en högre andel av de studenter som påbörjar studier till lärare och förskollärare även avslutar sina studier. Färre studenter behöver därmed antas för att uppnå samma volym examinerade som i dag.

Examenstillståndsprövning

I dag kan alla lärosäten som har rätt att utfärda en lärarexamen utbilda lärare för hela skolsystemet. Examenstillstånd för lärarexamen finns i dag vid 24 lärosäten spridda över landet. Regeringen bedömer att det är osannolikt att alla lärosäten kommer att ansöka eller få examenstillstånd för samtliga de examina med respektive inriktningar som föreslås i denna proposition. Detta medför sannolikt en behövlig reduktion av utbudet av inriktningar som lärosäten kan komma att ge. Exempelvis återfanns många av de lärarutbildare som tidigare var engagerade i lärarutbildning med inriktning på förskola, vid tiden för Högskoleverkets utvärdering 2005, inom det allmänna utbildningsområdet. Kunskapsinnehållet relaterat till förskolan var på flera lärosäten begränsat. Den generella lärarexamensrätten medförde också att lärarutbildning med inriktning på förskolan och grundskolans tidigare år startats vid lärosäten med uppenbart begränsad lärarkompetens på förskoleområdet.

Under de närmaste åren kan regeringen komma att behöva omfördela medel mellan lärosäten eller dra tillbaka medel beroende på t.ex. Högskoleverkets beslut om examenstillstånd, förändringar i utbildningsstrukturen och som en effekt av att färre avhopp sker inom utbildningen. Den nya utbildningsstrukturen och en effektivare lärar- och förskolläraryrkesutbildning uppskattas innebära besparingar som kan finansiera insatser för att stärka lärar- och förskolläraryrkets roll.

Sammanfattande bedömning

Regeringens bedömning av förslagen i propositionen är att dessa kommer att leda till att kostnaderna för utbildning till lärare och förskollärare blir något lägre än vad som gäller för dagens lärarutbildning. Regeringen bedömer vidare att kostnaderna för studiemedel kommer att minska något med anledning av att dagens lärarexamen ersätts med fyra nya examina. Regeringen avser att noga följa utvecklingen inom dessa utbildningar och återkomma med förslag hur den effektiviseringspotential som finns i de nya utbildningarna omhändertas.

13 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

2 kap. 5 §

Ändringarna i paragrafen innebär att kravet i högskolelagen (1992:1434) på ett särskilt organ med ansvar för lärarutbildning och för forskning som knyter an till sådan utbildning utgår. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Ikraftträdande

Lagändringen träder i kraft den 31 december 2010. Ikraftträdandet behandlas i avsnitt 11.1.

Sammanfattning av betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109)

Utredningen om en ny lärarutbildning (HUT 07) överlämnade sitt betänkande med titeln *En hållbar lärarutbildning* (SOU 2008:109) den 3 december 2008.

Nuvarande utformning av lärarutbildningen, med en enda gemensam lärarexamen, härrör från en reform år 2001. Utbildningen har i flera utvärderingar fått kritik för bland annat bristande vetenskaplig grund, alltför stor valfrihet för de studerande och för att viktiga kunskapsområden saknas. Lärarutbildningen är högskolans volymmässigt största utbildning och bedrivs på 26 lärosäten. Utbildningen har problem att locka sökande, och andelen studerande som avbryter utbildningen är stor.

Som underlag för sina förslag har utredningen tagit fram ett omfattande bakgrundsmaterial på flera områden. Den historiska bakgrunden har belysts, och en genomgång har gjorts av det regelverk som styr högskole- och skolväsendena. Lärarutbildningens uppläggning i några andra länder har studerats, liksom synen på lärarens uppdrag i viss forskning. Från de myndigheter och organisationer utredningen samrått med har värdefulla synpunkter inhämtats. Utredningen har vidare med hjälp av Statistiska centralbyrån genomfört en enkätstudie riktad till en stor del av de personer som genomgått den nuvarande lärarutbildningen.

Tidiga utgångspunkter för utredningen har varit att

- lärarutbildningen ska vara en akademisk yrkesutbildning
- lärarutbildningen ska präglas av långsiktighet, professionalitet, effektivitet och hög kvalitet
- lärarutbildningen ska ge de blivande lärarna en gedigen grund som under yrkeslivet byggs på med kontinuerlig kompetensutveckling
- lärarutbildningens attraktionskraft och status behöver höjas.

Utredningen har analyserat kompetensbehovet för lärare för olika ålderskategorier och skolformer. Denna analys har resulterat i en uppdelning av innehållet på tre nivåer:

- övergripande perspektiv som ska prägla hela lärarutbildningen
- centrala kunskaper och färdigheter som alla lärare behöver
- kunskaper och färdigheter som är specifika för verksamhet i en viss ålderskategori eller skolform

Utredningen föreslår en lärarutbildning med en gemensam utbildningsvetenskaplig kärna och ett antal tydliga inriktningar. Två nya yrkesexamina, *grundlärare* och *ämneslärare*, föreslås ersätta den nuvarande lärarexamen. Detta innebär att samtliga universitet och högskolor som vill bedriva lärarutbildning kommer att få ansöka hos Högskoleverket om rätt att utfärda de nya examina.

I likhet med flera andra länder får Sverige enligt utredningens förslag två lärarexamina.

Grundlärarna lägger den helt nödvändiga grunden i fråga om i första hand läs-, skriv-, och räkneutvecklingen, men även på andra områden. Dessa lärare med bred ämneskompetens arbetar i förskola, förskoleklass, grundskolans årskurs 1–6 och fritidshemmen. Grundlärarutbildningen får fyra inriktningar:

- förskolan
- förskoleklassen och grundskolans årskurs 1–3
- grundskolans årskurs 4–6
- fritidshemmen

Inriktningen på förskolan blir 3-årig, med möjlighet till ytterligare ett års påbyggnad. De tre övriga inriktningarna blir 4-åriga. Grundlärarna med inriktning på fritidshemmen får även kompetens att undervisa i ett eller två ämnen i grundskolans årskurs 1–6.

Ämneslärarna får uppgiften att fördjupa elevernas kunskaper i grundskolans årskurs 7–9, gymnasieskolan och vuxenutbildningen. De får därför en smalare ämneskompetens. Till denna kategori räknas även lärare i praktiska och estetiska ämnen, som utbildas för hela skolan. Ämneslärarutbildningen får fyra inriktningar:

- allmänna ämnen, grundskolans årskurs 7–9,
- allmänna ämnen, gymnasieskolan och vuxenutbildningen,
- yrkesämnena, gymnasieskolan och vuxenutbildningen,
- praktiska och estetiska ämnen.

Inriktningen på allmänna ämnen, grundskolans årskurs 7–9 blir 4-årig och ger kompetens i två ämnen, med möjlighet till ytterligare ett års påbyggnad för undervisning i ett tredje ämne eller i gymnasieskolan. Inriktningen på allmänna ämnen, gymnasieskolan och vuxenutbildningen blir 5-årig och ger kompetens i två ämnen, även för årskurs 7–9.

För ämneslärarna i allmänna ämnen rekommenderar utredningen, utifrån skolans behov, fasta ämneskombinationer med det dubbla syftet att öka anställningsbarheten och möjligheterna att samla de ämneslärarstuderande i större sammanhållna grupper. De studerande kan avvakta till utbildningens tredje år med val mellan årskurs 7–9 och gymnasieskolan.

För ämneslärare i yrkesämnena föreslås en tre terminer lång utbildning med krav på tidigare relevant yrkeserfarenhet eller akademiska studier.

Utbildningen av lärare i praktiska och estetiska ämnen blir 4-årig. Lärare i *praktiska* ämnen i grundskolan får kompetens även i ett allmänt ämne, medan lärare i *idrott i gymnasieskolan* istället studerar en fördjupning inom ämnesområdet. Lärare i *estetiska* ämnen studerar en fördjupning inom sitt ämnesområde eller ett andra ämne för grundskolan.

Samtliga inriktningar kommer att leda till en generell examen förutom yrkesexamen.

Förslaget om dubbla examina, som innebär att den studerande efter avslutad lärarutbildning erhåller såväl en yrkesexamen som en generell examen, kan antas vara attraktivt för många potentiella lärarstuderande. Förutom det uppenbara meritvärdet kan också den studerande som av olika skäl väljer att inte fullfölja sina studier till yrkesexamen få lön för sin studiemöda genom att ändå få en generell examen på den nivå som hon eller han befinner sig på.

Den tydliga utbildningsstruktur som presenteras innebär att den studerande kan överblicka och identifiera vägar för kompetens- och karriärutveckling. Det blir uppenbart att läraryrket inte är den återvändsgränd som många uppfattar det vara i dag.

Övergripande perspektiv

Fyra övergripande perspektiv har bedömts så väsentliga att de ska genomsyra all lärarutbildning. Dessa är:

- vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt
- historiskt perspektiv
- internationellt perspektiv
- informations- och kommunikationsteknik (IT) som utbildningsresurs.

Samtliga fyra perspektiv är områden som behöver förstärkas i lärarutbildningen. Det *vetenskapliga och kritiska förhållningssättet* motverkar normativitet och innebär bland annat att de blivande lärarna ska känna till och kunna värdera olika pedagogiska metoder och teorier. De *historiska och internationella perspektiven* breddar de lärarstuderandes kunskaper i tid och rum, och motverkar ett snävt samtida och nationellt synsätt på skola och lärande. *IT som utbildningsresurs* är en helt nödvändig del av en lärarutbildning i fas med den digitala utvecklingen i samhälle och skolväsende.

Gemensam utbildningsvetenskaplig kärna

Utredningen menar att vissa kunskaper och färdigheter är nödvändiga för alla lärare oavsett inriktning och oavsett skolväsendets organisation. Dessa grupperas i följande åtta områden:

- Utbildningens organisation och villkor, demokratins grunder
- Läroplansteori och didaktik
- Vetenskapsteori, forskningsmetodik och statistik
- Utveckling och lärande
- Specialpedagogik
- Sociala relationer, konflikthantering och ledarskap

- Bedömning och betygsättning
- Utvärdering och utvecklingsarbete

Denna *utbildningsvetenskapliga kärna* ska omfatta 60 hp. Innehållet kan med fördel anpassas efter de respektive inriktningarna inom utbildningen.

Förstärkta ämneskunskaper

En professionell lärare ska ha mycket goda kunskaper i sina undervisningsämnen. Utredningens förslag innebär en förstärkning av ämneskunskaperna på flera sätt. Tyngdpunkten i *grundlära*ns ämnesutbildning ligger på den grundläggande läs-, skriv- och matematikinläringen, men ger också, beroende på inriktning, kompetens inom andra relevanta ämnesområden. För *ämneslära*na sker en kraftig förstärkning och renodling av undervisningsämnenas del jämfört med dagens situation. Den verksamhetsförlagda utbildningen kommer inte längre att räknas in i undervisningsämnena. På detta sätt blir ämnesläranas ämnesstudier meritmässigt likvärdiga med andra studerande.

Utredningen fäster stor vikt vid *ämnesdidaktikens* betydelse. Det didaktiska perspektivet ska vara närvarande i undervisningsämnena, vilket underlättas av de tydliga inriktningarna och sammanhållna grupperna. En förstärkning av de nationella centra som finns för vissa ämnen föreslås, liksom uppbyggnad av nya ämnesdidaktiska centra. Alla större ämnen föreslås få ett nationellt resurscentrum.

Förbättrad vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Akademiska yrkesutbildningar ska enligt högskolelagen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Båda dessa delar behöver förstärkas i lärarutbildningen med bland annat nedanstående åtgärder.

Satsning på utbildningsvetenskaplig forskning

Läroutbildningen har, i jämförelse med andra akademiska utbildningar, en svagare vetenskaplig grund, dels vad gäller andelen forskarutbildade lärare, dels vad gäller anslagen till utbildningsvetenskaplig forskning. En långsiktig höjning av läroutbildningens kvalitet kräver att den vetenskapliga grunden stärks. Utredningen förutsätter att lärosätenas resurser fördelas internt så att en rättmätig andel av anslagna medel tillkommer utbildningsvetenskaplig forskning. Vidare föreslår utredningen forskningssatsningar enligt följande:

- Utökad anslag till Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté
- Medel till uppbyggnad av forskningskapacitet som ett basanslag till sju lärosäten under tio år

- Särskilt anslag till antagning och handledning av kommunalt finansierade doktorander
- I enlighet med vad som beskrivits ovan; uppbyggnad och drift av ytterligare ämnesdidaktiska centra, inklusive gemensam servicefunktion, samt förstärkning av vissa befintliga centra.

Förbättrad VFU och nya anställningsformer

Den beprövade erfarenheten – i lärarutbildningens fall från skolväsendet – behöver också stärkas, dels genom att de lärarstuderandes verksamhetsförlagda utbildning (VFU) förbättras, dels genom förändrade anställningsformer för de icke forskarutbildade lärarutbildarna.

Utredningen föreslår att VFU ska utgöra ett eget moment inom utbildningen, omfattande 30 hp. VFU ska förläggas till så kallade fältskolor som lärarutbildningarna tecknar formella avtal med. Dessa fältskolor ska utses efter kvalitetsgranskning. Avtalen ska garantera att relevanta VFU-platser finns tillgängliga, att handledare finns utsedda och har fått utbildning samt att examinationen av de studerandes insatser är tydlig och rättssäker.

De lärarutbildare som ska stå för den beprövade erfarenheten ska ha en *aktuell* och *relevant* erfarenhet från verksamheten. De ska därför antingen vara tidsbegränsat anställda i högskolan, eller ha kombinations- eller utbytesanställningar mellan högskola och respektive skolform.

Högre kravnivåer och bättre nivå på förkunskaper

En av de viktigaste faktorerna för att ett skolsystem ska vara framgångsrikt är att rätt personer blir lärare. Med allt färre sökande till lärarutbildningen har den genomsnittliga nivån på förkunskaperna hos de studerande som antagits till utbildningen sjunkit. Denna negativa trend behöver brytas. Förslaget till ny och förbättrad lärarutbildning kommer sannolikt att locka fler sökande och skapa konkurrens om platserna, vilket leder till högre nivå på förkunskaperna. Med tanke på läraryrkets stora betydelse för samhällets utbildningsnivå i stort önskar utredningen se generellt höjda förkunskapskrav och föreslår ytterligare analys på denna punkt. I detta sammanhang är det också värt att överväga någon form av *lämplighetsprov* till lärarutbildningen.

Utredningens förslag leder till tydligare krav på såväl innehåll som bredd och djup inom lärarutbildningen. Genom att generella examina föreslås kommer i stort sett samtliga lärarstuderande att skriva minst ett självständigt arbete, vilket höjer den vetenskapliga nivån. Fler internationella inslag behöver förekomma, inte minst vad gäller forskningsbaserad kurslitteratur och studerandeutbyte.

En lärarutbildning med nya examina och tydliga inriktningar förutsätter att examensrätt för olika inriktningar endast tilldelas lärosäten med tillräckliga förutsättningar att bedriva lärarutbildning inom respektive inriktning. Vid en prövning av dessa förutsättningar kommer Högskoleverket att se såväl till den vetenskapliga grunden inom utbildningsvetenskap, undervisningsämnen och ämnesdidaktik som till hur den beprövade erfarenheten tillvaratas och huruvida VFU:n är väl organiserad.

Det är varken sannolikt eller lämpligt att alla 26 lärosäten som i dag anordnar lärarutbildning kommer att anordna alla inriktningar inom den nya lärarutbildningen. Lärosätena får istället koncentrera sig på det eller de områden som de efter ett internt inventeringsarbete konstaterar uppfyller kraven. Detta innebär att den nya lärarutbildningen kommer att präglas av *tydligare profilering, större samverkan* mellan lärosäten och *ökad koncentration* av utbildningen.

Fortbildning och kompetensutveckling

Den större allmängiltighet och långsiktighet som präglar förslaget till ny lärarutbildning, och i synnerhet den utbildningsvetenskapliga kärnan, förutsätter att lärosäten och skolhuvudmän i framtiden samverkar för att kontinuerligt ta fram fortbildning och kompetensutveckling för yrkesverksamma lärare. Detta gäller inte minst för samhällsutvecklingen angelägna områden som snabbt behöver omsättas i skolväsendet.

En hållbar lärarutbildning

Utredningen har valt att ge sitt betänkande titeln *En hållbar lärarutbildning*. I begreppet hållbarhet ligger

- att lärarutbildningen inte ska behöva bli föremål för genomgripande förändringar vart tionde år,
- att lärarutbildningen ska ge de blivande lärarna en solid kunskapsbas och effektiva redskap för att kunna utöva yrket på ett professionellt och tryggt sätt,
- att lärarutbildningen ska ge ämneskunskaper som vilar på vetenskaplig grund och som utgår från ett ämnesdidaktiskt perspektiv,
- att aktuell kontakt med verksamhetsfältet garanteras genom relevant VFU på kvalitetssäkrade fältskolor och tidsbegränsade förordnanden för lärarutbildare från skolväsendet,
- att endast de universitet och högskolor som uppfyller kraven vid prövning av examensrätt får förtroendet att bedriva lärarutbildning inom en eller flera inriktningar,

- att de yrkesverksamma lärarna får kontinuerlig fortbildning och kompetensutveckling.

Prop. 2009/10:89
Bilaga 1

Det är utredningens förhoppning att de föreslagna förändringarna av lärarutbildningen också kommer att innebära höjd status för läraryrket.

Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 § och 2 kap. 5 a § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §²

Regeringen beslutar vid vilka högskolor som examina på grundnivå respektive avancerad nivå får avläggas. Regeringen får meddela föreskrifter om att någon annan myndighet får besluta i dessa frågor. Regeringen meddelar föreskrifter om vilka examina som får avläggas vid Sveriges lantbruksuniversitet och vid Försvarshögskolan.

Ett tillstånd att utfärda examina får lämnas bara om utbildningen uppfyller de krav som ställs på utbildning på grundnivå och avancerad nivå enligt detta kapitel och de särskilda krav som finns i förordningsbestämmelser. Dessutom skall det i ett rikstäckande perspektiv finnas ett allmänt intresse av att examina får utfärdas.

Regeringen beslutar vid vilka högskolor som examina på grundnivå respektive avancerad nivå får avläggas. Regeringen får meddela föreskrifter om att någon annan myndighet får besluta i dessa frågor *och om begränsningar i tillstånd att utfärda examina*. Regeringen meddelar föreskrifter om vilka examina som får avläggas vid Sveriges lantbruksuniversitet och vid Försvarshögskolan.

Ett tillstånd att utfärda examina får lämnas bara om utbildningen uppfyller de krav som ställs på utbildning på grundnivå och avancerad nivå enligt detta kapitel och de särskilda krav som finns i förordningsbestämmelser. Dessutom *ska* det i ett rikstäckande perspektiv finnas ett allmänt intresse av att examina får utfärdas.

2 kap.

5 §³

Det skall finnas minst en fakultetsnämnd vid varje universitet och vid varje högskola där det finns vetenskapsområde med stöd av beslut enligt 5 §.

Fakultetsnämnderna skall

Det *ska* finnas minst en fakultetsnämnd vid varje universitet och vid varje högskola där det finns vetenskapsområde med stöd av beslut enligt 5 §.

Fakultetsnämnderna ska ansvara

² Senaste lydelse 2007:511.

³ Senaste lydelse 2006:173.

ansvara för forskning och utbildning på forskarnivå. Nämnderna skall också ansvara för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, om inte universitetet eller högskolan inrättar särskilda organ för utbildning på dessa nivåer. Universitet och högskolor där lärarexamen får avläggas skall dock alltid ha ett särskilt organ med ansvar för lärarutbildning och för forskning som knyter an till sådan utbildning. Vid universitet och högskolor där det finns vetenskapsområde skall det särskilda organet ha ansvar också för sådan utbildning på forskarnivå som knyter an till lärarutbildningen. Högskolorna skall därutöver alltid ha särskilda organ för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och för forskning som inte hör till ansvarsområdet för någon fakultetsnämnd.

Universiteten och sådana högskolor som avses i första stycket skall bestämma vilka fakultetsnämnder som skall finnas och vilket ansvarsområde som varje nämnd skall ha. Ett ansvarsområde behöver inte sammanfalla med ett vetenskapsområde. Vid högskolor som inte är universitet får ansvarsområdet för utbildning på forskarnivå dock bara avse de vetenskapsområden som finns vid högskolan med stöd av beslut enligt 5 §.

för forskning och utbildning på forskarnivå. Nämnderna *ska* också ansvara för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, om inte universitetet eller högskolan inrättar särskilda organ för utbildning på dessa nivåer. Högskolorna ska alltid ha särskilda organ för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och för forskning som inte hör till ansvarsområdet för någon fakultetsnämnd.

Universiteten och sådana högskolor som avses i första stycket *ska* bestämma vilka fakultetsnämnder som ska finnas och vilket ansvarsområde som varje nämnd *ska* ha. Ett ansvarsområde behöver inte sammanfalla med ett vetenskapsområde. Vid högskolor som inte är universitet får ansvarsområdet för utbildning på forskarnivå dock bara avse de vetenskapsområden som finns vid högskolan med stöd av beslut enligt 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.

Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109)

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Barnombudsmannen, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Myndigheten för handikappolitisk samordning, Statskontoret, Statistiska centralbyrån, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Sameskolstyrelsen, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Högskoleverket, Verket för högskoleservice, Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Karlstads universitet, Växjö universitet, Örebro universitet, Mittuniversitetet, Sveriges lantbruksuniversitet, Blekinge tekniska högskola, Danshögskolan, Dramatiska institutet, Försvarshögskolan, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan på Gotland, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Kalmar, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Malmö högskola, Mälardalens högskola, Operahögskolan i Stockholm, Södertörns högskola, Teaterhögskolan i Stockholm, Handelshögskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola AB, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut, Vetenskapsrådet, Centrala studiestödsnämnden, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling, Sametinget, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Verket för innovationssystem, Diskrimineringsombudsmannen (tidigare Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Jämställdhetsombudsmannen), Ungdomsstyrelsen, Statens kulturråd, Institutet för språk och folkminnen, Stiftelsen Svenska Rikskonserter, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Arboga, Borås, Botkyrka, Eskilstuna, Gotlands, Gävle, Göteborgs, Halmstad, Härnösands, Järfälla, Jönköpings, Kalmar, Karlstad, Kiruna, Linköpings, Lomma, Luleå, Malmö, Norrköpings, Nykvarn, Nynäshamns, Osby, Simrishamns, Skellefteå, Skövde, Sollentuna, Stockholms, Södertälje, Sölvesborgs, Trollhättans, Umeå, Uppvidinge, Västerås, Växjö, Östersunds och Övertorneå kommuner, Länsstyrelsen Östergötlands län, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Länsstyrelsen Norrbottens län, Byggnadsindustrins yrkesnämnd, Delegationen för romska frågor, Folkbildningsrådet, Friskolornas riksförbund, Företagarnas Riksorganisation, Föräldraalliansen Sverige, Handikappförbundens samarbetsorgan, Hörselskadades Riksförbund, Internationella Engelska Skolan i Sverige AB, Kommunförbundet Stockholms Län, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Lärarutbildningskonventet, Pysslingen förskolor och skolor AB,

Riksförbundet attention, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Rädda Barnen, Samernas utbildningscentrum, Stiftelsen Kristofferskolan, Stiftelsen Rudolf Steinerhögskolan, Stål- och metallindustrins yrkesnämnd, Svenska Dyslexiföreningen, Svenska förbundet för specialpedagogik, Svenska Tornedalingars Riksförbund, Svenskt Näringsliv, Sverigefinländarnas delegation, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges dövas riksförbund, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges universitets- och högskoleförbund, Sveriges Universitetslärarförbund, Sveriges Utbildningsradio AB, Synskadades riksförbund, Teknikdelegationen (U2008:07), Teknikföretagen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Utbildningsrådet för hotell och restauranger, Vetenskap & Allmänhet, Vittra utbildning AB, VVS-branschens yrkesnämnd, Waldorfskolofederationen.

Utöver remisslistan har dessutom Nacka, Sandvikens, Tyresö, Värmdö (pro Värmdö) och Örebro kommuner, Afasiförbundet/Talknuten, Agnes Nobel, Almega AB, Ami Wängstedt, Annelie Bodén, Veronica Bjurulf och Jeanni Flognman lärare i teknik på lärarutbildningen vid Karlstads universitet, Barnens rätt i samhället (BRIS), Bengt Lindgren vid institutionen för pedagogik och didaktik Göteborgs universitet, Björknäs gymnasiet i Bodens kommun, Centrum för tekniken i skolan (CETIS) vid Linköpings universitet, Ekorrens, Fjärlilens, Grodans, Malmvillans och Pilens förskolor i Nyköping, Els-Mari Törnquist m.fl., Folkbildningsförbundet, Folkuniversitetet, Frank Bach m.fl. på Enheten för Ämnesdidaktik vid Göteborgs universitet, Fysikersamfundets undervisningssektion, Förbundet Sveriges Dövblinda, Föreningen lärare i religionskunskap, Föreningen lärare i samhällskunskap (FLS), Föreningen Offensiv Folkbildning, Föreningen svenska läromedel, Förskolenätverket, Förskolerektorer i Mariestads kommun, Förskoletidningen, Hans Strand m.fl. vid institutionen för nordiska språk Stockholms universitet, Historielärarnas Förening, Inger Lindberg och Päivi Juvonen på institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot språk och språkutveckling vid Stockholms universitet, InSEA-föreningen i Sverige, Institutet för svenska som andraspråk vid Göteborgs universitet, Jarl Cederblad för Lärarutbildningarna för Slöjdammet, Johan Malmqvist vid Högskolan i Jönköping, Jämtlands gymnasieförbund, Kalmarunds Gymnasieförbund, Kommunförbundet Skåne, Kristna Fredsrörelsen, Kungl. Ingenjörvetenskapsakademien, Kungl. Vetenskapsakademien, LIKA digital kompetens i lärarutbildningen, Lilla Gärdets, Pilens och Pilgårdens förskolor i Tystberga, Lärarförbundet Göteborg, Lärarnas Riksförbunds studerandeförening, Lärarutbildare i matematik (LUMA), Maria Wingstedt på Centrum för tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet, Marie Tågqvist, Marika Kjellén Simes och Pia Sundqvist vid Karlstads universitet, Marie Wrethander och Kerstin Stråhle vid Göteborgs universitet, Martin Bengtsson, Musiklärarnas Riksförening, Nationell Estetisk Kongress, Nationella Skolbiblioteksgruppen, Nationella strategigruppen i naturvetenskap och teknik, Nordisk grupp för rösthälsovård och röstutbildning avseende röstintensiva yrken (NOVOC), Nätverket för konflikthantering i lärarutbildningen, Nätverket för nio lärosäten med examensrättigheter för specialpedagog- och /eller

speciallärarprogram, Nätverket för religionsvetenskapens och etikens didaktik (Nfred), Nätverket Samspråk, Pia Malmberg-Kronvall m.fl. verksamma inom grundskole- och gymnasiebibliotek i Kalmar län, Plåtslageriernas Riksförbund, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter (RFSL), Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Riksföreningen Autism (RFA), Riksföreningen Sveriges Lärare för fred, Riksorganisationen Auktoriserade Dramapedagoger (RAD), Riksorganisationen Unga Synskadade, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), Röstfrämjandet, Socialstyrelsen, So-läraryöreningen, Stockholms universitets Studentkår, Sund Pedagogik, Svensk Biblioteksforening, Svensk förening för Matematiskdidaktisk forskning, Svenska folkhögskolans lärarförbund, Svenska Förbundet för Specialpedagogik, Svenska kommittén för hushållsvetenskap, Svenska Nationalkommittén för Matematik, Svenska OMEP, Svenska Unescorådet, Sveriges Dövas Ungdomsförbund, Sveriges Frisörföretagare, Sveriges Förenade HBTQ-studenter, Sveriges Ingenjörer, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK), Sveriges Vägledarförening, Tekniklärarutbildare vid Göteborgs universitet, The Swedish Society for the Study of English (SWESSE), Tidningsutgivarna, Ulf Gruffman vid Umeå universitet, Världsnaturfonden (WWF), Waldorflärlarhögskolan Stiftelsen Kristofferseminariet, Ämnesinstitutionerna hem- och konsumentkunskap och Överklagandenämnden för högskolan inkommit med yttranden.

Dorotea, Falu, Filipstads, Håbo, Kristianstads, Mullsjö, Nora, Ragunda, Torsås, Ydre och Älvkarleby kommuner, Dyslexiförbundet FMLS, Elbranschens centrala yrkesnämnd, Forum för livsmedelsindustrin, Fria förskolors samverkansorganisation, Frisörernas yrkesnämnd, Grafiska yrkesnämnden, Gruvindustrins yrkesnämnd, Göteborgs högre samskola, Häggviks gymnasiesärskola, Hästnäringens yrkesnämnd, Ibn rushd, IT- och telekomföretagen, John Bauergymnasiet, Judiska centralrådet, Kommunala yrkesnämnden, Kunskapsskolan i Sverige AB, Kylbranschens utbildningskommitté, Lackerarnas yrkesnämnd, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, Lundsbergs skola, Medborgarskolan, Motorbranschens yrkesnämnd, Måleribranschens Yrkesnämnd, Naturbrukets Yrkesnämnd, Nordiska akvarellmuseet, Norrskenet friskola (Luleå), Nova Montessoriskola, Plast- och Kemiföretagen, Plåt- och ventilationsbranschens yrkesnämnd, Riksförbundet för vuxenutbildning i samverkan, Riksförbundet Hem och Skola, Romernas Riksförbund, Servicebranschens yrkesnämnd, Skogsbrukets yrkesnämnd, Stiftelsen Franska skolan, Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor, Studieförbundet, Svensk handel, Sverigefinska skolan i Stockholm, Sveriges elevråd, Sveriges Elevråds Centralorganisation, Svetsmekaniska industrins yrkesnämnd, Sågverkens och träindustrins yrkesnämnd, Teknikföretagens yrkesnämnd, Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig.

Sammanfattning av betänkandet Yrkeskunnande - en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen (SOU 2008:112)

Utredningsdirektiv och avgränsningar

Direktiven till utredningen är indelade i tre avgränsade huvuddelar och uppdraget är i huvudsak att lämna förslag på följande:

- hur ett system för bedömning och dokumentation av yrkeskompetens och yrkeserfarenhet kan utformas och genomföras för sökande till utbildning till en examen för lärare i yrkesämnen på gymnasial nivå,
- hur krav på behörighet för tillträde till utbildningen som lärare i yrkesämnen på gymnasial nivå kan omfatta relevant yrkesutbildning och yrkeserfarenhet,
- på vilket sätt branscher och näringslivsorganisationer kan involveras i arbetet.

Utredningen fokuserar på de särskilda behörighetskrav som är nödvändiga för att klara undervisningsuppdraget efter genomgången lärarutbildning.

I uppdraget ingår att ta tillvara på Valideringsdelegationens erfarenheter av validering samt de erfarenheter som gjorts vid lärosäten av validering och tillgodoräknande till nuvarande yrkeslärarutbildning.

Det pågår parallellt en utredning, En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109), vars uppdrag är lämna förslag på ny lärarutbildning. I denna utredning ingår bl.a. att ange examenskrav för lärare i yrkesämnen. Det har tidigare under år 2008 lagts fram utredningar som påverkar mina överväganden när jag lägger förslag på behörighet för tillträde till yrkeslärarutbildningen och hur system för bedömning av yrkeskunnande ska utformas. Följande utredningar har betydelse för arbetet, Legitimation och skärpta behörighetsregler, (SOU 2008:52) och Yrkeslärarutbildningen – för yrkeskunnande i förändring (SOU 2008:29). Även utredningen om den framtida gymnasieskolan, Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) har betydelse för mina ställningstaganden.

Brist på yrkeslärare

Lärarens kunskaper och kompetenser anses allmänt som avgörande för kvaliteten i läraruppdraget. Det anges i skollagen att lärare för anställning utan tidsbegränsning ska ha en lärarutbildning. Denna utredning har tillkommit som en konsekvens av den stora brist på yrkeslärare med pedagogisk högskoleexamen som finns i dag.

Inom vissa program, exempelvis Medieprogrammet och Fordonsprogrammet har cirka hälften av lärarna ingen lärarexamen. Inom andra program är siffran något lägre men är ändå i flera fall alarmerande. Till några yrkesförberedande program rekryteras lärare med tidigare högskoleutbildning i sitt yrke, exempelvis sjuk-sköterskor inom Omvårdnadsprogrammet, förskollärare inom Barn- och

fritidsprogrammet och agronomer inom Naturbruksprogrammet. Inom dessa program finns också högre andel lärare med pedagogisk högskoleexamen.

Bristen på yrkeslärare med pedagogisk högskoleexamen är ingen ny företeelse. Detta har varit ett faktum sedan tidigt 90-tal. Under 2000-talet har siffran ökat bl.a. som en konsekvens av större elevkullar, ökad attraktivitet i yrkesutbildningarna och stor pensionsavgång av verksamma lärare. Det har under de senaste åren utbildats cirka 300 yrkeslärare per år vilket är mindre än hälften av det reella behovet. Statens skolverks framtidsprognos visar att det behöver utbildas i genomsnitt över 700 yrkeslärare per år fram till år 2012.

Bristen på yrkeslärare med pedagogisk högskoleexamen beror på flera orsaker, bl.a. sociala och ekonomiska faktorer. Även brist på meriter för att antas till lärarutbildningen utifrån dagens krav på högskolestudier är en faktor som är av stor betydelse. Det är problematiken med bristande meriter utifrån dagens krav som fokuseras i denna utredning. Det är framförallt examenskraven på en relevant högskoleutbildning om 90 högskolepoäng eller motsvarande utbildning som anses vara ett hinder för ett antal sökande till lärarutbildningen. För flera program finns inga givna högskoleutbildningar med anknytning till den sökandes yrke.

Utredningen tar sin utgångspunkt i att bedöma om och i så fall hur även icke- formellt och informellt lärande kan vara ett alternativ för att bli behörig till lärarutbildningen mot yrkesämnen med bibehållen kvalitet.

Gymnasial yrkesutbildning

Den gymnasiala yrkesutbildningen i dag är ett resultat av en större revidering av all gymnasial utbildning under första halvan av 90-talet. Några av de yrkesförberedande program som finns i dag har som syfte att leda såväl till fortsatta studier som till arbete direkt. Andra yrkesförberedande program har som huvudsyfte att leda till arbete direkt.

En stor förändring skedde genom att styrningsprincipen av svensk skola ändrades. Den bygger på en förändrad ansvarsfördelning mellan stat och skolhuvudman. Det förändrade styrsystemet bidrog till en starkt förändrad yrkesroll för läraren med tillägg av arbetsuppgifter som tidigare inte fanns i det mer regelstyrda systemet.

Under våren 2008 presenterade utredningen Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) förslag på en framtida gymnasieskola. Utredaren har främst utrett gymnasieskolans struktur och föreslår förändringar i programstrukturen. De 17 nationella program som finns i dag föreslås bli 19. Dagens struktur med tre studieförberedande program utökas till fem. De 14 övriga programmen förändras från yrkesförberedande till yrkesprogram med ambitionen att eleverna ska vara mer anställningsbara direkt efter sin gymnasiala yrkesutbildning än i dag. Yrkesämnena kommer att utökas i tid medan vissa av nuvarande kärnämnen tas bort eller minskas i motsvarande omfattning. I förslagen ingår också att det kan finnas två olika studievägar inom ett nationellt yrkesprogram, skolförlagd eller företagsförlagd. Den senare bedrivs i form av lärlingsutbildning. I förslagen kan jag i dagsläget inte se några

konsekvenser på förändrade krav på ämneskunskaper för yrkeslärare. Behov av förändringar i ämneskunskap är i så fall ett resultat av förändringar i yrkeslivet.

Prop. 2009/10:89
Bilaga 4

I utredningens förslag ingår krav på utökad samverkan mellan skola och arbetsliv generellt, såväl nationellt som lokalt. Det föreslås två olika samverkansorgan på nationell nivå som ska vara kopplade till Statens skolverks verksamhet. Ett Nationellt råd ska fokusera på strategiska frågor kring gymnasial utbildning. Det ska också finnas Nationella programråd som är knutna till varje nationellt program och som föreslås ha en mer operativ funktion.

Yrkeslärarutbildning

Det finns en tradition med yrkes- och yrkeslärarutbildning i Sverige. Samhällets och arbetslivets krav har under åren påverkat såväl innehåll som längd på utbildningarna. Det har skett en successiv ökning av yrkeslärarutbildningens längd, från fem veckor under första halvan av 1900-talet till dagens krav på motsvarande tre års heltidsstudier. Under den mesta av denna tid har det varit tillräckligt med yrkeskunnande förvärvat i yrkeslivet och en kompletterande pedagogisk utbildning för att vara verksam som yrkeslärare.

Under första halvan av 90-talet krävdes en praktisk-pedagogisk högskoleutbildning omfattande 40 poäng. Antagningskraven var baserade på yrkeserfarenhet. Utredningen Hög ribban! (SOU 1994:101) lade förslag om ökad kunskaps- och kompetensnivå hos de blivande yrkeslärarna. Utgångspunkterna för förslaget var bl.a. det då nyligen införda s.k. programgymnasiet med fler kärnämnen för eleverna och i vissa fall även mer teori i yrkesämnena. Utredaren menade att såväl förändringar i arbetslivet som den förändrade gymnasieskolan krävde en högre teoretisk kunskap och kompetens hos den blivande yrkesläraren. Härmed räcker det inte med krav på relevant och kvalificerad yrkeserfarenhet utan detta ansågs behöva kompletteras med 60 poäng i relevanta högskolestudier med inriktning mot yrkesämnena.

I dagens lärarutbildning erhåller den studerande en lärarexamen som omfattar 180 högskolepoäng. Inom ramen för dessa ingår 90 högskolepoäng som relevant högskoleutbildning eller motsvarande. Med relevant avses i förhållande till yrket eller kommande undervisningsämnen. De övriga 90 högskolepoängen utgörs av allmänt utbildningsområde. Ett flertal lärosäten som utbildar för yrkesämnena ställer krav på att alla eller delar av de 90 högskolepoängen som utgörs av relevant högskoleutbildning ska var uppnådda vid antagning till lärarutbildningen. Några lärosäten erbjuder en sammanhållen utbildning som omfattar 180 högskolepoäng där även kunskap med koppling till undervisningsämnena erhålls motsvarande 90 högskolepoäng. Krav på högskoleutbildning har tredubblats för denna lärargrupp sedan mitten av 90-talet. Samtidigt finns även kravet på kvalificerad och relevant yrkeserfarenhet kvar som grund för att vara behörig till yrkeslärarutbildningen.

För den enskilde är en lärarexamen avgörande för möjligheten till att anställas som lärare utan tidsbegränsning. Lärarexamen ska också utgöra

en garant för att läraren har nödvändig kunskap och kompetens för att genomföra läraruppdraget. Kraven på att få anställas utan tidsbegränsning ska skärpas enligt förslag från utredningen Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52). Det finns även andra förslag i utredningen som begränsar vad en lärare utan pedagogisk högskoleutbildning ska få utföra i sin lärargärning.

Tillgodoräknande som ger högskolepoäng

Eftersom ett stort antal av dem som söker till lärarutbildningarna saknar relevant högskoleutbildning eller motsvarande har det utvecklats metoder för validering av yrkeskunnande och tillgodoräknande som ger högskolepoäng. Yrkeskunnandet kan bestå av såväl praktiskt arbete som arbetslivsbaserade kurser inom yrkesfältet. För ett flertal av de sökande till lärarutbildningen har detta betytt att de inte behövt studera samtliga 90 högskolepoäng i relevant högskoleutbildning eller motsvarande. Hur mycket den enskilde fått tillgodoräknat har berott på uppvisade yrkeserfarenheter eller faktiskt kunnande samt bedömningar från lärosäten.

Det finns skillnader i hur olika branscher och lärosäten ser på validering och tillgodoräknande som ger högskolepoäng. Det visar sig att utfallet av en validering och tillgodoräknande är alledeles för chansartat för individen. Det finns i dag inga system som garanterar likvärdighet och rättssäkerhet för den enskilde individen.

Lärande i yrkeslivet

Forskning visar att människor lär olika och att det sker lärande i andra situationer än i formaliserat lärande. Det vardagliga yrkeslivet är ett bra exempel där kunskapsutveckling sker genom möte med såväl andra individer som i ”problemsituationer”. Genom reflektion och eftertanke förändras ständigt vår syn på vardagsfenomen som ingår i vår yrkesroll. Genom lärandet utvecklar vi kunskap som kan användas i nya situationer. Vardagslärandet, det informella lärandet, är ofta svårfångat. Vi vet vad vi gör, vi vet hur vi gör det men har samtidigt svårt att formulera det i ord. Kunskap som ett resultat av lärande har under många år varit föremål för försök till kategorisering. Det finns ett antal s.k. taxonomier som vuxit fram i försök att sätta ord på kunskap. Svensk skola utgår ifrån en kunskapsindelning i fyra F; Fakta, Förståelse, Färdighet och Förtrogenhet. Inom EU har Europaparlamentet europeiska unionens råd utfärdat rekommendationer för en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (EQF⁴). Detta har sin utgångspunkt i lärandets utfall dvs. som resultat av lärande. Inom detta system finns tre områden; kunskap, färdighet och kompetens. Varje område är indelat i

⁴ European Qualification Framework är ett verktyg för att jämföra nivåerna på kvalifikationer (utbildningsbevis, yrkescertifikat etc.) mellan de europeiska länderna

åtta nivåer. Sverige har ställt sig positiv till ett sådant kvalifikationsramverk.

Prop. 2009/10:89

Bilaga 4

Kunskapsbedömning är en komplicerad process som kräver ett antal ställningstaganden. Det finns inga universalmeter när det gäller bedömning av kunskap och kompetens. Det handlar alltid om ett urval av kunskaper som ska bedömas. Det är den efterfrågade kunskapens beskaffenhet som får avgöra vilken metod som är lämplig i sammanhanget.

Validering

Validering infördes i mitten av 90-talet i samband med kunskapslyftets första betänkande. Huvudsyftet med validering är att ta tillvara en individs samlade kunskap oberoende av hur och var kunskapen tillägnats. Det talas om formellt, icke-formellt och informellt lärande. Ett sådant synsätt ger ökade möjligheter att ta tillvara på en annars outnyttjad resurs i samhället.

I Sverige har Valideringsdelegationen under 2000-talets början haft ett särskilt uppdrag att utveckla former för validering. Man har under tiden samarbetat med ett stort antal branscher. Valideringsdelegationen har också slagit fast ett antal delprocesser som är lämpliga att använda sig av vid validering; översiktlig kartläggning, fördjupad kartläggning eller kompetensbedömning. Den sistnämnda syftar till att ge underlag för intygande eller utfärdande av betyg.

Traditionellt är det oftast formella betyg som har hög status. Validering kräver därför ett system som säkerställer kvalitet, legitimitet och likvärdighet för att få genomslag och erkännas som metod.

Man skiljer mellan kontrollerande och utforskande validering där det utforskande förhållningssättet förordas av Valideringsdelegationen. Ett utforskande förhållningssätt söker en individs totala kunskap och kompetens utan att på förhand värdera denna. Det viktiga är att belysa individens styrkor. När man utgår från ett kontrollerande förhållningssätt prövar man en individs kunnande i relation till på förhand uppställda kriterier. Man söker enbart efter den kunskap som efterfrågas oberoende av vad individen kan utöver detta.

De olika förhållningssätten är förbundna med vilket syfte bedömningen har och vilken kunskap som ska synliggöras. Är det generell kompetens som ska synliggöras kan ett mer utforskande förhållningssätt vara att föredra. Om man ska synliggöra spetskompetens kan ett kontrollerande förhållningssätt vara ett bättre alternativ.

Den validering som görs i dag av dem som söker till yrkeslärarutbildningen sker på olika sätt, oftast via granskning av dokument och beskrivningar över arbetsuppgifter som ingått i den sökandes yrkesliv. Själva valideringen med att värdera en individs kunskap sker i samarbete med branscher medan tillgodoräknande till högskolepoäng sker av respektive lärosäte. Olika syn på validering och tillgodoräknande gör att det i dagsläget varierar mellan hur lärosäten tillgodoräknar den enskildes kunskap. Ett flertal av dem som valideras och får tillgodoräknat högskolepoäng måste ändå komplettera med kurser

Bedömningar och ställningstaganden

Det finns alldeles för många yrkeslärare som i dag inte har den pedagogiska utbildning som anses nödvändig för att säkra kvaliteten i skolan. Ett av problemen är kravet på relevant högskoleutbildning eller motsvarande. Inom flera yrken finns ingen given relevant högskoleutbildning med koppling till yrkeslivet. Det innebär att ett flertal individer som har intresse av att söka till lärarutbildningen hindras tillträde av denna orsak. Det finns även andra faktorer, ekonomiska, sociala, geografiska etc. som påverkar individens vilja att söka sig till lärarutbildningen mot yrkesämnen. Dessa aspekter ingår inte i mitt uppdrag att utreda men de bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet med rekrytering till yrkeslärarutbildningen.

För de individer som inte har en relevant högskoleutbildning finns ett antal alternativa vägar. En väg är en sammanhållen lärarutbildning som omfattar 180 högskolepoäng. En annan variant är att studera 90 högskolepoäng inom relevant kunskapsområde och därefter, eller samtidigt, genomgå lärarutbildningen som då omfattar 90 högskolepoäng i s.k. allmänt utbildningsområde. En tredje variant är att få validerat sitt yrkeskunnande och få tillgodoräknat delar eller hela utbildningen om 90 högskolepoäng i relevant kunskapsområde eller motsvarande. För många individer är dessa vägar för stort hinder för att vara intressant. Dagens sätt att hantera validering och tillgodoräknande är svårbegripligt och chansartat för den enskilde individen. Jag menar därför att det måste finnas en nationell instans som säkerställer likvärdighet och rättssäkerhet för den enskilde individen vid bedömning av kunskaper och kompetenser för den särskilda behörigheten till lärarutbildningen mot yrkesämnen.

Det har framkommit i möten med avnämare, lärare, skolledare och andra intressenter att det är möjligt att utveckla tillräckliga kunskaper i undervisningsämnena genom lärande i arbete. Med ämneskunskaper menas kunskaper som är nödvändiga för att tillsammans med en pedagogisk utbildning vara tillräcklig för undervisning inom ett eller flera yrkesämnen. Det har också framkommit att det finns kunskapsområden som svårligen kan utvecklas fullt ut genom vardagsarbetet inom ett yrke. Exempel på sådana områden kan finnas inom några av Barn- och fritids- och Omvårdnadsprogrammets ämnen. Det kan också finnas sådana kunskapsområden inom andra områden men det har inte ingått i mitt uppdrag att identifiera dessa.

Betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109) föreslår att lärarexamen för lärare i yrkesämnen ska omfatta 90 högskolepoäng. Krav på relevanta högskolestudier omfattande 90 högskolepoäng eller motsvarande tas bort som examenskrav. Med en sådan modell ser jag större möjlighet att utgå från kunskap och kompetens förvärvade i arbetslivet än vad som är fallet i dag. Denna kunskap kan då värderas på sina egna villkor och inte med högskolans kvalitetskrav som norm. Detta ger möjligheter att utveckla kvalifikationskriterier för yrkesområden som inte behöver omsättas till högskolepoäng men som samtidigt ställer

tillräckliga krav på kunskande i undervisningsämnen. Validering av yrkeskunnande utifrån sådana förutsättningar är en framkomlig väg att utöka möjligheten att uppnå de särskilda behörighetskraven till lärarutbildningen. Även högskoleutbildningar eller andra eftergymnasiala utbildningar inom relevant ämnesområde kan mycket väl vara en god grund för att vara behörig sökande till yrkeslärarutbildningen.

Förslag till fler ingångar till yrkeslärarutbildningen

Mina förslag ska syfta till att öka rekryteringen till yrkeslärarutbildningen. Det ska skapas möjliga vägar som ger tillträde, där kunskapen står i fokus och inte var och hur den förvärvats. I uppdraget är det i huvudsak hur särskild behörighet till yrkeslärarutbildningen kan omfatta relevant yrkesutbildning och yrkeserfarenhet som varit i fokus. Det innebär inte att kunskaper som förvärvats via formellt lärande inte kan ge tillträde till yrkeslärarutbildningen. Om det öppnas fler och varierande vägar är det också sannolikt att fler söker och är behöriga till yrkeslärarutbildningen. I utredningsarbetet är följande aspekter särskilt viktiga att beakta när jag lägger förslag till förändringar för dels särskild behörighet till lärarutbildningen, dels när det gäller system för bedömning av yrkeskunnande:

- Hur kan särskilda behörighetskrav formuleras för lärare i yrkesämnen så att de öppnar upp möjligheten för fler individer att vara behöriga sökande än i dagens system och som samtidigt säkrar tillräcklig ämneskunskap?,
- Hur säkerställs en nationell likvärdighet och rättsäkerhet vid bedömning av yrkeskunnande för den sökande?,
- Vilken precisionsnivå måste ett bedömningssystem ha för att ge tillräcklig förutsägbarhet när det gäller kunskap i kommande undervisningsämnen?.

Jag föreslår därför tre likvärdiga ingångar för tillträde till yrkeslärarutbildningen:

- godkända resultat från en högskoleutbildning omfattande minst 90 högskolepoäng i relevant ämnesområde, och
- kvalificerad och relevant yrkeserfarenhet, eller
- godkända resultat från annan eftergymnasial utbildning omfattande minst 60 veckors heltidsstudier i relevant ämnesområde, och
- kvalificerad och relevant yrkeserfarenhet, alternativt
- intyg utfärdat av Statens skolverk på bekräftade kunskaper och kompetenser som motsvarar kvalifikationskrav inom sökt ämne/inriktning eller yrkesutgång.

Ovanstående utgör särskilda behörighetskrav som är av betydelse för det undervisningsområde som utbildningen förbereder för. De utgår ifrån att den sökande uppfyller grundläggande högskolebehörighet enligt högskoleförordningen. Att föreslå andra särskilda behörighetskrav för att studenten ska kunna tillgodogöra sig lärarutbildningen ingår inte i mitt uppdrag.

Det är viktigt att lärare som undervisar i yrkesämnen har erfarenhet av yrket. Den som söker till lärarutbildningen med högskolestudier eller annan eftergymnasial utbildning som grund ska även ha kvalificerad och relevant yrkeserfarenhet. Kvalifikationskriterierna som ligger till grund för intyg ska vara av sådan karaktär att den sökande som uppfyller dessa uppvisar med automatik också en kvalificerad och relevant yrkeserfarenhet.

Den sökandes rätt till validering

Med möjligheten att bli behörig till lärarutbildningen på grundval av icke-formellt och informellt lärande föreslår jag att den sökande också ska ha rätt att få sina kunskaper validerade.

För att säkerställa en likvärdig och rättvis bedömning föreslår jag att Statens skolverk får i uppdrag att ansvara för valideringen. De Nationella programråden som föreslås i Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) ska bestå av representanter från såväl arbetsliv som utbildningssystem. Dessa Nationella programråd ska enligt mitt förslag ansvara för att det utvecklas kvalifikationskriterier som underlag för bedömningsarbetet samt för kvaliteten i bedömningsarbetet. Statens skolverk föreslås i andra utredningar få uppdrag som ligger nära det jag föreslår här, bl.a. lärarlegitimation och bedömningskriterier för provår. Statens skolverks Nationella programråd ska inte utföra bedömningarna utan detta ska ske genom särskilda bedömare. Dessa kan vara representanter från yrkesliv eller utbildningsväsende beroende på vilka kunskapsområden som ska bedömas.

Kunskapsbedömningen ska ha sin utgångspunkt i kommande undervisningsämnena och omfatta ämnen utifrån gällande behörighetsregler alternativt lärarlegitimation för att undervisa. Valideringen ska ske i två steg och utgå ifrån uppsatta kvalifikationskriterier. Helt centralt är emellertid att samtliga kriterier för att uppnå särskild behörighet är kända av individen så att vederbörande har en rimlig chans att själv avgöra om hon eller han når upp till kraven. Steg ett ska vara relativt enkelt och bestå av en inledande kompetenskartläggning. Här ska fastställas om det finns förutsättningar för steg två som utgörs av en mer preciserad bedömning utifrån de angivna kvalifikationskriterierna. Kompetensbedömningen ska ha ett kontrollerande förhållningssätt för att kunna ange om individen har de ämnesspecifika kunskaper och kompetenser som behövs för att undervisa i kommande undervisningsämnena. Bedömningen ska utföras av särskilda bedömare med kompetens för uppdraget.

Den som blivit bedömd ska erhålla ett intyg av Statens skolverks Nationella programråd där det framgår i vilket sammanhang intyget utfärdats, vem som ansvarar för intygets giltighet och dess giltighetstid. Det ska också tydligt framgå om individens kunskap och kompetens är tillräcklig eller ej som särskild behörighet till lärarutbildningen inom valt område. Det ska framgå att ett sådant intyg är ett behörighetsgivande dokument i enlighet med förslagen till särskild behörighet.

För att få ett system, oberoende av vilka ämnen yrkesläraren ska undervisa i, föreslår jag att det finns koppling mellan de framtagna

kvalifikationskriterierna och det europeiska kvalifikationsramverket EQF. Det ska också vara möjligt att koppla redan etablerade och väl fungerande bedömningssystem inom branscher och utbildningssystem till EQF. På sikt kan det leda till möjligheter att jämföra kunskaper och kompetenser såväl nationellt som internationellt.

Prop. 2009/10:89
Bilaga 4

Även om det i nuläget inte finns framtagna kvalifikationskriterier kan man fundera över vilken nivå i EQF som kan vara lämplig i förhållande till den sökandes kommande undervisningsämnen. Jag anser att nivå fem kan vara en lämplig nivå när det gäller områdena kunskap och färdighet. Med en kompletterande lärarutbildning motsvarar den nyutexaminerade lärarens kunskap och kompetens kvalifikationskraven enligt nivå fem även inom området kompetens. Detta motsvarar en kortare högskoleutbildning enligt EQF.

Förteckning över remissinstanser avseende betänkandet Yrkeskunnande – en likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen (SOU 2008:112)

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Barnombudsmannen, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, Myndigheten för handikappolitisk samordning, Statskontoret, Statistiska centralbyrån, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Sameskolstyrelsen, Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Högskoleverket, Verket för högskoleservice, Uppsala universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Karlstads universitet, Växjö universitet, Örebro universitet, Mittuniversitetet, Sveriges lantbruksuniversitet, Blekinge tekniska högskola, Danshögskolan, Dramatiska institutet, Försvarshögskolan, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan på Gotland, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Kalmar, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Malmö högskola, Mälardalens högskola, Operahögskolan i Stockholm, Södertörns högskola, Teaterhögskolan i Stockholm, Handelshögskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola AB, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut, Vetenskapsrådet, Centrala studiestödsnämnden, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling, Sametinget, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Verket för innovationssystem, Diskrimineringsombudsmannen (tidigare Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Jämställdhetsombudsmannen), Ungdomsstyrelsen, Statens kulturråd, Institutet för språk och folkminnen, Stiftelsen Svenska Rikskonserter, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Arboga, Borås, Botkyrka, Eskilstuna, Gotlands, Gävle, Göteborgs, Halmstad, Härnösands, Järfälla, Jönköpings, Kalmar, Karlstad, Kiruna, Linköpings, Lomma, Luleå, Malmö, Norrköpings, Nykvarn, Nynäshamns, Osby, Simrishamns, Skellefteå, Skövde, Sollentuna, Stockholms, Södertälje, Sölvesborgs, Trollhättans, Umeå, Uppvidinge, Västerås, Växjö, Östersunds och Övertorneå kommuner, Länsstyrelsen Östergötlands län, Länsstyrelsen Västra Götalands län, Länsstyrelsen Norrbottens län, Byggnadsindustrins yrkesnämnd, Delegationen för romska frågor, Folkbildningsrådet, Friskolornas riksförbund, Företagarnas Riksorganisation, Föräldraalliansen Sverige, Handikappförbundens samarbetsorgan, Hörselskadades Riksförbund, Internationella Engelska Skolan i Sverige AB, Kommunförbundet Stockholms Län, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Lärarutbildningskonventet, Pysslingen förskolor och skolor AB,

Riksförbundet attention, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Rädda Barnen, Samernas utbildningscentrum, Stiftelsen Kristofferskolan, Stiftelsen Rudolf Steinerhögskolan, Stål- och metallindustrins yrkesnämnd, Svenska Dyslexiföreningen, Svenska förbundet för specialpedagogik, Svenska Tornedalingars Riksförbund, Svenskt Näringsliv, Sverigefinländarnas delegation, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges dövas riksförbund, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges Kommuner och Landsting, Sveriges Skolledarförbund, Sveriges universitets- och högskoleförbund, Sveriges Universitetslärarförbund, Sveriges Utbildningsradio AB, Synskadades riksförbund, Teknikdelegationen (U2008:07), Teknikföretagen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Utbildningsrådet för hotell och restauranger, Vetenskap & Allmänhet, Vittra utbildning AB, VVS-branschens yrkesnämnd, Waldorfskolofederationen.

Utöver remisslistan har dessutom Överklagandenämnden för högskolan, Almega AB, Folkbildningsförbundet, Jämtlands gymnasieförbund, Kommunförbundet Skåne, Marie Wrethander och Kerstin Strähle vid Göteborgs universitet, Plåtslageriernas Riksförbund, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), Svenska Diabetesförbundet, Sveriges Frisörföretagare, Sveriges Ingenjörer inkommit med yttranden.

Dorotea, Falu, Filipstads, Håbo, Kristianstads, Mullsjö, Nora, Ragunda, Torsås, Ydre och Älvkarleby kommuner, Dyslexiförbundet FMLS, Elbranschens centrala yrkesnämnd, Forum för livsmedelsindustrin, Fria förskolors samverkansorganisation, Frisörernas yrkesnämnd, Grafiska yrkesnämnden, Gruvindustrins yrkesnämnd, Göteborgs högre samskola, Häggviks gymnasiesärskola, Hästnäringens yrkesnämnd, Ibn rushd, IT- och telekomföretagen, John Bauergymnasiet, Judiska centralrådet, Kommunala yrkesnämnden, Kunskapsskolan i Sverige AB, Kylbranschens utbildningskommitté, Lackerarnas yrkesnämnd, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, Lundsbergs skola, Medborgarskolan, Motorbranschens yrkesnämnd, Måleribranschens Yrkesnämnd, Naturbrukets Yrkesnämnd, Nordiska akvarellmuseet, Norrskanets friskola (Luleå), Nova Montessoriskola, Plast- och Kemiföretagen, Plåt- och ventilationsbranschens yrkesnämnd, Riksförbundet för vuxenutbildning i samverkan, Riksförbundet Hem och Skola, Romernas Riksförbund, Servicebranschens yrkesnämnd, Skogsbrukets yrkesnämnd, Stiftelsen Franska skolan, Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor, Studieförbundet, Svensk handel, Sverigefinska skolan i Stockholm, Sveriges elevråd, Sveriges Elevråds Centralorganisation, Svetsmekaniska industrins yrkesnämnd, Sågverkens och träindustrins yrkesnämnd, Teknikföretagens yrkesnämnd, Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 februari 2010

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Olofsson, Odell, Bildt, Ask, Husmark Pehrsson, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Björklund, Carlsson, Littorin, Borg, Malmström, Sabuni, Billström, Adelson Liljeroth, Tolgfors, Björling, Krantz

Föredragande: Statsrådet Jan Björklund

Regeringen beslutar proposition 2009/10:89 Bäst i klassen – en ny lärarutbildning